

T.C.
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
HEMŞİRELİK ANABİLİM DALI

5-6 YAŞ GRUBU ÇOCUKLARDA EBEVEYN TUTUMLARININ AKRAN İLİŞKİLERİNE ETKİSİ

Özge ERDOĞDU

**HEMŞİRELİK ANABİLİM DALI YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**DANIŞMAN
Doç. Dr. Şenay ÇETİNKAYA**

ADANA-2019

T.C.
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
HEMŞİRELİK ANABİLİM DALI

5-6 YAŞ GRUBU ÇOCUKLARDA EBEVEYN TUTUMLARININ AKRAN İLİŞKİLERİNE ETKİSİ

Özge ERDOĞDU

**HEMŞİRELİK ANABİLİM DALI YÜKSEK LİSANS PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**DANIŞMAN
Doç. Dr. Şenay ÇETİNKAYA**

Çukurova Üniversitesi, BAP birimi TYL-2019-11817 Nolu projesi ile desteklenmiştir.

**Tez No: .....
ADANA-2019**

KABUL ve ONAY

Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Programı Çerçevesinde yürütülmüş olan

5-6 yaş grubu çocuklarda ebeveyn tutumlarının deren titrelerine etkisi

adlı çalışma, aşağıdaki jüri tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Tarihi 03/09/2019

TEZ SINAV JÜRİSİ

Doc. Dr. Senay Sedımcaya
Üniversitesi
Başkan

Dr. Öğr. Üy. Ulviye Ö. Özalp
Üniversitesi
Üye

Dr. Öğr. Üyesi Zehra Esim
Üniversitesi
Üye

Dr.
Üniversitesi
Üye

Dr.
Üniversitesi
Üye

Yukarıdaki Tez, Yönetim Kurulunun / / tarih ve
edilmiştir.

sayılı kararı ile kabul

Prof.Dr. Behice DURGUN
Sağlık Bilimleri Enstitü Müdürü

ETİK BEYANI

T.C. ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ YÜKSEK LİSANS / DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI ETİK BEYANI

Çukurova Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesini okuduğumu ve anladığımı ve Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Tez olarak sunduğum bu çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda bu konuda hakkımda yapılacak tüm yasal işlemleri ve aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim. .03./09./2019

İMZA

Özge ERDOĞDU

Kayıtlı olunan Program : Hemşirelik Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı
Tezin Konusu : 5-6 Yaş Çocuklarda Ebeveyn Tutumlarının Akran İlişkilerine Etkisi

Tezin Türü : Yüksek Lisans : Doktora:

Danışmanın Adı-Soyadı : Doç. Dr. Şenay ÇETİNKAYA

Danışmanın İletişim Bilgileri

Telefon : 05353492958

E-Posta : scetinkaya@cu.edu.tr

Öğrencinin İletişim Bilgileri

Telefon : 05536489612

E-Posta : ozgesysl@hotmail.com

Adresi :

*Bu belgenin Lisansüstü eğitim tezleri savunmaya alınmadan önce öğrenci tarafından doldurulup imzalanarak Enstitü Müdürlüğüne teslim edilmesi gerekmektedir.

TEŞEKKÜR

Araştırmamın konu seçiminde isteklerimi dinleyip yol gösteren, dönem boyunca desteğini esirgemeyen, araştırmacı kişiliğiyle örnek aldığım ve gelişimime büyük katkısı olan değerli hocam Sayın Doç. Dr. Şenay ÇETİNKAYA'ya,

Araştırmaya katılarak desteğini esirgemeyen Lefkoşa, Girne ve Gazimağusa'daki okulöncesi eğitim kurumlarında görev yapan değerli müdür ve öğretmenlere,

Çalışmaya katılan ebeveynlere,

Yüksek lisansa başlamama vesile olan sevgili annem Songül SOYSAL'a, beni her konuda destekleyen babam Malik Ejder SOYSAL'a ve kızkardeşlerime,

Araştırma dönemim boyunca yılmadan ve olağanüstü bir sabırla beni destekleyen, yaşadığım her zorlukta ve heyecanda yanımda olan sevgili eşim Fatih ERDOĞDU'ya en içten teşekkürlerimi sunarım.

Saygılarımla...

Özge ERDOĞDU

İÇİNDEKİLER

Sayfa No:

KABUL ve ONAY	ii
ETİK BEYANI	iii
TEŞEKKÜR	iv
İÇİNDEKİLER	v
TABLOLAR DİZİNİ	vii
KISALTMALAR DİZİNİ	viii
ÖZET	ix
ABSTRACT	x
1. GİRİŞ	1
2. GENEL BİLGİLER	4
2.1. Ebeveyn Tutumları.....	4
2.1.1. Demokratik Ebeveyn Tutumu.....	5
2.1.2. Otoriter Ebeveyn Tutumu.....	6
2.1.3. Aşırı Koruyucu Ebeveyn Tutumu.....	7
2.1.4. İzin Verici Tutum.....	8
2.2. Erken Çocuklukta Gelişimsel Özellikler.....	9
2.2.1. Fiziksel Gelişim Özellikleri.....	9
2.2.2. Bilişsel Gelişim Özellikleri.....	10
2.2.3. Duygusal ve Sosyal Gelişim Özellikleri.....	12
2.3. Erken Çocukluk Döneminde Büyüme Gelişmeyi Etkileyen Faktörler.....	13
2.3.1. Kalıtım.....	13
2.3.2. Cinsiyet.....	13
2.3.3. Hormonlar.....	14
2.3.4. Çevresel Faktörler.....	14
2.3.5. Kültür.....	14
2.3.6. Beslenme.....	15
2.3.7. Sağlık/Hastalık Durumu.....	16
2.3.8. Bir Rol Model Olarak Ailede Anne Ve Baba.....	16

2.4. Akran İlişkileri	17
2.4.1. Akran İlişkilerinde Etkili Davranış Biçimleri	19
2.4.1.1. Sosyal Çekingenlik.....	19
2.4.1.2. Sosyal Kabul.....	20
2.4.1.3. Problem Çözme	21
2.4.1.4. Sosyal Davranış	22
2.4.1.5. Saldırganlık.....	23
2.5. Çocuk Hemşiresinin Rolü	23
3. GEREÇ ve YÖNTEM.....	26
3.1. Araştırmanın Amacı	26
3.2. Araştırmanın Yer ve Zaman Özellikleri.....	26
3.3. Evren ve Örneklem	26
3.4. Verilerin Toplanması	26
3.5. Veri Toplama Araçları	27
3.5.1. Kişisel Bilgi Formu	27
3.5.2. Ebeveyn Tutum Ölçeği	27
3.5.3. Selçuk Akran İlişkilerini Değerlendirme Ölçeği.....	28
3.6. Verilerin Değerlendirilmesi	29
3.7. Araştırmanın Etik Yönü	29
3.8. Araştırmanın Sınırlılıkları	29
4. BULGULAR.....	31
5. TARTIŞMA.....	44
6. SONUÇ ve ÖNERİLER.....	51
KAYNAKLAR.....	54
EKLER	63
EK-1: Veri Toplama Formu	63
EK-2: Ebeveyn Tutum Ölçeği.....	64
EK-3: Selçuk Akran İlişkilerini Değerlendirme Ölçeği Örneği.....	67
EK-4: Kurum İzinleri	68
ÖZGEÇMİŞ.....	77

TABLULAR DİZİNİ

<u>Tablo No:</u>	<u>Sayfa No</u>
Tablo 1. Araştırmaya katılan çocuk ve ailelerine ilişkin bulguların dağılımı.....	31
Tablo 2. Demografik değişkenlere göre Ebeveyn tutum ölçeği puanlarının karşılaştırılması.....	33
Tablo 3. Demografik özelliklere göre Selçuk akran ilişkilerini değerlendirme ölçeği puanlarının karşılaştırılması.....	36
Tablo 4. Kardeş sayısına göre Selçuk akran ilişkilerini değerlendirme ölçeği çekingenlik alt boyutu puanlarının karşılaştırılması.....	38
Tablo 5. Ebeveyn tutum ve Selçuk akran ilişkilerini değerlendirme ölçek puanlarının birbiriyle ilişkilerinin incelenmesi.....	39
Tablo 6. Ebeveyn tutum ve Selçuk Akran ilişkilerini değerlendirme ölçek puanlarına ilişkin bulguların dağılımı.....	42
Tablo 7. Okul değişkenine göre ebeveyn tutum ölçeği puanlarının karşılaştırılması.....	43
Tablo 8. Okul değişkenine göre Selçuk akran ilişkilerini değerlendirme ölçeği puanlarının karşılaştırılması.....	43

KISALTMALAR DİZİNİ

K.K.T.C	: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
DSÖ	: Dünya Sağlık Örgütü
ANA	: Amerikan Hemşireler Birliği
SAİDÖ	: Selçuk Akran İlişkilerini Değerlendirme Ölçeği
ETÖ	: Ebeveyn Tutum Ölçeği

ÖZET

5-6 Yaş Grubu Çocuklarda Ebeveyn Tutumlarının Akran İlişkilerine Etkisi

Bu araştırma okul öncesi kurumlarında öğrenim gören 5-6 yaş grubundaki çocuklarda ebeveyn tutumlarının akran ilişkilerine etkisini incelemek amacıyla yapıldı. Araştırma verileri Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Lefkoşa, Girne, Gazimağusa ilçelerinde yer alan ve gönüllü katılım gösteren 8 okul öncesi eğitim kurumunda Şubat-Mayıs 2019 tarihleri arasında uygulandı. Tanımlayıcı ve kesitsel türde yapılan araştırmaya 263 aile ve 25 öğretmen katıldı. Çocuğun anne ya da babası “Ebeveyn Tutum Ölçeği”ni ve “Tanıtıcı Bilgi Formu”nu, öğretmenler ise her bir çocuk için ayrı olacak şekilde “Selçuk Akran İlişkilerini Değerlendirme Ölçeği”ni doldurdu. İstatistiksel analizler SPSS (IBM SPSS Statistics 24) adlı paket program kullanılarak yapıldı. Araştırmaya katılım gösteren çocuklardan %47.5’i erkek, %52.5’i kız; %16.3’ü 5, %83.7’si 6 yaşındadır.

İncelenen araştırma sonuçlarında; ebeveynin yaş, eğitim ve eşi ile olan birliktelik durumunun çocuğa karşı davranışlarında farklılık oluşturduğu saptandı. Çocukların davranış özellikleri değerlendirilmesinde Devlet ve Özel okul öncesi eğitim kurumlarında farklılıklar gözlemlendi.

Ebeveyn tutumlarından aşırı koruyucu tutum ve otoriter tutumun çocuğun akran ilişkilerine olumsuz etkileri olduğu sonucuna ulaşıldı. Ebeveyn tutumları arasında yer alan aşırı koruyucu tutum ile çocuğun problem çözme yeteneği arasında zıt yönde bir ilişki bulundu ($p<0.05$). Ebeveynin otoriter tutumunun ise çocuğun akran kabulünü olumsuz etkilediği tespit edildi ($p<0.05$). Fakat demokratik ve izin verici ebeveyn tutumları çocuğun davranışlarında belirgin bir farklılık oluşturmadı.

Anahtar Kelimeler: Erken çocukluk, Ebeveyn tutumları, Akran ilişkileri, Hemşirelik, Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları.

ABSTRACT

The Effect of Parental Attitudes on Peer Relationships for Children Aged 5-6 Years.

The aim of this study was to investigate the effects of parental attitudes on peer relationships for children aged 5-6 years. The research data were applied between February-May 2019 in 8 preschool education institutions in the Turkish Republic of Northern Cyprus Nicosia, Kyrenia, Famagusta districts and volunteering. 263 families and 25 teachers participated in the descriptive and cross-sectional study. The parents completed the 'Parent Attitude Scale' and the 'Introductory Information Form'. The teachers completed the 'Selcuk Peer Relationship Evaluation Scale' separately for each child. The statistical analysis was performed using the IBM SPSS Statistics 24 software. 47.5% of the children participating in the study were boys and 52.5% were girls. 16.3% were 5 years old and 83.7% were 6 years old.

In the research results examined; It was found that the parent's age, education and relationship with his wife made a difference in his behaviors towards the child. Differences were observed in public and private preschool institutions in the assessment of children's behavioral characteristics.

It was concluded that parental attitudes and overprotective attitudes and authoritarian attitudes had negative effects on the peer relationships of the child. An over-protective relationship between parental attitudes and the child's problem-solving ability was found to be in the opposite direction ($p < 0.05$). The authoritarian attitude of the parents negatively affected the peer acceptance of the child ($p < 0.05$). The study found that democratic and permissive parental attitudes did not make a significant difference in the child's behaviour.

Key Words: Early childhood, Parental attitudes, Peer relationships, Nursing.

1. GİRİŞ

Birey, yaşam döngüsü boyunca birçok sosyalleşme aracı ile karşılaşmaktadır (1). Sosyalleşme, insanın içinde bulunduğu toplumun kuralları, kültürel değerleri ve inançları doğrultusunda davranış biçimlerini şekillendirdiği bir süreç olarak tanımlanır (2).

Sosyalleşme süreci de dahil olmak üzere, bireyin zihinsel, fiziksel ve diğer tüm alanlardaki gelişimlerinde, en temel rol, ailenindir. Çocuk, aile ortamında insan ilişkilerini tüm hatlarıyla gözleme ve inceleme imkânı bulmaktadır (3). Aile, aynı zamanda birey ile yaşadığı toplumun arasındaki bağı oluşturan bir köprüdür (4,5). Çocuk, aile ortamında kendini ifade etmeyi ve duygularını yönetmeyi öğrenmektedir (6). Anne ve babanın olumlu etkileşimleri, çocuğun psikolojik ve sosyal gelişimini sağlam bir temel üzerine, inşa etmesine, yardımcı olur (7).

Çocuk gelişimi için en uygun koşullar; yaşamının erken dönemindeki özenli bakım, sevgi ve güven duygusuyla bağlanabileceği bir bakıcının varlığıdır. Bu bakıcı çoğunlukla çocuğun ebeveynidir. Anne ve babanın amacı, doğumdan itibaren, çocuğun fiziksel, bilişsel, duygusal ve sosyal açıdan yetkin olmasını, sağlamaktır (8).

Erken çocukluk dönemi, çocuğun kendi kendini düzenleyici mekanizmalarının hızla geliştiği ve daha sonraki gelişim evreleri için temel oluşturduğu zamandır (9). Yaşamın ilk altı yılının çocuk açısından önemli olmasının nedeni, bu dönemde kazandırılması gereken gelişim özelliklerinin ileriki dönemlerde kazandırılma olanağının olmaması ya da çok zor olmasıdır (10). Bu dönemde yaşananlar, çocuğun gelişme durumunu ve yaşam kalitesinin seyrini değiştirerek çocuğun hayatında kalıcı izler bırakabilir. Bu nedenle anne ve babanın çocuklarına karşı tutumlarındaki eşgüdüm, onların psikolojik gelişimi açısından hayati bir rol oynar (11-13).

Çocuk, yaşam ve insan ilişkileri hakkında olumlu veya olumsuz düşüncelere sahip olarak doğmamaktadır. Bu düşünce ve davranış şekilleri, çevresindeki insanlarla etkileşime girdiği andan itibaren yaşamına dahil olmaktadır. İletişimde bulunduğu kişiler çocuğun geçmiş yaşam deneyimlerini oluşturacaktır. (12). Bebeklik ve çocukluk dönemlerinde, çocuğun gözleme imkânı bulduğu en etkili modeller, anne ve babanın kendisinden oluşmaktadır (14).

Çocukluk döneminin ilk yılları, kişilik gelişiminde önemlidir ve her gelişim döneminin kendi içerisinde aşılması gereken sorunları vardır. Erikson'un gelişim kuramına göre, okul öncesi dönemindeki bir çocuk, girişkenliğe karşı suçluluk evresini yaşamaktadır (15). Çocukların okul öncesi dönemde girişkenliği, ebeveyni tarafından desteklenmediği takdirde, çocukta utangaçlık ve saldırganlık gibi davranış özellikleri görülebilmektedir (16,17). İlk çevresi olan anne-babanın olumlu ve destekleyici davranışları çocuğun gelişimini pozitif yönde etkilerken, olumsuz ve sınırlayıcı davranışlar çocuğun bazı ruhsal ve uyum problemlerinin çıkmasına neden olmaktadır (18). Ebeveynlerin çocuklarını yetiştirme sürecindeki motivasyonları, ebeveynin kendi hayatında gerçekleştiremediği hedefleri, geleneksel aile dinamikleri ve toplumun değer yargılarına karşı hissettikleri zorunluluklardır (11, 19).

Baumrind (1971), ebeveynlerin okul öncesi dönem çocukları ile etkileşimlerini gözlemleyerek, çocuk yetiştirme üzerine bulgular toplamıştır. Bu bulgular sonucunda ortaya çıkan üç farklı boyut çocuğun kabulü, çocuğun yaşamına ebeveyn katılımı ve kontrolü, çocuğun özgüven gelişimini desteklemek adına, bağımsızlık vermeyi içermektedir (20). Bu boyutlar, ebeveynlik stillerini birbirinden ayıran noktaları oluşturmaktadır. Oluşturulan ebeveynlik stilleri, iki ayrı boyuttaki tutum ve davranışları dikkate almaktadır. Bunlar denetim ve ilgi boyutudur. Maccoby ve Martin, 1983 yılında, bu iki boyutun kesişimi olarak dört ebeveyn tutumu oluşturmuştur. Bunlar; yetkili ebeveynlik (demokratik), otoriter ebeveyn stili, ilgisiz (ihmalkâr) ebeveyn stili ve aşırı ilgili ebeveyn stili şeklindedir (21). Ebeveynlerin farklı yöntemler kullanarak çocuk yetiştirme nedenleri her ebeveynin olayları değerlendirme şeklinin, deneyimlerinin, duygu ve düşünceleri yönetme becerilerinin birbirinden farklı olmasından kaynaklanmaktadır (3,19).

Okul öncesi eğitim dönemine giren ve bu vesile ile aile ortamından bağımsız olmaya başlayan çocuk, kendi yaşlılarıyla etkileşimini artırır (23). Akranları ile ilişkilerinde olumlu ya da olumsuz sonuçlar, çocukta farklı davranış özelliklerinin gözlenmesine yol açar. Uyumlu ya da sorunlu davranış özelliklerine yönelim, çocuğun geçmiş yaşantısında edindiği bilgi ve deneyimlerin harmanlanması sonucu gerçekleşir (13).

Türkiye’de anne baba davranışlarının, çocukta gözlenen etkilerini ve akran ilişkilerini inceleyen araştırma sayısı her geçen gün artış göstermektedir. Fakat ebeveyn

tutumlarının akran ilişkilerine etkisini inceleyen araştırmalar içerisinde özellikle adölesan dönemi sorunları ön plandadır (24-26). Erken ocukluk döneminde bu konuda yapılan araştırma oldukça azdır. Oysaki erken çocukluk dönemi, anne baba ile bağın çevreye nazaran çok daha fazla olduğu bir dönemdir. Bu özelliğiyle birlikte, kişilik oluşum temellerinin de ilk altı yılı kapsayan dönemde oluştuğu varsayımına bağlı kaldığımızda erken çocukluk dönemindeki ebeveyn davranışlarının ocuk üzerindeki etkisinin önemi büyüktür. Bununla birlikte bilişsel yaklaşım kuramlarına göre akranlar da bilişsel gelişim sürecinde önemli bir değişim faktörüdür (27).

Anne baba, ocuk ilişkilerinin niteliği çocuğun topluma uyumunu kolaylaştırma açısından oldukça önemlidir (28). Ülkemizde ve uluslararası araştırmalarda, çocukluğun farklı dönemlerindeki akran ilişkileri ve ebeveyn tutumları konuları daha fazla yer almaya başlamıştır. Fakat farklı değişkenler, örnek grupları ve çocuğun anne-babasının ayrı değerlendirildiği, kısa ve uzun süreli araştırmalara olan ihtiyaç, devam etmektedir.

Bu araştırma ebeveynlerde olumlu davranış değişikliği oluşturma, erken çocukluk dönemi davranışlarında her çocuktaki bireysel farklılıkları görme açısından önemlidir. Çocuğun psikososyal ve fiziksel açıdan sağlıklı yetişebilmesi için uygun ortam ve şartları sağlamak gerekmektedir. ocuk hemşirelerinin görevi, ailenin bu ortamı sağlamasına destek olmak, davranışsal problemleri olan çocuğun aile yaşantısını değerlendirmek, aileye uygun eğitim planlamak ve danışmanlık yapmaktır (29,30). Bu nedenle araştırma sonuçlarının başta ebeveynler olmak üzere, hemşire, psikolog, okul öncesi öğretmenleri ve diğer alan araştırmacılarına yol gösterici olacağı dşnlmektedir.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Ebeveyn Tutumları

Ebeveyn davranışlarının önemli bir kısmı çocukların kendilerini ve dünyayı sağlıklı ve uyumlu bir şekilde deneyimlemelerine karşı mentorluk etmeyi içermektedir. Ebeveynlik, anne-baba beklentilerinin ve yanıt verme kabiliyetlerinin birlikteliği olarak tanımlanmaktadır (1). Ebeveynler, çocukların ahlaki gelişimini ve sonrasında etik karar alma becerilerini etkilemektedir. Anne babanın çocuklarının davranışlarını yorumlayabilmesi ve sağlıklı bir birey yetiştirilmesi için temel çocuk gereksinimlerini bilmesi gerekmektedir. Bunun yanında çocuğun gelişim dönemindeki farklılıkları ayırt etmesi, sosyo-duygusal, mental ve fiziksel gereksinimlerini karşılayarak güvende hissedeceği bir ortam sağlaması gerekir (8).

Sağlıklı bir çocuk gelişimi için ebeveyn, çocuğu yönlendirme, sorunlar karşısında çözümler geliştirmesine yardımcı olma, düşünme becerilerini ve kişiliğini güçlendirmeyi teşvik etmelidir (14). Araştırmacılar, anne ve babanın, çocuğun psikososyal uyumu ile ilişkilerini doğru bir şekilde analiz edebilmek için, ebeveyn tutum ve davranışlarını çalışmalarına, konu edinmiştir (31- 36).

Zorbaz (2018) ebeveyn-çocuk ilişkisini incelediği çalışmasında, çocuk ve ebeveyn arasındaki ilişkilerin olumlu yürütülebilmesi için, ebeveynin karşılıklı ilişki yönetiminde başarılı, ebeveynlik konusunda deneyimli ve yetkin olmasının önemli bir faktör olduğu bulmuştur (35-38).

Ebeveyn tutumları sınıflandırılmasında kullanımı günümüze kadar uzanan taksonomi, Baumrind (1971) tarafından yapılmıştır. Baumrind'e göre, ebeveynin en önemli rolü çocuğun topluma uyumlu bir şekilde hazırlanmasına yardımcı olmak ve kişisel bütünlük duygusunu korumaktır. Günümüze kadar ulaşan bu sınıflandırmaya göre ortaya çıkan modeller otoriter, izin verici ve yetkili/demokratik ebeveynlikten oluşmaktadır (20,39,40).

Ninivaggi'ye göre, ebeveynliğin üç birleşik boyutu bulunmaktadır. Bunlardan ilki ebeveyn beklentilerinin gerçekçi olması, ikincisi ise ebeveynin şefkatli ve zamanında yanıt vermesinden oluşmaktadır. Üçüncü boyut kurallar ve sınırlamaları belirleyen ebeveynin çocuğun yaşı ve gelişimsel durumuna uygun kademeli özerklik vermesini içerir (14).

Maccoby ve Martin (1983), geliştirdikleri çocuk yetiştirme modelinde izin verici ebeveynlik tutumunu farklı iki alt tutuma ayırmıştır. Bynce denetim (ebeveyn beklentileri) ve ilgi boyutlarının kesişiminden dört farklı ebeveynlik stili ortaya çıkmıştır. Bunlar demokratik (yetkili), otoriter (yetkeci), ařırđ koruyucu ve ihmalkâr (ilgisiz) tutumlardan oluşan ebeveyn stilleridir (1,21).

Demir ve şendil (2008) 'in geliştirdikleri ölçekte ebeveyn tutumları "Demokratik", "Otoriter", "Ařırđ Koruyucu" ve "İzin Verici" olarak incelemeye alınmıştır. Ölçek maddeleri bu dört tutumu belirlemeye yönelik düzenlenmiştir (41).

2.1.1. Demokratik Ebeveyn Tutumu

Demokratik tutumda, anne ve babanın davranış stili iki ana bileşene sahiptir; 'Yüksek yanıt verme/Duyarlılık' ve 'Yüksek taleplilik'.

Yüksek duyarlılık bileşeni sıcaklık, anlayış, davranışlarda tutarlılık ve katılımla karakterizedir. Yüksek talep denildiğinde sıkı davranış kontrolü, denetim ve yaşa uygun olgunluk beklentilerini içermektedir (1). Demokratik ebeveynlik ortamında beklentiler çocuğun gelişim seviyesine uygun, açık, gerçekçi olmakla birlikte, anne ve baba yapıcı geribildirimleriyle rehberlik görevini üstlenmektedir. Bunun yanında, ebeveynler belirledikleri kurallar ve sınırlamalarda kararlı davranmaktadırlar. Kontrol sağlarken kısıtlayıcı ya da cezalandırıcı disiplin yöntemlerini kullanmazlar (14).

Okul ncesi dönem çocuklarda davranış değişikliği oluşturmak, öğretilerin tekrarıyla sağlanmaktadır. Demokratik ebeveyn, kuralların özümsenmesi için neden önemli olduklarını bir çocuğun anlayabileceği şekilde belirli aralıklarla tekrar etmektedir. Bu süreçte gelişimsel yaş ve değişen ortam koşullarını da dikkate alırlar. Fikirlerini ifade etme, sorgulama yeteneği kazandırmak adına kesin sınırlamalar belirlemeden, seçenek sunarak, çocuğun hazır olduğu ölçüde kendi kararını vermesi istenmektedir (25,42). Çocuğa mantıklđ açıklamalar yaparak, kararları içselleştirmesi beklenmektedir. Böyle bir aile ortamında, yetişen birey, değerli olduğu mesajını almaktadır. Demokratik bir ortamda yetişen çocuğun bireyselliği ve bağımsızlığı desteklenmektedir. Aile, çocuğun sosyal yaşama uyum aşamasında çocuğu etkili bir şekilde izleyip geri bildirimde bulunmazsa ocuk doğruyu yanlıştan ayırt etme ve sonuçları tahmin etme becerilerini kullanamamaktadır (14). Buna karşın destekleyici uygulamalar sonucu sosyal becerisi yüksek, kendine güvenen, sorumluluklarının

farkında, düşüncesini özgür bir şekilde açıklayabilen bir birey ortaya çıkmaktadır (11, 22, 43).

Ebeveyn çocuk arasındaki ilişkinin kalitesi, çocuğun öğrenme motivasyonunu etkilemektedir (44). Ayrıca hoşgörülü, destekleyici ve sosyal becerisi yüksek olan ebeveynlerin çocukları, topluma uyumda zorlanmamaktadır (45).

Kiuru ve ark. (2012) ebeveyn tutumları ile ilgili yapılan bir çalışmada, anne ve babanın çocuğa mesaj verirken iki farklı kutupta hareket ettikleri sonucuna varmışlardır. Ebeveynler tutumlarında %52 oranında birbirinden uyumsuz davranış göstermişlerdir. Araştırmaya 864 anaokulu öğrencisinin, veli ve öğretmeni katılmıştır. Anaokulu başlangıcından 4. Sınıfa kadar uzun bir süreyi kapsayan bu çalışma Finlandiya’da uygulanmıştır. Ebeveynlerin genel tutum sonuçlarında demokratik ebeveynliğin yüzdesi daha çok gözlenirken, babalardan alınan sonuçlarda otoriter ebeveynlik uygulamasının oranı daha yüksek bulunmuştur. Anne ve babanın ayrı tutumlarda hareket etmesinin çocuğa etkisi belirtilmemiş fakat ebeveynlerin demokratik tutumlarının çocuğun temel akademik beceriler, okuryazarlık ve öğrenme becerilerindeki gelişimine etkisinin olumlu olduğu açıklanmıştır (44).

İnanç ve ark. (2017) ebeveynlerin çocuk yetiştirme stillerinin, anne-babanın kişilik yapısıyla olan bağımlı, incelemiştir. Ebeveynlerin dışadönük, yumuşak başlılık, sorumluluk, duygusal tutarsızlık ve gelişime açıklık boyutları (Beş Faktör Kişilik Kuramı) incelenerek, kişilik incelemeleri yapılmıştır. Araştırma sonucunda yetkili (demokratik) tutum sergileyen ebeveynin belirlenen beş faktör kişilik modelinde olumlu sonuçlarla ilişkili olduğu bulunmuştur. Diğer ebeveynlik tutumlarının ise kişilik modelinde, negatif (olumsuz) eksende hareket eden özelliklere sahip davranışları içerdiği sonucuna varılmıştır (46).

2.1.2. Otoriter Ebeveyn Tutumu

Otoriter ebeveynlik, ebeveynlerin çocuklarına uyguladığı yasaklayıcı strateji, sürekli kontrol, ebeveyn katılım eksikliği ve cezai etkileşimlerle bir bütün olan ebeveyn tutumu olarak tanımlanmaktadır (47). Otoriter tutumda ebeveyn ve çocuk arasındaki iletişim sınırlıdır. Ebeveyn çocuğun ailenin kişisel hedef, kültür ve değerlerini benimseyerek yetişmesini istemektedir. Bu nedenle çocuktan gelişim yeteneklerinin üzerinde, bir performans beklenmektedir (19).

Psikolojik kontrolle, çocuğun duygu, düşünce ve seçimlerini değiştirebilmektedirler. Çocuk adına kararlar alarak onun sosyal beceri ve kişilik gelişimini olumsuz etkilemektedirler. Genelde mesafeli olan ebeveynler, duygusal yakınlıklarını çocuktan istenen davranışı yapıp yapmamasına bağlı kullanmaktadırlar (42). İstenilen sonuca ulaşamayınca, sevgilerini geri çekerler. Bu tür ebeveynler, duygusal ve sosyal gelişimin çocuktaki entelektüel başarıyı nasıl artırabileceğini veya durdurabileceğini anlayamamaktadırlar (14). Çocuğun duygusal ihtiyaçlarını arka planda bırakan, sürekli ebeveyn kontrolüne dayanan, bu tutum çocuğa zarar vermektedir (19,48). Her türlü duygu ve düşüncesi denetim altına alınan çocukta, kaygı, korku, çekingenlik, uyum sorunları, öfke, düşük problem çözme becerisi ve düşük benlik saygısı gözlemlenmektedir (11, 49).

Kültürümüzde oldukça sık görülen otoriter tutumda çocuk, kendi duygu ve düşüncelerine güvenmeyerek, anne ve babasını memnun etmeyi asıl amaç olarak görüp, onlar gibi düşünmenin daha doğru olduğu kanaatine varmaktadır (50). Aynı zamanda sevgisiz ve baskın bir aile ortamında büyüyen çocuğun mutsuz, kaygılı, fikirlerini söylemekten çekinen bir birey olma yolunda ilerlediği gözlenmektedir (49,50)

Genellikle, sağlıklı ebeveyn stilleri ve beklentileri, çocuklar geliştikçe değişmektedir. Otoriter ve aşırı kontrol edici davranışlar ise, statik kalmaktadır. Zaman içerisinde işlevini yitiren aile sistemi, dış müdahalelere ve iyileştirilmeye ihtiyaç duymaktadır (14).

2.1.3. Aşırı Koruyucu Ebeveyn Tutumu

Aşırı koruyucu ebeveyn tutumunda anne ve baba sürekli olarak çocuğun davranışlarını kontrol etme isteği taşırlar. Bu ebeveyn modeli içerisindeki anne-baba çocuğu koruduğu düşünürken, davranışlarını engelleme yolunu seçer. Çocuk için en iyi ve en doğru kararları, kendisinin alacağına inanır. Çocuğa karşı daima özenli, ilgili davranmaktadırlar (51, 52). Çocuk hiçbir zorlukla karşılaşmasın diye uğraşan ebeveyn kendisine bağımlı birey yetiştirmektedir. Anne ve baba, çocuğu korumak isterken, çocukların sosyal ortamlardan kaygı duymasına, çekingen bir tutum sergilemesine ve etrafındaki kişiler tarafından kolay yönlendirilmesine, neden olmaktadır (11).

Aşırı koruyucu modelde, ebeveynler, çocuğa, yüksek sevgi göstermekle birlikte, yoğun denetim altına almaktadırlar. Denetimin aşırı kullanımı ile demokratik ebeveyn

tutumundan ayrı olarak değerlendirilmektedir (53). Ebeveyn, çocuğa olan sevgisini, çocuğu karşılaşılabileceği her türlü koşullara karşı koruyarak, gösterdiğine inanmaktadır. Çocuğun bağımsız olarak kontrol edebileceği davranışların manipülasyonu, ailenin, çocuğa sınırlayıcı tutumları bireyselliği yakalamada ve problem çözmede etkisiz, bağımlı ve duygusal kırıklıkları daha fazla olan bireyler yetişmesine neden olmaktadır. Yoğun sevgi ve davranış manipülasyonuna maruz kalan çocuk, duygu ve düşüncelerini net bir şekilde ifade edemez. Çoğunlukla karar verme düzeyi düşüktür (11).

Kişiler arası etkileşimlerinde engellenen, toplumsal kurallar ve sınırları öğrenememiş, çocuk sosyalleşmede sorunlar yaşamaktadır. Çocukta yetersizlik duygusu hakim olmaktadır (22). Yapılan araştırmalara göre, aşırı koruyucu bir ortam içerisinde yetişen çocuğun toplumsal kuralları izleme, duygularını kontrol etme, etkili problem çözme, sosyal ve duygusal yetkinlik konularında eksiklikleri olduğunu göstermektedir (11,22). Başka çocuklarla bir araya geldiklerinde, kendi isteklerinin yapılması konusunda ısrarcı davranmaktadırlar. Ebeveyne bağımlı, dürtüleriyle hareket eden, kural tanımayan, çekingen davranışlar sergileyen çocuk, akran grubu içerisinde kabul görmez ve dışlanır (40,50).

2.1.4. İzin Verici Tutum

İzin verici tutumda ebeveynler, çocuklarının davranışlarına, sınırlama getirmez. Bu çocuklar, denetimden uzak fakat anlayışlı ve hoşgörülü bir aile ortamında büyümektedirler. Bu tarz ailelerde, çocuk aile üyelerine sorun oluşturmadıkça, istediği davranışı yapmakta özgür bırakılmaktadır. Genelde anne ve baba kendi sorunlarıyla ilgilenmekten, çocuğun fiziksel ve duygusal ihtiyaçlarının farkında olmamaktadırlar. Aile üyeleri hoşgörülü davranışı benimseyerek, çocuğa, özgürlüğü deneyimleme fırsatı verdiğini düşünür (3). Fakat özgürlüğü sınırlanmayan çocuk ebeveyni tarafından ihmal edilmiş kabul edilir. Düşünce ve davranışlarına rehber bulamayan çocukta, gelişim her yönüyle, sekteye uğrar (25,46,54).

Araştırmalarda en hafif düzeydeki kayıtsızlık davranışının bile, çocukluk ve sonraki dönemlerde, zayıf duygusal öz düzenleme, düşük okul başarısı ve antisosyal davranışlar gibi pek çok problemin oluşumuna zemin hazırladığını belirlemiştir (42,55). Ogelman ve ark. (2013) izin verici tutumun çocuğun sosyal ilişkilerini ve okul içerisindeki davranışlarını olumsuz etkilediği sonucunu bulmuştur (56).

Adölesanlarda, algılanan ebeveynlik stillerini belirleyen bir ölçek geliştirmek ve ölçeği standardize etmek için Hindistan’da 2014 yılında, 832 lise öğrencisini içine alan bir araştırma yapılmıştır. Araştırma bulgularında, ergenlere uygulanan otoriter ebeveynlik modelinin performans üretmede demokratik ebeveynliğin olumlu davranışsal yaklaşımda etkili olduğu sonucu çıkmıştır. İhmalkâr ebeveynlik modelinin ergenlerde, performanstan kaçınma ve hedef belirleyememe sorunlarına neden olduğu belirtilmiştir (57).

2.2. Erken Çocuklukta Gelişimsel Özellikler

Erken çocukluk dönemi, okul öncesi dönem olarak adlandırılır. Bu dönemde fiziksel gelişim, motor gelişimi ve bilişsel gelişim artık belirginleşmiştir (58). Gelişim, bireyin doğuştan sahip olduğu genetik faktörlerle çevre koşullarının dinamik etkileşimi içinde oluşmaktadır (7). Çocuğun bir sonraki döneme hazır olabilmesi için, bu gelişmelerin erken çocukluk döneminin sonuna kadar tamamlanması gerekmektedir (58). Anne ve babanın gelişimsel dönemlerdeki farklılıkları bilmesi, çocuk yetiştirirken sergiledikleri davranış stillerine yönelik olarak, çocukluğun hangi döneminde ne gibi davranışlar beklendiği konusunda ebeveynde bilinçli farkındalık oluşturmaktadır (10).

2.2.1. Fiziksel Gelişim Özellikleri

“Fiziksel gelişim, çocuğun vücut ölçülerinde, fiziki görünümünde, iskelet ve kas sisteminin işleyişinde, algısal ve motor kapasitelerdeki değişimlerdir” (22,42).

Bebeklikten itibaren, iskelet, beyin ve motor becerilerde meydana gelen değişimler 2-6 yaş arasındaki çocuklarda da devam etmektedir (42). Bu yaş grubundaki çocuklar, geçmişte edindiği becerileri, fiziksel yetkinlikleri geliştikçe ve güçlendikçe, büyük kas gelişiminin yanı sıra dikkat gerektiren küçük motor hareketlerin koordineli yapımında zorlanmayacaklardır (14).

Okul öncesi dönem çocuklarda, fiziksel aktivitede bulunma isteği ön plandadır. Oyun ise aktivitelerini hayal güçlerini kullanarak kurdukları bir uğraştır. Beş ve altı yaş grubundaki çocuklar bireysel oyun oynama dönemini atlatmıştır. Paralel oyun ya da yaşlılarıyla oyun kurma isteğini taşımaktadırlar. Koşma, zıplama, yazma gibi fiziksel becerilerin kontrolünü sağlamak onlar için bir önceki döneme göre kolaylaşmıştır. Bu dönemdeki gelişim, bebeklik dönemine göre daha yavaş seyretmektedir (10).

Çocuk gelişimi ve gelişimin seyrinde her çocuğun ilerleme aşaması aynı olmamaktadır. Kalıtım ve hormonların da etkisinde olan gelişim, çocuğun yaptığı becerilerde farklı sonuçlar almasına sebebiyet vermektedir. Cinsiyet faktörünün de motor gelişimi etkilediğine dair çalışmalar yapıldığı görülmektedir (59).

Araştırmalara göre, kızların ince motor hareketlerde, erkeklerin ise kaba motor hareketlerin yapımında, daha işlevsel oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Bu nedenle erkekler güç ve zorlama gerektiren motor becerileri tercih ederken, kızların ise dikkat ve denge gerektiren aktivitelere yöneldikleri ve bu aktivitelerde daha başarılı oldukları belirtilmiştir (7, 60-62).

Beş ve altı yaş dönemindeki çocukların; tuvalet eğitimini tamamlamış, yemeğini yiyebilme ve giyinebilme konusunda da bağımsızlık yolunda önemli aşamalar kaydettiği gözlemlenmiştir. Gelişimin ilerleyerek devam etmesi çocuğu yalnızca bireysel ihtiyaçlarına odaklanma evresinden çıkarıp, toplumsal bir varlığa dönüşmesini sağlamaktadır (63,64).

2.2.2. Bilişsel Gelişim Özellikleri

Erken çocukluk dönemi bilişsel gelişim açısından en aktif olduğu zaman dilimini kapsamaktadır (11). Bu dönemde çocuğun temel amacı sınırları test ederek sonuçlarını deneyimlemek ve öğrenmektir (14). Çocuk sürekli olarak anne babasına soru sormak ve sorularına yanıt istemektedir (65). Ebeveynlerin bu sürece aktif katılımı çocukların da dinamik bir katılım göstermelerine neden olmakta ve öğrenmelerini artırmaktadır (14).

Piaget ve Vygotsky bilişsel gelişim kavramını farklı açılardan ele alarak geliştirmişlerdir. Bilişsel gelişim basit kavramsal yapılardan soyut kavramlara doğru ilerleyen gelişimsel teorileri içermektedir (66). Piaget çocukların nasıl bilgi edindiğine odaklanmıştır (67). Piaget'ye göre bilişsel gelişim için çocuk dört aşamadan geçmektedir. Bunlar duyuşsal-devinimsel, işlem öncesi, somut işlemsel ve soyut işlemsel dönemlerinden oluşmaktadır. Erken çocukluk dönemi, işlem öncesi evre içerisinde incelenmektedir (22).

Piaget doğumdan itibaren bebeklerin kendilerine ait bilişsel ve duyuşsal deneyimleri üzerinde az da olsa kontrol uygulayabildiklerini savunmuştur. Erken çocukluk döneminde bu özellik olgunlaşmaktadır. Kişiler arası etkileşimler, dil aracılığıyla geliştirilir. Buna rağmen Piaget dil kullanımının çocuklardaki bilişsel

gelişimi etkileme derecesine pek değinmemiştir. Bilişsel gelişimde etkili olan biyolojik işlevlerin üzerinde durmuştur ve dil gelişimi için bu işlevlerin yeterlilik kazanması gerektiğini savunur. “Piaget’ye göre bilişsel gelişim, organizmanın doğumdan ölümüne kadar farklı basamaklardan geçerek düzenli olarak niteliksel bir değişim içine girmesi olarak tanımlanmaktadır” (68).

Okul öncesi dönem, çocuğun her gelişim alanında olduğu gibi bilişsel alandaki gelişiminde de birçok farklılığın görüldüğü dönem özelliği taşır (58). Gelişim birbirini izleyen aşamalardan oluşan bir süreçtir (7).

İki ve yedi yaş aralığını kapsayan işlem öncesi dönemin en belirgin özelliği çocuğun semiyotik fonksiyonuna yani zihinsel olarak belirlediği bir nesneyi ya da olayı, karşılık gelen bir iç belirteç vasıtasıyla temsil etme kabiliyetine ulaşmaktadır. Bu yetenek sayesinde çocuk, geçmişte meydana gelen olayları sembolik oyunla, taklit etmeyle, çizimle ve sözlü olarak yansıtmaktadır (14). Çocuk bu dönemde basit anlamda kullandığı bir kelimenin anlamı ve bu kelimenin temsil ettiği nesne ile ilişkisini oyunlar yardımıyla kavramaya başlamaktadır. Oyun yoluyla gelişen bu özellik, bilişsel yetkinlik ile oyun arasında güçlü bir bağlantının kanıtı niteliğindedir (69). Oyunu deneyimleme imkânı elde eden çocukların kendi bilişsel süreçlerini kontrol edebilme ve yönlendirebilme yeterliliği, problem çözme ve sosyal biliş ile ilgili uzun vadede hayatlarını olumlu etkileyecek yeteneklere sahip bireyler olarak yetişeceklerine inanılmıştır. Öğrenmelerle devam eden bu süreçte çocuğun yeni keşiflere hazır olduğu düşünülmektedir (7).

Bilişsel gelişim kuramcılarında olan Vygotsky, sosyal ilişkilerin ve kültürün çocuk gelişimine olan etkisini incelemiştir (22). Piaget’den farklı olarak gelişimi evrelere ayırmamaktadır. Kültüre ve kültürün sosyal etkileşim ve iletişim aracılığıyla aktarımına merkezi bir rol vermektedir (23, 28). Vygotsky, çocukların yalıtılmışlık içinde gelişemediklerini ve gelişim için çocuğun toplumsal dünyasındaki kişilerle etkileşimin gerekli olduğunu savunmaktadır. Çocuk bilişsel özellikler olarak değerlendirilen dikkat, algı ve belleğe sahip olarak doğmaktadır (28). Diğer insanlarla kurduğu öğretici ve eğitici ilişkiler bu yeteneklerini biçimlendirmektedir. Etkileşimler daha yüksek düzeyde zihinsel işleyişe sahip bir birey oluşumunu desteklemektedir. Vygotsky’a göre çocuklar etrafında gördükleri ve yaşadıkları gerçekliğe yanıt verirler. Öğrendikleri bu gerçeği de dışarı yansıtmaktadırlar (67). Bireydeki zihinsel işleyişin

sadece sosyal ve kültürel etkileşim süreçleri incelendiğinde anlaşılacağına inanmaktadır. Bu bilgiler doğrultusunda Vygotsky bilişsel kuramının temel kavramı, "çocuğun bağımsız problem çözme olarak belirlenen gerçek gelişim düzeyi" ile "yetişkin rehberliğinde ya da daha yetenekli akranlarla işbirliği yaparak problem çözme olarak belirlenen gizil gelişim düzeyi" arasındaki mesafe olarak tanımladığı 'yakınsak gelişim alanı' (zone of proximal development)'dır" (70).

Yakınsak gelişim alanı, çocuğun bağımsız olarak yapabildikleri ile birlikte kendinden bilgili kişilerin yardımıyla yapabilecekleri görevlerden oluşmaktadır (65). Böylece çocuğun zihinsel işlevleri ilerleme kaydetmektedir (28). Bu bakış açısına göre çocuğun gerçek gelişim düzeyini olgunlaşmış işlevleri belirlemektedir. Çocuğun bir aktivitede istedik sonuca ulaşması o aktivitede olgunlaşmış işlevlerini kullandığını göstermektedir. Yakınsak gelişim alanı sayesinde yetişkinler, çocuğun mevcut gelişim düzeyi ile bir sonraki gelişim aşamasını gözlemleme imkânı bulmaktadırlar (11,27).

2.2.3. Duygusal ve Sosyal Gelişim Özellikleri

Sosyal ve duygusal gelişim eşzamanlı olarak gerçekleşerek birbirini pekiştirmektedir. Bireysel özellikler, mizaç ve kişilik de bu süreçlere katkıda bulunur ve sürecin olgunlaşmasına etki eder (14). Toplumun değerleri sosyo-duygusal gelişimin çerçevesini oluşturur. Ailenin toplumun değer yargılarına uygun olan ya da olmayan davranış şekilleri, yine aile içerisinde yaşayan her bireyi etkilemektedir. Çocuğun kalıtımla edindiği özelliklerinin yanı sıra ailesinden modellediği davranışlar insanlarla kurduğu iletişimin kalitesini, sürdürülebilirliğini, duygu ve davranış yönetimini belirler. Ayrıca genetik faktörlerinin yanı sıra çocuğun yaşayarak deneyimlediği olgular da sosyo-duygusal gelişiminin yönünü belirler (65,71).

Sosyal gelişim, bireyin doğduğu an itibarıyla başlamaktadır. Bireye özgü birbirinden farklı aşamalardan geçerek hayat boyu devam etmektedir (10). Bu gelişim süreci kişiler arası etkileşimden doğmaktadır. Çocuğun bedensel gelişimi ve dil olanakları doğrultusunda çevresiyle daha bağımsız ilişkiler kurma eğilimi bulunmaktadır (7). Bu eğilim neticesinde çocuk, kendi yaşlılarını tanımaya başlar. Çocuğun aileden sonra kendi yaşlılarıyla artan iletişim etkinlikleri çevresindeki insanların bireysel özelliklerini tanımalarını sağlamaktadır. Akranlarının gözüyle de kendini görme fırsatı bulur. Çocuğun yaşlılarıyla kurduğu ilişkilerin olumlu olması,

çocuğun çevresiyle olan uyumunu ve rahat davranmasını sağlamaktadır (23). Kişilik gelişiminin de temellerinin atıldığı yaşlar olan ilk ve erken çocukluk döneminde çocuğun sosyal gelişiminin desteklenmesi, çevresiyle iletişimde başarılı, özgüveni yüksek, kendine güvenen bireyler yetişmesini sağlamaktadır (72,73).

2.3. Erken Çocukluk Döneminde Büyüme Gelişmeyi Etkileyen Faktörler

2.3.1. Kalıtım

Anne ve babanın genlerinin oluşturduğu kombinasyon, çocuğun kalıtım özelliklerini oluşturmaktadır. Döllenme sonrası oluşan gen haritası, çocuğun ebeveyn ile uyumlu bir şekilde büyüme ve gelişme göstermesinin ilk adımıdır. Çevresel etmenlerin yanı sıra kalıtım ile taşınan özellikler bireyin kişilik yapısının ana elemanlarıdır (7,58). Kalıtımın gelişim açısından önemini vurgulayan Gessell (1928), “Her şey göz önüne alındığında olgunlaşmanın kesinliği ve kaçınılmazlığı erken gelişimin en etkileyici özelliğidir. Bebeğin büyümesini değişmez kılan ve koruyan kalıtımsal koşullardır” demiştir (74).

Olgunlaşma, bir işi yapmak için bedensel yeterliliğe sahip olmaktır. Kalıtımın çocuğun olgunlaşmasını etkilediği görüşü savunulmaktadır (28). Bu nedenle çocuğun büyüme eğrisi ve zekâ gelişimi ailesel özellikleriyle birlikte değerlendirilmektedir. Kalıtımın zekâ gelişimiyle bağlantısını incelemek isteyen araştırmacılar tek yumurta ve çift yumurta ikizlerini kapsayan çalışmalar yürütmüştür (75). Bununla birlikte evlat edinmiş ailelerin çocuklarıyla zekâ puanları ve çocuğun biyolojik ebeveyninin zekâ puanları karşılaştırılmıştır. Her iki çalışma sonucunda biyolojik yakınlığın çocuğun gelişiminde etkili olduğu bulunmuştur (22).

Genetik özelliklerin geçişlilik göstermesi çocuğun doğum sonrası ve ileri yaşam dönemlerinde sağlık/hastalık durumlarını etkilemektedir. Genetik mirasla gelen hastalıklar çocuğun hayat kalitesinde düşüş yaşamasına neden olmaktadır (28).

2.3.2. Cinsiyet

Büyüme ve gelişme seyrinde cinsiyete özgü farklılıklar bulunmaktadır. Bu farklılıklar zaman içerisinde aynı konuma gelse dahi çocuğun bulunduğu dönem içerisinde becerilerinin yetkinliğini etkilemektedir. Kız çocuklarındaki fiziksel gelişim,

erkeklere göre daha hızlı ilerlemektedir. Bu nedenle ergenliğe geçiş dönemlerinde aynı yaştaki kız ve erkek çocuklarının boy karşılaştırmalarında kızların lehine bir durum söz konusudur. Motor hareket gelişimlerinde kız çocuklar ince hareket becerilerinde erkekler ise kuvvet gerektiren kaba motor becerilerini ön planda tutan aktivitelere yönelmiştir. Dil gelişimi kısmi çeşitlilik göstermesine rağmen kız çocuklarındaki gelişimi daha hızlı olmaktadır (22, 42).

2.3.3. Hormonlar

Anne ve babadan gelen genler, büyüme hormonlarının üretimini sınırlayarak çocuğun büyüme ve gelişmesinde etkili olmaktadır. Gelişime bütün hormonlar eşlik etmektedir fakat hipofiz bezi tarafından salgılanan iki hormonun büyümeye katkısı oldukça önemlidir. Büyüme hormonu (GH) ve tiroid uyarıcı hormon (TSH) çocuğun bedensel büyüme, gelişme ile zekâ gelişiminin koordineli olarak ilerlemesini sağlamaktadır (42).

2.3.4. Çevresel Faktörler

Anne ve babadan alınan genlerin kombinasyonu gelişime temel oluşturmaktadır. Biyolojik süreçler ile gelişim aşamaları kontrol edilmektedir. Çocuğun anne karnından itibaren içinde yetiştiği ortam koşulları ise bu gelişimin seyrini belirleyen önemli bir faktördür. Çevrenin etkisinde olan gelişim anne karnında ve yaşamın sonraki dönemlerinde farklı uyaranlarla karşılaşmaktadır (7). Annenin beslenme düzeni, sağlık/hastalık durumu, alkol ve sigara kullanımı gibi çevresel faktörler embriyo ve fetüsün gelişimini etkilemektedir (58).

Erken çocukluk döneminde aile içerisindeki iletişim ve davranışlar, akranlar, okul, anne-babanın eğitim durumu ve çocuğun temel ihtiyaçlarının karşılanma düzeyi gibi birçok etmen çocuk gelişiminin biyo-psikososyal boyutlarının tümüne etki etmektedir (28).

2.3.5. Kültür

Çocuğun zihinsel ve sosyo-duygusal gelişimi yaşadığı toplumun ahlaki değerleri, kuralları ve ailenin çocuktan beklentileri ile şekillenmektedir (76). Kültür çocuk gelişiminde önemli bir etken olan ebeveyn tutumlarıyla yakın bir ilişki

içerisindedir. Ebeveynin geçmiş yaşam deneyimleri büyük oranda çocuktan aynı davranışları beklemesiyle sonuçlanmaktadır (76,77). Ailenin temel değer ve beklentilerine uyum sağlayamayan çocuğun topluma uyum sürecinde aksaklıklar gözlenebilmektedir. Gelişimin psiko-sosyal boyutundaki aksama zamanla diğer alanlarda da sorunlara neden olmaktadır (11).

Kağıtçıbaşı (2007, 2017) Türkiye'deki aile modelleri incelenmesini 3 farklı başlık altında toplamıştır. Bunlar; aileye parasal açıdan yarar sağlayan "Bağımlılık aile modeli", çocuğun bireyselleşmesi temeline dayalı "Bağımsızlık" savunucusu aile modeli ve son olarak da kültürel değerlerin ön planda tutulduğu "Psikolojik bağımlılık modeli"dir. Son otuz yılın verileri incelendiğinde Türkiye'deki ebeveyn tutumlarının bağımlılıktan, psikolojik bağımlılığa geçiş yaşadığı sonucu elde edilmiştir (78).

2.3.6. Beslenme

Beslenme, büyüme ve gelişme aşamalarının sağlıklı bir şekilde atlatılmasına yardımcı olur ve rolü azımsanmayacak derecede büyüktür (79). Besin gruplarından yeterli ve dengeli miktarda alınarak karşılanan enerji ihtiyacı gelişim dönemine özgü farklılıklar gösterebilmektedir (58). İnsan bedeninin bebeklik dönemindeki yüksek enerji ihtiyacı, gelişimin yavaşlamasıyla durağanlaşır. Okul öncesi dönemde çocuğun beslenme durumu, bedensel büyüme ve gelişme, dikkat ve hafıza kullanımı, immün sistem ve bilişsel yetkinliğini etkiler. Bu dönemdeki yetersiz beslenme yaşam boyu bilişsel, nörolojik, mental sağlık sorunları, gelişme geriliği, bağışıklık sistem korumasında düşme, öğrenme güçlüğü gibi sorunların yaşanmasına neden olabilmektedir (80).

Kazeem ve Musalia (2018) çalışmalarında Nijerya bölgesindeki çocukların yetersiz beslenmelerinin gelişimlerinde yavaşlamaya neden olduğu, gelişimdeki geriliğin ise çocukların ilkokula başlama yaşlarını etkilediğini belirtmiştir (81).

Sağlıklı gelişim için vücudun besin ihtiyacını düzenli aralıklarla dengeli bir şekilde karşılamak gerekmektedir (42, 82). Bu dönemde edinilen alışkanlıklar sonraki gelişim dönemlerinde çocuğun sağlıklı ya da sağlıksız beslenme düzeni oluşturmasını etkilemektedir (42, 79, 83).

Erken çocukluk döneminde gelişim eskisi kadar hızlı değildir. Büyümesinin yavaşlaması çocukta iştahsızlığa ve yemek seçimine neden olabilmektedir. Çevresel

faktörler ve özellikle de ailelerin artan miktarda televizyon ve sosyal medya kullanımı çocuğun yiyecek seçimlerini etkileyebilmektedir (42). Çin’de yapılan bir araştırmada 1-3 yaşları arasındaki çocukların beslenme durumları ve beslenmenin motor gelişime etkisi incelenmiştir. Her besin grubundan dengeli bir biçimde beslenmeyen çocuklarda yanlış beslenme uygulamaları sonucu aşırı kilo durumunun gözlemlendiği saptanmıştır. Bu durum çocukların (%27) kendi başına yürüme ve oturma zamanlamasında gecikmelere yol açmıştır. Sağlık personelinin gebelikten itibaren aileye verdiği beslenme eğitimleri ile çocukluk obezitesinin önüne geçileceği düşünülmektedir (84). Bunun yanında, gelir düzeyi düşük olan ailelerin çocuklarının gelişimleri doğum öncesi dönemden itibaren risk altında olarak değerlendirilmektedir. Sosyoekonomik durumu ile temel ihtiyaçlarını karşılayamayan ailede doğan bebeğin kilosunda, beyin ve diğer gelişim alanlarında aksaklıklar oluşmaktadır (85, 86). Erken çocukluk dönemi beslenme sorunları obezite, malnütrisyon, demir eksikliği anemisi, kabızlık, iştahsızlık ve diş çürükleridir (58). Et, süt, tahıl, mineral, vitaminlerin enerji ihtiyacından eksik ya da fazla alındığı durumlara abur cubur tüketimi de eklenirse beslenme dengesi bozulmakta ve çocuğun yaşam kalitesini olumsuz etkilemektedir. Bununla birlikte bu aksaklıklar toplumdaki sosyal, duygusal, zihinsel ve bedensel açıdan sağlam birey sayısında önemli bir düşüşe neden olmaktadır (87).

2.3.7. Sağlık/Hastalık Durumu

Anne ve babadan aktarılan kalıtsal hastalıklar dışında yetersiz besin alımı nedeniyle oluşan hastalıklar çocuğun gelişimine engel olmaktadır (7).

Çocuğun yaşadığı çevrenin şartları ne kadar olumsuz ise sağlığı o derece tehdit altındadır. Yetersiz beslenen çocukta immün sistem savunmasız hale gelmektedir. Vücudu kendini koruyamadığı için sağlık sorunları görülme sıklığı artmaktadır. Yoksulluk içerisinde yaşayan ülkelerdeki çocuklarda bulaşıcı hastalıklara yakalanma riski daha fazla olmaktadır (22,58).

2.3.8. Bir Rol Model Olarak Ailede Anne Ve Baba

Sosyal ve davranışsal incelemelerin temelinde aile kavramı bulunmaktadır. Davranışsal ve sosyal öğrenmelerin yaşandığı ilk ortam niteliğindeki ailede yetişen her birey anne-baba tutumlarından etkilenmektedir. Anne ve baba, çocukları için rol modeli

niteliğindedir. Onların alışkanlıkları, yaşadıkları çevre, inançları, sağlık/hastalık durumlarına bakış açıları modelleme ile çocuğa aktarılmaktadır (88). Bu nedenle sağlık bakım işlemlerinde çocuk ve aile değerlendirmesinin koordineli bir şekilde yapılması önem arz etmektedir (58, 89).

2.4. Akran İlişkileri

Akran kavramı yaşları birbirine eşit veya yakın olan insanların birbirine denk yaşanmışlıkları ve değerleri paylaşmasını anlatmaktadır (23,90). Akran ilişkileri ise benzer özelliklere sahip kişilerin çift yönlü iletişim ve bu iletişimin devamlılığıyla oluşturdukları etkileşimi ifade etmektedir (23, 56).

Erken çocukluk döneminde aileden sonra akranlar çocuğun sosyal açıdan zenginleşmesini sağlarlar (23). Akranlarla etkileşimlerinde başarısızlığa uğrayan çocukta sosyalleşme açısından sorunlar gözlemlenebilmektedir. Bu dönemin rahat atlatılması için anne ve babanın rehberliği gereklidir. Sağlıklı bir benlik gelişimi ancak dikkatli, sıcak, duyarlı ve cesaretlendirici ebeveynler sayesinde oluşmaktadır (8).

Ebeveyn çocuk ilişkisinin aksine akran ilişkilerinde bireyler eşit miktarda sosyal güce sahiptir. Akranlarının sosyal ve duygusal yaşamlarını anlamada benzerlikleri nedeniyle ebeveynler ve diğer yaş grubundaki çocuklardan daha iyi anlayabilmektedirler (19). Beş ve altı yaş grubu çocukların yaşlılarıyla iyi ilişkiler kurma isteği sosyalleşmenin en önemli belirtilerindendir. Akran ilişkileri ve sosyal beceriler, giderek artan bir düzeyde önem kazanmıştır (42).

Bu dönemde çocuk ilişkilerini karşılıklı oyunlarla geliştirmektedir. Arkadaşlık kavramı çocuk için oyun arkadaşlığı anlamına gelmektedir. Oyun faaliyetleriyle birlikte toplum kurallarını, topluma uyum sağlamayı öğrenerek, bireysel özelliklerini tanımaya ve öz benliğini şekillendirmeye başlamaktadırlar (91-93). Benlik farkındalığı artan, iletişim becerisi ve diğer çocukların duygu ve düşüncelerini anlama durumu gelişen çocukların akranlarıyla etkileşimi daha da güçlenecektir (22). Bu durum, okula uyumu kolaylaştırırken, çocuğun bilişsel becerilerinin gelişimini, sosyal ve duygusal yetkinliğini desteklemektedir. Böylece yeni bilgi, beceri ve davranışların kazandırılmasını kolaylaştırmaktadır (94,95).

Olumlu akran ilişkileri etkileşimde sorunun kaynağına ulaşma, çözüm geliştirme, var olan sonuçları değerlendirme ve çözüm davranışlarından uygun olanı

seçebilme becerisini de içeren etkili problem çözme stratejilerini kullanmaya yetecek seviyede sakin hareket etmelerini sağlayarak duygu düzenlemeyi motive etmektedir (95). Mead (1934), akranlar arası organize edilen faaliyetlerin çocuğun kendini yansıtmaya, başkalarının bakış açısıyla kendi davranışlarını değerlendirme ve farklı bakış açılarını anlama kabiliyetini geliştirdiğine inanmaktadır (96,97). İş birliği ve rekabet ortamları çocuğun tartışma anlarında nasıl bir yol izleyeceği konusunda deneyim oluşturmaktadır (93).

Sullivan (1953), akran ilişkileri deneyiminin çocuğun karşılıklı saygı, eşitlik ve karşılıklılık kavramlarını geliştirmesi için önemli olduğunu öne sürmüştür. Görüldüğü üzere akran ilişkileri oyunlarla güzel ve eğlenceli vakit geçirmenin yanı sıra etkileşimleri ve duyguları düzenleme yeteneğini artırarak sosyal ilişkileri anlama becerisini geliştirmektedir (90).

Şen ve Özbey (2017), 5 ve 6 yaş aralığındaki 298 anaokulu öğrencisi ve öğretmenlerine uyguladığı araştırmada, öğrencilerin duygusal zekâ düzeyleri ve yaşlılarıyla olan etkileşimlerini incelemiştir. İlişkisel tarama yönteminin kullanıldığı bu çalışmada “Kişisel Bilgi Formu”nun yanı sıra çocukların akranlarına davranış şekillerini ve duyguları anlama kapasitesini test eden iki farklı ölçek kullanılmıştır. Cinsiyet faktörünün etkili olmadığı sonuçlarda duyguları anlayabilme, yanıtlayabilme becerilerinin üst düzeyde olması çocukların karşılıklı iletişimde olumlu sonuçlar geliştirdiği belirtilmiştir. Ek olarak duygusal zeka seviyesinin akranlarla kurulan ilişkilerde pozitif yönde etki gösterdiği ve sorunlu davranış azaltılmasında önemli olduğu vurgulanmıştır (98).

Çocuğun sağlıklı bir kişilik gelişimi ve toplumsallaşma sürecinde akran grupları arasındaki etkileşim önemli bir yer tutmaktadır (49). Diğer taraftan erken çocukluk yıllarında kurulan olumsuz akran ilişkileri çocuklarda suçluluk duygusu, saldırgan davranış, toplum içinde duygusal uyumsuzluk davranışı ve okulda başarısızlık gibi sonraki gelişim dönemlerine yansıyan sorunlara yol açabilmektedir (99).

2.4.1. Akran İlişkilerinde Etkili Davranış Biçimleri

2.4.1.1. Sosyal Çekingenlik

Sosyal çekingenlik bir çocuğun akranlarıyla sosyal olarak etkileşim kurma arzusunun, sosyal korku ve endişe nedeniyle temastan kaçınma davranışı olarak tanımlanmıştır (23). Çekingen davranış çocuğun yeni çevrelere veya yabancı insanlara karşı gösterdiği kaçınma hareketidir. Sessizlik ile başlayan sosyal geri çekilme hareketi zamanla kişilerden uzaklaşma ile devam etmektedir (11). Erken çocuklukta ortaya çıkan çekingen ve bağımlı davranışın ileriki gelişim dönemlerinde devam etmesi durumunda sosyal kaygı bozukluklarına da neden olduğu bilinmektedir (3, 100-102). Sosyal kaygı ve çekingenlik davranışının birlikte bulunması utangaçlık kavramını ortaya çıkarmaktadır (23).

Yaşamın ilk yıllarından itibaren, kişilik yapısı şekillenmeye başlayan çocuk; sosyal yaşam koşulları, ailenin yaşam koşulları ve anne-baba davranışlarından etkilenmektedir. Bebeklik döneminde, ebeveynlerinin duyarsız ve isteksiz davranışları neticesinde güvenli bağlanma ihtiyacı karşılanmamış çocukta çekingen tavırlar görülmeye başlamıştır (28). Kararsız, endişeli ve kaygılı ebeveynin kontrolcü tutumları erken çocukluk döneminde çocuğun çekingenlik davranışını pekiştirecektir. Bağlanmaktan korkma, duygu ve düşüncelerini açıkça ifade edememe, düşük sosyal yeterlilik, insanlarla etkileşimden kaçınma çocuğun düşük özgüven geliştirmesine yol açmaktadır (23,63).

Utangaç çocuklar, sosyal yaklaşım ve sosyal kaçınma motivasyonları arasında, içsel bir çatışma yaşarlar; bu nedenle akranlarla etkileşim kurma istekleri, aynı zamanda endişe ve olumsuz yargılanma korkusu duygularıyla birlikte engellenmektedir (99). Sosyal olarak çekingen çocuklar akran gruplarına dahil olmadıkları için problem çözme becerileri, iletişim kabiliyetleri, kendilik algıları ve empati becerileri düşüktür. Bu olumsuz yaşantılar devamlılık gösterirse, etkileri okul yıllarına aktarılacaktır. Akran grubundaki sosyal etkileşim ile birlikte çocuktaki çekingenlik azalmakta ve psikolojik uyumu kolaylaşmaktadır. Sonuç olarak, akranlar arası olumlu ilişkiler çocukların özgüven gelişimi için, oldukça önemlidir (23).

2.4.1.2. Sosyal Kabul

Sosyal kabul, çocuğun sosyal konumunu belirleyen akran kabulü ve sevilabilirliğine gönderme yapmakla birlikte çocuğun grup içerisinde toplumsal bir eş olmaya değer bulunma derecesi olarak tanımlanmaktadır. Akran kabulü karşılıklı bir ilişki değildir. Sosyal ortamdaki çocuğa ilişkin olarak grubun görüşünü içeren tek taraflı bir bakış açısı olması nedeniyle arkadaşlık kavramından farklılık arz etmektedir (22).

Sosyal kabul, akran ilişkilerinin belirleyicisidir. Akran kabulü ve reddi sosyal kabulün iki alt boyutunu ifade etmektedir. Çocukların sosyal ilişkilere yönelik düşünceleri, sosyal davranışlarına ve uyumlarına yansımaktadır. Akranları tarafından sevilen çocuklar, başarılı, iletişim becerisi yüksek, dikkatli ve sabırlı olurken, akranları tarafından sevilmeyen dışlanmış çocuklarda okuldan kaçma, düşük özgüven, düşük akademik başarı, yalnızlık ve yaşamın ilerleyen dönemlerde, psikolojik rahatsızlık davranışları gözlenmektedir (58).

Çocuğun sosyal kabulünün belirlenmesinde sosyometrik ölçümler yapılmaktadır. Bu ölçümlerde incelen kriterler akran grubundaki çocuğun sosyal kabulü, yaşadığı problemler, çevresindeki insanlar tarafından algılanış şekli, sosyal davranışlar arasındaki ilişki ve grup süreçlerinin konumlarla olan ilişkileri şeklindedir. Sonuçlar çocuğun akran grubu içerisindeki kabul seviyesini belirlemektedir (103). Çocukların sosyal konumu belirlenen seviye ölçüsünde sınıflandırılmıştır. Newcomb ve Bukowski (1983) daha önce yapılmış sınıflandırmaları geliştirerek beş ayrı çocuk grubu oluşturmuştur. Bunlar; “Popüler Çocuklar”, “Reddedilen Çocuklar”, “Tartışmalı Çocuklar”, “Dışlanan Çocuklar”. “Ortalama Çocuklar” şeklindedir. Sevilme ya da sevilmemeye durumlarına göre ayrılan gruplarda en çok tercih edilen grubu popüler çocuklar oluşturmaktadır. Tartışmalı çocuklarda ise sevme-sevilmemeye durumu birlikte görülse de sosyal olarak etkileri büyüktür (23,103-105).

Sosyal konum yaşamın ileri dönemlerinde çocuğun duygusal, sosyal ve davranışsal uyumlarını etkilemektedir. Akranlarla iletişimin başladığı okul öncesi çocuğun sosyal konumlarının belirlenmesi, yaşamın sonraki dönemlerinde sosyal uyumu hakkında bilgi sahibi olma ve gerekli önlemleri alma açısından büyük öneme sahiptir (23).

2.4.1.3. Problem Çözme

Problem, bireyin içerisinde bulunduğu çözümlenmesi gereken durumu ifade ederken bu durumdan kurtulma ise problem çözme davranışı olarak ifade edilmektedir. Problemleri çözebilmek için çocuklar farklı sosyal anlayışları bir araya getirmek zorundadır (105, 106).

Crick ve Dodge (1994), çocuğun problem çözmeye yapması gerekenleri, çocuğun sosyal bir problemle tanışmasından problemin çözümüne kadar aşama aşama şematize etmiştir. Bu model problem çözümü sürecinde çocuğun hangi aşamada sorun yaşadığını anlayıp tanımlamak ve bireysel ihtiyaçlara uygun müdahalede bulunmak adına önem taşımaktadır (107).

Problem çözme performansının büyük ölçüde gelişme gösterdiği yıllar okula başlamadan hemen önceki dönem ve başladıktan sonraki ilk yılları kapsamaktadır. Beş ile yedi yaşları arasında çocuklar, saldırgan hareketler sergilemek ve diğer çocuklara baskı uygulamak yerine pozitif yaklaşımlarla yetişkin müdahalesine gerek kalmadan sorunları çözme eğilimindedirler (42, 108). İletişim sosyal problem çözmeye önemli bir bileşendir. Çocuğun etkisiz problem çözme stratejilerinden etkili stratejilere geçişinde yaşadığı deneyim, akıl yürütme becerisi, yetişkin desteği gibi faktörler katkı sağlamaktadır (22).

Aunola ve Nurmi (2005)' nin yaptığı bir çalışmada 5-6 yaş grubu çocuğu olan 196 ebeveynin, çocuğun iç ve dışsallaştırma problem davranışlarının kendi tutumlarıyla olan bağlantısı incelenmiştir. Çocuklar ikinci sınıfa gelinceye dek her yıl birer adet olmak üzere toplamda anket altı kez tekrarlanmıştır. Annelerin psikolojik kontrolle birlikte verdikleri yüksek ilginin çocuğun iç ve dış problem davranışlarında artış görülmesine yol açmıştır. Bunun yanında davranışsal kontroller tek başına çocuğun dışsal problem seviyelerini azaltırken psikolojik kontrol eklenince çocukta uyum sorunları gözlenmiştir (109).

Akranlarıyla güçlü iletişim kurmanın yanında problem çözme becerilerine sahip çocuklar, sorun çözme ve çevresindeki insanlarla olumlu ilişkiler geliştirmede daha etkin rol alabileceklerdir. Bu durumun çocuğun kendine olan güvenin gelişmesine, öfke kontrolünü sağlayabilmesine, karşılaşılan sorunları saldırganlık yerine olumlu problem çözme becerilerini kullanarak çözümlenmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir (110).

2.4.1.4. Sosyal Davranış

Çocukların diğer insanlarla sosyal ilişkilerinin yeterliliğini tanımlayan “sosyal yeterlilik” sosyal davranış kavramından daha geniş bir kapsamda incelenmektedir. Erken çocukluk döneminde, çocukların sosyal çevrelerinin genişlemesi ile işbirliğine dayalı oyun oynama, sosyal çevresiyle iletişim kurma ve koordine etme becerisini içine alan sosyal yeterlilik becerileri hızla gelişmektedir. Sosyal yeterlilik; bireyin kişisel amaçlarına ulaşmak için davranışlarını, beceri ve duygularını içinde yaşadığı kültür ve topluma uyumlu bir şekilde yönetme becerisi olarak tanımlanabilmektedir. Sosyal yeterlilik yapısı, başkalarıyla pozitif ilişkilerin oluşmasında önemli olduğu düşünülen birçok becerinin varlığını kapsamaktadır (111).

Gresham ve Reschly 1981 yılında sosyal yeterliliğin iki unsuru olduğunu öne süren bir model geliştirmiştir. Bu iki unsur bireyin kendi ihtiyacı ile dıştan gelen istekler arasındaki dengeyi kuran uyumlu davranış biçimi ve etkili iletişim davranışlarını içine alan sosyal becerilerdir. 1987 yılında Gresham bu modele akran kabulü kavramını eklemiştir. Modele göre sosyal becerilere sahip olan çocukların akran kabulü kolaylaşmaktadır. Akran grubu içerisinde sevilen çocukların sosyal yeterliliği gelişmekte ve böylece çocuklarda gözlenen uyumlu davranışlarda artış gözlemlenmektedir (23).

Altay ve Güre (2012) okul öncesi eğitimi almakta olan 344 öğrencinin sosyal davranış incelemesini yapmıştır. Çocuğun annesi ve öğretmeni tarafından doldurulan ölçekler sonucunda ebeveynin tutumu ve çocukta gözlenen olumlu davranış özellikleri arasında ilişki bulunmuştur. Demokratik ortamdaki çocuğun olumlu sosyal davranış puan ortalaması (4.89) diğer anne tutumlarına (4.63) göre daha yüksek bulunmuştur. Aynı çalışmada çocuklar arasındaki sosyal ilişkilerde kızların (4.92) daha yapıcı bir tutum sergilediği saptanmıştır (112).

Olumlu sosyal davranışlar her çocuğun kazanabileceği becerilerden oluşmaktadır. Bu davranışlara sahip çocuklar akranları tarafından kabul görme ve sevilme ihtiyaçlarını karşılamaktadırlar. Çocuğun deneyimleri sonucunda elde ettiği bu davranış şekilleri okul öncesi dönemdeki akran ilişkilerinin zamanla gelişmesine ve toplumsallaşma sürecine katkı sağlamaktadır (23).

2.4.1.5. Saldırganlık

Çocuklarda saldırganlık genel olarak bir arkadaşına ya da nesneye yönelik engellenme duygusuna karşı yapılan, zarar vermeye yönelik davranışlardır. Saldırgan çocuk temelde güvensiz ve dürtülerini dizginlemeyi öğrenme olanağı bulamamıştır (3). Saldırganlığın açıklanmasında farklı yaklaşımlar bulunmaktadır. Öfke, saldırganlık kuramına göre; çocuğun diğer insanlara olan güvensizliği sonucu kendisine yapılan her davranışı tehdit algılayıp tepki göstermesidir. Çocuk çevresindeki tehlikeleri önlemek adına saldırganlık davranışı sergilemektedir (23)

Bandura (1973) saldırganlığın öğrenme yoluyla kazanıldığına değinmiştir. Üç grup çocuk üzerinde yaptığı araştırmada ilk gruba oyuncak bir bebeğe saldırgan davranışlar gösteren çocukların bulunduğu bir film seyrettirmiştir. İkinci gruptaki çocuklar yetişkinler tarafından saldırıya uğrayan bebeği seyretmişlerdir. Son grup ise saldırgan davranışın yer almadığı bir film seyretmiştir. Üç grup daha sonra bebekle baş başa bırakıldıklarında ilk iki grup gözlemledikleri saldırgan davranışı bebeğe uygulamıştır. Bu kurama göre saldırganlığın öğrenilmesinde model alma, saldırgan davranışın ödüllendirilmesi ve çocuğun etkisiz problem çözme becerisi yer almaktadır (22).

Saldırgan davranışta sosyal bilgi işleme mekanizmaları devreye girerken çocuk kızgın ve savunmacı tepkilerini kullanır. Çocuğa iletilen mesajların farklı algılama süreçlerinden geçmesi ve çocuğun iletileri yorumlarken sorun yaşamasından kaynaklanmaktadır. Okul öncesi çocukların sergilediği davranış şekilleri arasında ebeveynler için en kaygı verici olanı saldırganlıktır. Saldırgan davranışlar ilk çocukluk yıllarında ortaya çıkmaya başlamaktadır. Lorenz (1966) saldırganlığı olabildiğince hızlı bir şekilde ehlileştirilmesi ve uzaklaştırılması gereken içten gelen bir savunma içgüdüğü olarak tanımlamıştır (23,50).

2.5. Çocuk Hemşiresinin Rolü

Çocuk davranışları birçok bakımdan doğduğu ve yetiştirildiği ortam etkisinde gelişme gösterir. Bronfenbrenner bireyin toplum içerisinde yer alan beş farklı sistem ile ilişkisini açıklayan bir ekolojik sistemler teorisi geliştirmiştir. Sistemler birbirinden bağımsız fakat birbiriyle ilişki içerisinde. Bu sistemlerin en küçük grubunu aile ve okul çevresi oluşturur. Mikrosistem adı verilen bu ortam içerisinde yaşanan sosyal

deneyimlerin çocuğun davranış yönelimini etkilediği savunulur. (23,78). Bu nedenle çocuk hemşiresi, bakım planlamasında çocuk ve aileyi birlikte değerlendirmektedir. Bakımın amaçları çocuğun ve ailenin optimal sağlık bütünlüğünü sağlama, koruma ve hastalık durumunda yeniden iyileştirmeye yöneliktir. Bu süreçte çocuğun bakımını üstlenen kişiler ile işbirliği yapar. Tedavi sürecinde uygulamalar ailenin ekonomik ve sosyokültürel özelliklerine uygun planlanmaktadır. Farklı bilişsel yeteneklere sahip çocukların gelişimlerine uygun bakım ve eğitim planlaması yapmak, iletişim kurulurken yaşına uygun iletişim tekniklerini kullanmak gerekmektedir (113). Hemşireliğin en temel rolü öncelikle bakım vermek olmuştur. Çocuk ve ailesini savunucu, hasta eğitimine önem veren, kullanılan tedavilerin yarar/zarar boyutunu araştıran ve liderlik vasıflarına sahip olması primer bakım rolleri altında incelenmektedir (114). Sağlık ekibi ve hasta/hasta yakınları arasındaki iletişim ve danışmanlık rolleri sekonder roller olarak tanımlanmıştır. Hasta ve ailesi ile birebir ilişki kurabilen pediatri hemşiresinin bu özelliği sorunları belirlemede, bireye özgü bakım planı oluşturmada ve uygulamaların sonuçlarını değerlendirmede önemli bir rol oynamaktadır (58).

Erken çocuklukta davranışlar ebeveyn tutumlarından etkilenmektedir. Bu nedenle hemşire, çocuk ile ilk karşılaşma anından itibaren davranışlarını gözlemler ve değerlendirmelerde bulunur. Öykü alırken şüphelendiği bir durum varsa diğer sağlık ekibi üyeleri ile paylaşarak birlikte çözüm aramaktadır (115). Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) çocuğun ailesi ya da bir başkası tarafından ihmal ve istismarının önlenmesinde hemşirenin rolünü değerli bulmuştur. Amerikan Hemşireler Birliği (ANA)'da tanımlanan hemşirelik kodları içerisindeki hasta savunuculuğu rolünde hemşireler çocukları her türlü istismar ve ihmalden korumakla görevlendirilmiştir. Aynı zamanda DSÖ' ye göre hemşire; sorumlu olduğu ailelerle görüşmelerinde ailedeki gebe eğitimi, eğer çocuk varsa çocuğun yaş dönemine uygun gelişimi konusunda ailenin bilgilendirilmesi, çocuk yetiştirme becerilerinde destek olunarak ebeveynin çocuk yönetiminde pozitif strateji geliştirmesine fırsat vermesi ve gelişimin her döneminde nasıl bir yol izleyeceği konusunda aileye rehberlik etmesi gerektiği belirtilmiştir (114,116). Bu süreçte aileyle kurulan etkili bir iletişim ortamı bakımın inceliklerini belirlemede önemli bir adımdır. Sağlık personelinin amacı sadece hastalık durumunu iyileştirmek olmamıştır. Hastane içerisinde ve dışında sağlıklı ve pozitif bir hayat

devamlılığı için bakımın çerçevesi her hastaya göre farklılık göstermiş olup, ihtiyaca göre şekillendirilmiştir.

Çocuk hemşiresi, çocuk ve toplumun sağlığını koruma, sağlık düzeyini ve hayat kalitesini yükseltme, var olan sorunlarla baş etmede ailenin imkânlarını belirleyerek uygun baş etme mekanizmalarını devreye geçirmede öncelikle danışmanlık ve eğitici rolü olmak üzere bütün rollerini kullanarak toplum sağlığına hizmet etmektedir (29).

3. GEREÇ ve YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Amacı

Araştırma, okul öncesi eğitim kurumlarında öğrenim gören 5-6 yaş grubundaki çocuklarda ebeveyn tutumlarının akran ilişkilerine etkisini inceleyen tanımlayıcı ve kesitsel bir araştırmadır.

3.2. Araştırmanın Yer ve Zaman Özellikleri

Araştırma, verileri Şubat-Mayıs 2019 tarihleri arasında yapılmıştır. Araştırma K.K.T.C’de çalışmaya katılmayı kabul eden devlete bağlı ve bağımsız 8 adet okul öncesi eğitim kurumunda uygulandı. Bu kapsamda; araştırmaya katılmayı kabul eden anne ve babalar “Tanıtıcı Bilgi Formu” ve “Ebeveyn Tutum Ölçeği”ni doldurdu. Tutum ölçeği doldurulmuş öğrencilerin öğretmenleri ile yüz yüze görüşülerek “Selçuk Akran İlişkilerini Değerlendirme Ölçeği” dolduruldu.

3.3. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni, K.K.T.C’nin Lefkoşa, Girne ve Gazimağusa ilçelerindeki rastgele örnekleme yöntemiyle toplam 8 adet özel ve devlete bağlı okul öncesi eğitim kurumlarında bulunan 5 ve 6 yaş grubu çocuk sahibi ebeveyn ve kurumda görev yapan öğretmenler oluşturmaktadır.

Araştırmanın örneklemini, belirtilen tarihler arasında K.K.T.C’ de belirlenen okullarda öğrenim gören 760 çocuk ve ailesinden, gönüllü katılım gösteren 263 aile ve kurum içerisinde görev yapan 25 öğretmen oluşturmuştur.

3.4. Verilerin Toplanması

Araştırma verileri Şubat-Mayıs 2019 tarihleri arasında toplanmıştır. K.K.T.C Milli Eğitim Bakanlığı’ndan alınan izin sonrasında araştırmaya katılmaya gönüllü olan okul yönetimi ve ailelere, araştırmanın konusu ve önemi anlatılarak ölçek formlarını doldurmaları istendi. Araştırmaya katılmayı kabul eden 6’sı devlet, 2’si özel okul olmak üzere 8 okulda araştırmada belirlenen ölçek formları uygulandı. Yalnızca ölçekleri eksiksiz doldurmuş ailelerin cevapları değerlendirilmeye alındı. Ailelerden teslim alınan ölçekler sonrasında öğretmenlere araştırma hakkında bilgilendirme yapılarak “Selçuk

Akran İlişkilerini Değerlendirme Ölçeği”ni doldurmaları istendi. Öğretmenler geri dönüş sağlayan ailelerin çocuklarının her biri için ayrı bir ölçek formu doldurdu.

3.5. Veri Toplama Araçları

Çalışmanın veri toplama araçları araştırmacı tarafından oluşturulan ebeveyni tanıtıcı bilgileri içeren bir form, “Ebeveyn Tutum Ölçeği” ile “Selçuk Akran İlişkilerini Değerlendirme Ölçeği”den oluşmaktadır.

3.5.1. Kişisel Bilgi Formu

Araştırmacı tarafından hazırlanan tanıtıcı bilgi formunda; aileye ve çocuğa ait demografik bilgileri içeren 12 soru yer almaktadır. Bu sorular; anne/babanın yaşı, eğitim durumu, gelir düzeyi, ailedeki çocuk sayısı, bilgileri toplanan çocuğun kardeşler arasındaki sıralaması, çocuğun yaşıdır.

3.5.2. Ebeveyn Tutum Ölçeği

“Ebeveyn Tutum Ölçeği” Demir ve Şendil tarafından 2008 yılında geliştirilmiştir. Ölçeğin oluşumunda 12 farklı ölçekten faydalanılmıştır. Ölçek maddelerinin kısaltılarak aynı işlevi gerçekleştirilmesi istenmiştir. Baumrind tarafından belirlenen ebeveyn tutumlarının yanı sıra bu ebeveynlik stillerini geliştiren Maccobby ve Martin’ nin çocuk yetiştirme stilleri yönünde yaptıkları çalışmaları ölçeğin oluşumuna katkıda bulunmuştur (20,21). Ebeveynliğin denetim ve ilgi boyutu dört farklı tutum şeklinde kendini göstermiştir. Ölçekte kullanılan bu tutumlar “Demokratik (17 madde), Otoriter (11 madde), Aşırı koruyucu (9 madde), İzin verici (9 madde)” şeklindedir. Ölçek soruları 46 maddeden oluşmaktadır (41).

Demir ve Şendil tarafından geliştirilen ölçeğin, geçerlik ve güvenirlik araştırmasında 420 anne ve babadan alınan bilgiler incelenmiştir (39). Yapılan güvenirlik analizleri sonucunda, Cronbach alfa değerleri “Demokratik Tutum” için .83, “Otoriter Tutum” için .76, “Aşırı Koruyucu Tutum” için .75 ve “İzin Verici Tutum” için ise .74 olarak bulunmuştur (40,41).

Demir ve Şendil’in edindiği sonuçlarda: “Demokratik Tutumun toplam varyansın %12.34’ünü açıkladığı; Otoriter Tutumun toplam varyansın %8.80’nini açıkladığı; Aşırı Koruyucu Tutumun toplam varyansın %6.80’nini açıkladığı ve son

olarak İzin Verici Tutumun toplam varyansın %5.21'ini açıkladığı" bulunmuştur. (40,41)

3.5.3. Selçuk Akran İlişkilerini Değerlendirme Ölçeği

Selçuk Akran İlişkilerini Değerlendirme Ölçeği (SAİDÖ) ile her çocuk için sınıf öğretmenleri tarafından kişiye özel doldurularak çocuğun yaşlarıyla olan ilişkisinin belirlenmesini amaçlamaktadır. Ölçekte çocuğun olumlu ve olumsuz özelliklerini içeren sorular bulunmaktadır. Her bir madde çocuğu okulda en çok gözlemleme imkânı bulunan sınıf öğretmenleri tarafından çocuğun davranışlarının her birini ne sıklıkta gösterdiğini ölçmeyi amaçlamaktadır. Anket beşli likert tarzında maddeler "Hiçbir zaman" ile "Her zaman" aralığındaki yanıtlardan oluşmaktadır. Belirtilen sorularda davranış şekilleri 5 farklı boyutta incelenmiştir. Bunlar; "Çekingenlik", "Sosyal kabul", "Problem çözme", "Sosyal davranış" ve "Saldırganlık" alt boyutlarıdır (106).

İç Tutarlılık, ölçeğin maddelerinin birbiriyle ve bir bütün olarak uyumlu, kendi içerisinde tutarlı olduğunun değerlendirilmesidir (115). Güvenirlik değerlendirmeleri yapılırken farklı yöntemler kullanılmaktadır. SAİDÖ'de Cronbach alfa güvenirlik katsayısı kullanılarak maddelerin tutarlılığı değerlendirilmiştir. Selçuk Akran İlişkileri Değerlendirme Ölçeği'nin değerlendirmeye alınan beş farklı boyutu için ayrı güvenirlik katsayısı belirlenmiştir. Sonuçlarda her alt boyut değerlendirilmiş olup .77 ve .79 arasında sonuçlar elde edilmiştir (106,118)

Güvenilirliği test edilen SAİDÖ'nün kapsam geçerliliğini test etmek, ölçeğin maddelerinin alt boyutlar olarak ele aldığı davranışları ve çalışmanın amacını ne düzeyde yansıttığını belirlemektedir (117). Ölçeğin içerik geçerliliği test edilirken çocuk gelişimi ve eğitimi konularında uzman beş farklı hakem görüşüne başvurulmuştur. Hakemlerin ayrı değerlendirmeleri sonucunda sınıf içi korelasyon katsayısı .91 bulunmuştur. Bu sonuç SAİDÖ'nün içeriğinin uzman değerlendirmeleri sonucunda istenen geçerliliğine sahip olduğunun doğruluğunu yansıtmaktadır. Uzman görüşleri ölçeğin yapıldığı yaş grubuna uygun olduğu ve maddelerin güncel bilgilerden oluştuğu sonucuna varmıştır (106).

Yapı Geçerliliği, kavram geçerliliği olarak da bilinmektedir. Ölçeğin araştırmada kullanılan yapının özelliklerini doğru gösterip göstermediğini ve araştırmanın amacına uygunluğunu test etmektedir. Ölçeğin geçerliliği hesaplamak için belirlenen bir

korelasyon katsayısı bulunmamaktadır. Ölçek maddelerinin karşılıklı ilişkisinin boyutu alt testlerin korelasyon katsayılarıyla belirlenmektedir. Bu nedenle yapı geçerlilik çalışmasında bu sonuçlar değerlendirmeye alınmıştır. Katsayıların -1 ve +1 arasındaki değerlendirmelerinde sonuçlar .80 ve .91 aralığında bulunmuştur. İlişkisel katsayıların .70 den büyük olması davranışların yorumlanmasında net bir sonuç ortaya koymaktadır (106,118).

3.6. Verilerin Değerlendirilmesi

İstatistiksel analizler SPSS (IBM SPSS Statistics 24) adlı paket program kullanılarak yapıldı. Bulguların yorumlanmasında frekans tabloları ve tanımlayıcı istatistikler kullanıldı.

Normal dağılıma uygun olmayan ölçüm değerleri için parametrik olmayan yöntemler kullanıldı. Parametrik olmayan yöntemlere uygun şekilde, iki bağımsız grubun ölçüm değerleri ile karşılaştırılmasında “Mann-Whitney U” test (Z-tablo değeri), bağımsız üç veya daha fazla grubun ölçüm değerleri ile karşılaştırılmasında “Kruskal-Wallis H” test (χ^2 -tablo değeri) istatistikleri kullanıldı. Üç veya daha fazla grup için anlamlı fark çıkan değişkenlerin ikili karşılaştırmaları için Bonferroni düzeltmesi uygulandı.

Normal dağılıma sahip olmayan iki nicel değişkenin ilişkilerinin incelenmesinde “Spearman” korelasyon katsayısı kullanıldı.

3.7. Araştırmanın Etik Yönü

Araştırma için K.K.T.C Milli Eğitim Bakanlığı’ndan izin alınmış olup çalışmaya katılan anne-baba ve öğretmenler araştırmanın amacı ve içeriği hakkında bilgilendirildi.

3.8. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma 2018-2019 Eğitim-Öğretim yılları Bahar Döneminde, K.K.T.C’ye bağlı Lefkoşa, Girne, Gazimağusa ilçelerindeki okul öncesi eğitim kurumlarından tesadüfi olarak seçilen bağımsız anaokulları ve ilköğretime bağlı anasınıflarında eğitim gören 5-6 yaş 263 çocuktan alınan verilerle sınırlıdır.

Araştırmada 5 ve 6 yaş gruplarından olabildiğince yakın sayılar seşilmeye çalışılmıştır. Ancak devlet okullarındaki yaş ortalaması 6 yaşa yakın olduğundan araştırma sonuçları bu yaş grubuyla sınırlıdır.

4. BULGULAR

Bu bölümde araştırmaya yönelik bulgular yer almaktadır.

Tablo 1. Araştırmaya katılan çocuk ve ailelerine ilişkin bulguların dağılımı

Değişken	n	%
Cinsiyet		
Erkek	125	47,5
Kız	138	52,5
Çocuk yaşı		
5	43	16,3
6	220	83,7
Kardeş sayısı		
Kardeşi yok	54	20,5
1	83	31,6
2	74	28,1
3 ve üzeri	52	19,8
Kaçıncı çocuk		
Tek	54	20,5
İlk	83	31,6
Ortanca	33	12,5
Son	93	35,4
Ailenin Gelir düzeyi		
Düşük	30	11,4
Orta	219	83,3
Yüksek	14	5,3
Aile tipi		
Çekirdek aile	232	88,2
Geniş aile	31	11,8
Anne-baba birlikte		
Beraber	244	92,8
Ayrı/boşanmış	19	7,2
Çocuğa yakınlık		
Anne	204	77,6
Baba	59	22,4
Yakının yaşı		
30 ve altı	50	19,0
31-35	97	36,9
36-40	80	30,4
40 üzeri	36	13,7
Yakının eğitimi		
İlköğretim	128	48,7
Lisans	96	36,5
Yüksek lisans	39	14,8
Ailede sağlıkçı		
Var	32	12,2
Yok	231	87,8

Araştırma katılan çocukların %47.5'i erkek, %52.5'i kız, %16.3'ü 5, %83.7'si 6 yaşındadır. Çocukların %20.5'inin kardeşi yoktur. Tek kardeş sahibi çocuk yüzdesi %31.6, iki kardeş sahibi %28.1, üç ve daha fazla kardeş sahibi çocuk sayı yüzdesi ise %19.8'dir. Ailedeki tek çocuk %20.5, ilk çocuk sıralamasında olan çocuk sayı yüzdesi %31.6, ortanca çocuk %12.5 ve son çocuk yüzdesi %35.4'tür.

Araştırmadaki ailelerin gelir düzeyi %11.4 oranında düşük, %83.3 orta, %5.3 oranında yüksek olarak belirlendi. Ailelerin %88.2'si çekirdek aile ve %11.8'i geniş aile tipindedir. Anketi dolduran ebeveynlerin %92.8'i eşiyile birlikte yaşadığını, %7.2'si de ayrı olduğunu bildirmiştir. Bunların %77.4'ü çocuğun annesi, %22.4'ü babasıdır. Araştırmaya katılan yakının yaş ortalaması $35,10 \pm 5,43$ (yıl) olduğu tespit edilmiştir. Otuz yaş ve altı %19.0, 31-35 yaş arası %36.9, 36-40 yaş arası %30.4, 40 yaş ve üzeri %13.7'dir. 128 yakının (%48.7) ilköğretim eğitim düzeyinde olduğu, 96(%36.5)'sının lisans, 36(%14.8)'sının da yüksek lisans düzeyinde olduğu belirlenmiştir. Ailesinde sağlıkçı bulunan %12.2, bulunmayan %87.8 kişi tespit edilmiştir.

Tablo 2. Demografik değişkenlere göre Ebeveyn tutum ölçeği puanlarının karşılaştırılması

Ebeveyn tutum ölçeği	tutum	Demokratik tutum	Otoriter tutum	Aşırı koruyucu tutum	İzin verici tutum
		Medyan [Min-Max]	Medyan [Min-Max]	Medyan [Min-Max]	Medyan [Min-Max]
Cinsiyet					
Erkek	125	4,5 [3,0-5,0]	1,7 [1,0-3,8]	3,8 [1,8-5,0]	2,1 [1,0-4,6]
Kız	138	4,5 [3,3-5,0]	1,8 [1,0-3,6]	4,0 [1,8-5,0]	2,2 [1,0-4,2]
İstatistiksel analiz*		Z=-0,797 p=0,425	Z=-0,645 p=0,519	Z=-2,020 p=0,043	Z=-0,694 p=0,488
Olasılık					
Çocuk yaşı					
5	43	4,5 [3,1-5,0]	1,8 [1,0-3,4]	3,9 [1,8-5,0]	2,1 [1,4-3,3]
6	220	4,5 [3,0-5,0]	1,8 [1,0-3,8]	3,9 [1,8-5,0]	2,2 [1,0-4,6]
İstatistiksel analiz		Z=-0,614	Z=-0,786	Z=-0,863	Z=-0,098
Olasılık		p=0,539	p=0,432	p=0,388	p=0,922
Kaçıncı çocuk					
Tek ⁽¹⁾	54	4,5 [3,8-5,0]	1,7 [1,0-3,1]	3,8 [1,8-5,0]	2,1 [1,2-4,1]
İlk ⁽²⁾	83	4,5 [3,1-5,0]	1,7 [1,0-3,2]	3,9 [2,3-5,0]	2,2 [1,0-4,6]
Ortanca ⁽³⁾	33	4,4 [3,1-5,0]	1,9 [1,0-3,6]	4,3 [2,6-5,0]	2,0 [1,3-4,2]
Son ⁽⁴⁾	93	4,5 [3,0-5,0]	1,8 [1,0-3,8]	3,8 [1,8-5,0]	2,2 [1,0-4,0]
İstatistiksel analiz		$\chi^2=1,200$	$\chi^2=6,705$	$\chi^2=11,561$	$\chi^2=0,833$
Olasılık		p=0,753	p=0,082	p=0,009	p=0,842
Fark					
Gelir düzeyi					
Düşük	30	4,5 [3,1-5,0]	1,9 [1,3-2,8]	4,1 [2,9-5,0]	2,0 [1,3-4,2]
Orta	219	4,5 [3,0-5,0]	1,7 [1,0-3,8]	3,9 [1,8-5,0]	2,1 [1,0-4,6]
Yüksek	14	4,5 [3,4-4,9]	2,0 [1,1-2,7]	3,8 [2,4-4,7]	2,3 [1,9-3,4]
İstatistiksel analiz		$\chi^2=0,476$	$\chi^2=3,043$	$\chi^2=3,137$	$\chi^2=4,572$
Olasılık		p=0,788	p=0,218	p=0,208	p=0,102
Aile tipi					
Çekirdek aile	232	4,5 [3,0-5,0]	1,7 [1,0-3,8]	3,9 [1,8-5,0]	2,2 [1,0-4,6]
Geniş aile	31	4,5 [3,1-5,0]	1,9 [1,1-2,6]	4,0 [1,8-5,0]	2,1 [1,1-4,0]
İstatistiksel analiz		Z=-0,263	Z=-0,998	Z=-1,563	Z=-0,344
Olasılık		p=0,792	p=0,318	p=0,118	p=0,731

Tablo 2 (devamı). Demografik değişkenlere göre ebeveyn tutum ölçeği puanlarının karşılaştırılması

Ebeveyn tutum ölçeği		Demokratik tutum	Otoriter tutum	Aşırı koruyucu tutum	İzin verici tutum
		Medyan [Min-Max]	Medyan [Min-Max]	Medyan [Min-Max]	Medyan [Min-Max]
Anne-baba birlikteliği					
Beraber	244	4,5 [3,0-5,0]	1,7 [1,0-3,8]	3,9 [1,8-5,0]	2,1 [1,0-4,6]
Ayrı/boşanmış	19	4,5 [3,8-5,0]	2,1 [1,2-3,1]	4,1 [2,9-5,0]	2,3 [1,0-4,0]
İstatistiksel analiz		Z=-0,055	Z=-2,554	Z=-1,518	Z=-1,498
Olasılık		p=0,956	p=0,011	p=0,129	p=0,134
Çocuğa yakınlık					
Anne	204	4,5 [3,0-5,0]	1,8 [1,0-3,6]	3,9 [1,8-5,0]	2,1 [1,0-4,6]
Baba	59	4,5 [3,1-5,0]	1,7 [1,0-3,8]	3,9 [2,6-5,0]	2,1 [1,3-4,0]
İstatistiksel analiz		Z=-0,238	Z=-0,796	Z=-0,044	Z=-0,847
Olasılık		p=0,812	p=0,426	p=0,965	p=0,397
Yakının yaşı					
30 ve altı ⁽¹⁾	50	4,4 [3,6-4,9]	1,8 [1,0-3,6]	4,1 [2,3-5,0]	2,2 [1,0-2,9]
31-35 ⁽²⁾	97	4,5 [3,1-5,0]	1,7 [1,0-3,2]	3,9 [1,8-5,0]	2,1 [1,0-4,6]
36-40 ⁽³⁾	80	4,5 [3,0-5,0]	1,9 [1,0-3,8]	3,8 [1,8-5,0]	2,2 [1,2-3,2]
40 üzeri ⁽⁴⁾	36	4,6 [3,8-5,0]	1,6 [1,0-2,8]	3,8 [2,4-4,9]	2,1 [1,2-4,0]
İstatistiksel analiz		$\chi^2=3,964$	$\chi^2=6,303$	$\chi^2=8,139$	$\chi^2=0,798$
Olasılık		p=0,265	p=0,098	p=0,043	p=0,850
Fark				[1-3,4]	
Yakının eğitimi					
İlköğretim ⁽¹⁾	128	4,5 [3,1-5,0]	1,8 [1,0-3,8]	4,1 [2,4-5,0]	2,1 [1,0-4,2]
Lisans ⁽²⁾	96	4,5 [3,0-5,0]	1,7 [1,1-3,1]	3,8 [1,8-5,0]	2,2 [1,0-3,3]
Yüksek lisans ⁽³⁾	39	4,5 [3,8-5,0]	1,9 [1,1-3,4]	3,6 [2,4-4,6]	2,2 [1,2-4,6]
İstatistiksel analiz		$\chi^2=0,012$	$\chi^2=1,654$	$\chi^2=33,938$	$\chi^2=3,696$
Olasılık		p=0,994	p=0,437	p=0,000	p=0,158
Fark				[1-2,3]	
Ailede sağlıkçı					
Var	32	4,5 [3,9-5,0]	1,7 [1,2-2,6]	3,9 [2,6-5,0]	2,1 [1,3-3,4]
Yok	231	4,5 [3,0-5,0]	1,8 [1,0-3,8]	3,9 [1,8-5,0]	2,2 [1,0-4,6]
İstatistiksel analiz		Z=-0,076	Z=-0,363	Z=-0,761	Z=-0,949
Olasılık		p=0,940	p=0,717	p=0,447	p=0,343

Cinsiyete göre ebeveyn tutum ölçeği aşırı koruyucu tutum alt boyutu açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edildi (Z=-2,020; p=0,043). Kızların ebeveyn tutum ölçeği aşırı koruyucu tutum alt boyutu puanları, erkeklere göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksektir (p<0.05).

Çocuğun kaçınıcı çocuk olması durumuna göre ebeveyn tutum ölçeği aşırı koruyucu tutum alt boyutu açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edildi

($\chi^2=11,561$; $p=0,009$). Anlamli farkin hangi gruptan kaynaklandigini tespit etmek için yapılan Bonferroni düzeltmeli ikili karşılaştırmalar sonucunda; ortanca çocuk olanlar ile tek, ilk ve son çocuk olanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edildi. Ortanca çocuk olanların ebeveyn tutum ölçeği aşırı koruyucu tutum alt boyutu puanı, tek, ilk ve son çocuk olanlara göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Anne-baba birlikteliğine göre ebeveyn tutum ölçeği otoriter tutum alt boyutu açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edildi ($Z=-2,554$; $p=0,011$). Anne-babası ayrı/boşanmış olanların ebeveyn tutum ölçeği otoriter tutum alt boyutu puanları, anne-babası beraber olanlara göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Yakının yaşı durumuna göre ebeveyn tutum ölçeği aşırı koruyucu tutum alt boyutu açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edildi ($\chi^2=8,139$; $p=0,043$). Anlamli farkin hangi gruptan kaynaklandigini tespit etmek için yapılan Bonferroni düzeltmeli ikili karşılaştırmalar sonucunda; 30 yaş ve altı olanlar ile 36-40, 40 yaş üzeri olanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edildi. 30 yaş ve altı olanların ebeveyn tutum ölçeği aşırı koruyucu tutum alt boyutu puanı, 36-40, 40 yaş üzeri olanlara göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Yakının eğitim düzeyine göre ebeveyn tutum ölçeği aşırı koruyucu tutum alt boyutu açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edildi ($\chi^2=33,938$; $p=0,000$). Anlamli farkin hangi gruptan kaynaklandigini tespit etmek için yapılan Bonferroni düzeltmeli ikili karşılaştırmalar sonucunda; yakının eğitimi ilkokul olanlar ile lisans ve yüksek lisans olanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilmiştir. Yakının eğitimi ilköğretim olanların ebeveyn tutum ölçeği aşırı koruyucu tutum alt boyutu puanı, lisans ve yüksek lisans olanlara göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yüksektir.

Tablo 3. Demografik özelliklere göre Selçuk akran ilişkilerini değerlendirme ölçeği puanlarının karşılaştırılması

Selçuk akran ilişkilerini değerlendirme (n=263)	n	Çekingenlik Medyan [Min-Max]	Sosyal Kabul Medyan [Min-Max]	Problem çözme Medyan [Min-Max]	Sosyal davranış Medyan [Min-Max]	Saldırganlık Medyan [Min-Max]	Toplam Medyan [Min-Max]
Cinsiyet							
Erkek	125	23,0 [9,0-30,0]	17,0 [6,0-20,0]	17,0 [8,0-24,0]	23,0 [7,0-30,0]	26,0 [9,0-30,0]	106,0 [56,0-132,0]
Kız	138	24,0 [12,0-30,0]	19,0 [7,0-20,0]	18,0 [9,0-25,0]	25,0 [12,0-30,0]	27,0 [17,0-30,0]	113,0 [61,0-133,0]
İstatistiksel analiz*		Z=-3,540	Z=-3,605	Z=-3,912	Z=-3,901	Z=-3,265	Z=-4,428
Olasılık		p=0,000	p=0,000	p=0,000	p=0,000	p=0,001	p=0,000
Çocuk yaşı							
5	43	23,0 [15,0-30,0]	18,0 [10,0-20,0]	17,0 [11,0-22,0]	23,0 [16,0-30,0]	27,0 [17,0-30,0]	107,0 [76,0-128,0]
6	220	23,0 [9,0-30,0]	18,0 [6,0-20,0]	18,0 [8,0-25,0]	24,0 [7,0-30,0]	27,0 [9,0-30,0]	110,0 [56,0-133,0]
İstatistiksel analiz		Z=-1,860	Z=-0,119	Z=-0,717	Z=-0,529	Z=-0,413	Z=-0,777
Olasılık		p=0,063	p=0,905	p=0,473	p=0,597	p=0,680	p=0,437
Kaçıncı çocuk							
Tek	54	23,0 [14,0-30,0]	19,0 [11,0-20,0]	18,0 [11,0-25,0]	25,0 [16,0-30,0]	27,0 [13,0-30,0]	112,0 [76,0-129,0]
İlk	83	23,5 [9,0-30,0]	18,0 [6,0-20,0]	17,0 [8,0-24,0]	24,5 [16,0-30,0]	26,0 [14,0-30,0]	108,5 [61,0-130,0]
Ortanca	33	22,0 [15,0-28,0]	18,0 [11,0-20,0]	18,0 [11,0-24,0]	24,0 [14,0-30,0]	27,0 [17,0-30,0]	108,0 [74,0-123,0]
Son	93	23,0 [12,0-30,0]	18,0 [7,0-20,0]	17,0 [9,0-24,0]	24,0 [7,0-30,0]	27,0 [9,0-30,0]	109,0 [56,0-133,0]
İstatistiksel analiz		$\chi^2=5,381$	$\chi^2=3,479$	$\chi^2=2,228$	$\chi^2=2,139$	$\chi^2=2,637$	$\chi^2=2,172$
Olasılık		p=0,146	p=0,323	p=0,526	p=0,544	p=0,451	p=0,537
Gelir düzeyi							
Düşük	30	22,0 [15,0-30,0]	18,0 [11,0-20,0]	18,0 [11,0-23,0]	24,0 [11,0-30,0]	28,0 [11,0-30,0]	111,0 [64,0-132,0]
Orta	219	23,0 [9,0-30,0]	18,0 [6,0-20,0]	17,0 [8,0-25,0]	24,0 [7,0-30,0]	27,0 [9,0-30,0]	109,0 [56,0-132,0]
Yüksek	14	24,0 [18,0-30,0]	18,5 [13,0-20,0]	18,5 [15,0-24,0]	24,5 [18,0-30,0]	26,0 [14,0-30,0]	112,5 [82,0-133,0]
İstatistiksel analiz		$\chi^2=1,477$	$\chi^2=0,531$	$\chi^2=1,302$	$\chi^2=0,645$	$\chi^2=2,435$	$\chi^2=0,529$
Olasılık		p=0,478	p=0,767	p=0,521	p=0,724	p=0,296	p=0,768
Aile tipi							
Çekirdek aile	232	23,0 [9,0-30,0]	18,0 [6,0-20,0]	18,0 [8,0-25,0]	24,0 [7,0-30,0]	27,0 [9,0-30,0]	110,0 [56,0-133,0]
Geniş aile	31	23,0 [14,0-29,0]	18,0 [11,0-20,0]	17,0 [11,0-24,0]	23,0 [16,0-30,0]	27,0 [17,0-30,0]	105,0 [78,0-123,0]
İstatistiksel analiz		Z=-1,687	Z=-0,298	Z=-0,488	Z=-1,537	Z=-0,135	Z=-1,010
Olasılık		p=0,092	p=0,765	p=0,626	p=0,124	p=0,892	p=0,313

Tablo 3 (devamı). Demografik özelliklere göre Selçuk akran ilişkilerini değerlendirme ölçeği puanlarının karşılaştırılması

Selçuk akran ilişkilerini değerlendirme (n=263)	n	Çekingelik Medyan [Min-Max]	Sosyal Kabul Medyan [Min-Max]	Problem çözme Medyan [Min-Max]	Sosyal davranış Medyan [Min-Max]	Saldırganlık Medyan [Min-Max]	Toplam Medyan [Min-Max]
Anne-baba birlikteliği							
Berber	244	23,0 [9,0-30,0]	18,0 [6,0-20,0]	18,0 [8,0-25,0]	24,0 [7,0-30,0]	27,0 [9,0-30,0]	109,0 [56,0-133,0]
Ayrı/boşanmış	19	23,0 [14,0-29,0]	19,0 [10,0-20,0]	17,0 [11,0-23,0]	24,0 [14,0-30,0]	27,0 [17,0-30,0]	111,0 [74,0-128,0]
İstatistiksel analiz		Z=-0,568	Z=-0,488	Z=-0,357	Z=-0,778	Z=-0,363	Z=-0,254
Olasılık		p=0,570	p=0,626	p=0,721	p=0,437	p=0,717	p=0,800
Çocuğa yakınlık							
Anne	204	23,0 [9,0-30,0]	18,0 [7,0-20,0]	17,0 [9,0-24,0]	24,0 [7,0-30,0]	27,0 [9,0-30,0]	109,0 [56,0-133,0]
Baba	59	24,0 [12,0-30,0]	18,0 [6,0-20,0]	18,0 [8,0-25,0]	24,0 [15,0-30,0]	27,0 [16,0-30,0]	110,0 [61,0-130,0]
İstatistiksel analiz		Z=-0,258	Z=-0,002	Z=-0,020	Z=-0,158	Z=-0,657	Z=-0,117
Olasılık		p=0,796	p=0,998	p=0,984	p=0,875	p=0,511	p=0,907
Yakının yaşı							
30 ve altı	50	23,5 [9,0-29,0]	18,0 [8,0-20,0]	17,0 [13,0-24,0]	25,0 [16,0-30,0]	27,0 [21,0-30,0]	107,5 [72,0-128,0]
31-35	97	23,0 [12,0-30,0]	18,0 [6,0-20,0]	17,0 [8,0-24,0]	24,0 [14,0-30,0]	26,0 [13,0-30,0]	108,0 [61,0-128,0]
36-40	80	24,0 [14,0-30,0]	18,0 [11,0-20,0]	17,5 [11,0-24,0]	24,0 [7,0-30,0]	27,0 [9,0-30,0]	112,0 [56,0-133,0]
40 üzeri	36	23,0 [12,0-29,0]	18,0 [7,0-20,0]	19,0 [9,0-25,0]	25,0 [12,0-30,0]	27,0 [17,0-30,0]	112,5 [61,0-132,0]
İstatistiksel analiz		$\chi^2=6,219$	$\chi^2=1,819$	$\chi^2=7,796$	$\chi^2=1,985$	$\chi^2=1,661$	$\chi^2=2,863$
Olasılık		p=0,101	p=0,611	p=0,050	p=0,576	p=0,646	p=0,413
Yakının eğitimi							
İlköğretim	128	23,0 [12,0-30,0]	18,0 [6,0-20,0]	17,0 [8,0-24,0]	24,0 [11,0-30,0]	27,0 [11,0-30,0]	108,0 [61,0-132,0]
Lisans	96	23,5 [9,0-30,0]	18,0 [7,0-20,0]	17,0 [9,0-25,0]	24,5 [7,0-30,0]	27,0 [9,0-30,0]	110,5 [56,0-130,0]
Yüksek lisans	39	24,0 [14,0-30,0]	19,0 [12,0-20,0]	19,0 [11,0-24,0]	24,0 [16,0-30,0]	27,0 [17,0-30,0]	113,0 [81,0-133,0]
İstatistiksel analiz		$\chi^2=3,849$	$\chi^2=3,900$	$\chi^2=4,496$	$\chi^2=1,025$	$\chi^2=0,200$	$\chi^2=2,274$
Olasılık		p=0,146	p=0,142	p=0,106	p=0,599	p=0,905	p=0,321
Ailede sağlıklı							
Var	32	23,0 [20,0-27,0]	19,0 [13,0-20,0]	17,0 [11,0-24,0]	23,5 [16,0-30,0]	27,5 [19,0-30,0]	109,0 [84,0-125,0]
Yok	231	23,0 [9,0-30,0]	18,0 [6,0-20,0]	18,0 [8,0-25,0]	24,0 [7,0-30,0]	27,0 [9,0-30,0]	110,0 [56,0-133,0]
İstatistiksel analiz		Z=-0,280	Z=-1,507	Z=-0,702	Z=-1,261	Z=-0,713	Z=-0,119
Olasılık		p=0,779	p=0,132	p=0,483	p=0,207	p=0,476	p=0,905

Cinsiyete göre Selçuk akran ilişkilerini değerlendirme ölçeği alt boyutları çekingenlik, sosyal kabul, problem çözme, sosyal davranış, saldırganlık ve toplam puan açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edildi ($p<0,05$). Kızların Selçuk akran ilişkilerini değerlendirme ölçeği alt boyutları çekingenlik, sosyal kabul, problem çözme, sosyal davranış, saldırganlık ve toplam puanları, erkeklere göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksektir.

Çocuk yaş sınıfı, kaçınıcı çocuk olduğu, gelir durumu, aile tipi, anne-baba birlikteliği, çocuğa yakınlık, yakınının yaşı, yakınının eğitimi, ailede sağlık çalışanı olma durumu açısından Selçuk akran ilişkilerini değerlendirme ölçeği alt boyutları çekingenlik, sosyal kabul, problem çözme, sosyal davranış, saldırganlık ve toplam puan açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık yoktur ($p>0,05$).

Tablo 4. Kardeş sayısına göre Selçuk akran ilişkilerini değerlendirme ölçeği çekingenlik alt boyutu puanlarının karşılaştırılması

Selçuk akran ilişkileri ölçeği (n=263)	n	Çekingenlik	İstatistiksel analiz*
		Medyan [Min-Max]	Olasılık
Kardeş sayısı			
Kardeşi yok ⁽⁰⁾	54	23,0 [14,0-30,0]	$\chi^2=11,264$
1 ⁽¹⁾	83	24,0 [9,0-30,0]	p=0,010
2 ⁽²⁾	74	23,0 [12,0-30,0]	[1-3]
3 ve üzeri ⁽³⁾	52	22,0 [12,0-30,0]	

Kardeş sayısına göre Selçuk akran ilişkileri ölçeği çekingenlik alt boyutu açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edildi ($\chi^2=11,264$; $p=0,0010$). Anlamlı farkın hangi gruptan kaynaklandığını tespit etmek için yapılan Bonferroni düzeltmeli ikili karşılaştırmalar sonucunda; 3 veya daha fazla kardeşi olanlar ile 1 kardeşi olanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edildi. 3 veya daha fazla kardeşi olanların Selçuk akran ilişkileri ölçeği çekingenlik alt boyutu puanı, 1 kardeşi olanlara göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha düşüktür.

Tablo 5. Ebeveyn tutum ve Selçuk akran ilişkilerini değerlendirme ölçek puanlarının birbiriyle ilişkilerinin incelenmesi

Korelasyon* (n=263)		Selçuk akran ilişkileri değerlendirme ölçeği						Ebeveyn tutum ölçeği			
		Çekingenlik	Sosyal kabul	Problem çözme	Sosyal davranış	Saldırganlık	SAİDÖ Toplam	Demokratik	Otoriter	Aşırı koruyucu	İzin verici
ilişkileri	Çekingenlik	R 1,000	,618**	,594**	,550**	,360**	,745**	0,032	-0,003	-0,071	0,007
	P	.	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	0,601	0,967	0,249	0,906
akran değerlendirme ölçeği	Sosyal kabul	R ,618**	1,000	,618**	,658**	,620**	,840**	0,100	-,127*	-0,104	-0,016
	P	0,000	.	0,000	0,000	0,000	0,000	0,106	0,039	0,092	0,801
Selçuk değerlendirme ölçeği	Problem çözme	R ,594**	,618**	1,000	,653**	,506**	,822**	0,002	-0,051	-,131*	-0,074
	P	0,000	0,000	.	0,000	0,000	0,000	0,978	0,412	0,034	0,229
tutum	Sosyal davranış	R ,550**	,658**	,653**	1,000	,624**	,874**	0,093	-,165**	-0,027	-0,091
	P	0,000	0,000	0,000	.	0,000	0,000	0,132	0,007	0,662	0,140
Ebeveyn ölçeği	Saldırganlık	R ,360**	,620**	,506**	,624**	1,000	,758**	0,046	-,189**	-0,033	-0,044
	P	0,000	0,000	0,000	0,000	.	0,000	0,461	0,002	0,599	0,478
ilişkileri	SAİDÖ	R ,745**	,840**	,822**	,874**	,758**	1,000	0,068	-,139*	-0,077	-0,053
	P	0,000	0,000	0,000	0,000	0,000	.	0,273	0,025	0,211	0,395
akran değerlendirme ölçeği	Toplam	R 0,032	0,100	0,002	0,093	0,046	0,068	1,000	-,312**	0,114	0,005
	P	0,601	0,106	0,978	0,132	0,461	0,273	.	0,000	0,065	0,935
Ebeveyn ölçeği	Otoriter	R -0,003	-,127*	-0,051	-,165**	-,189**	-,139*	-,312**	1,000	0,082	,214**
	P	0,967	0,039	0,412	0,007	0,002	0,025	0,000	.	0,184	0,000
ilişkileri	Aşırı koruyucu	R -0,071	-0,104	-,131*	-0,027	-0,033	-0,077	0,114	0,082	1,000	,166**
	P	0,249	0,092	0,034	0,662	0,599	0,211	0,065	0,184	.	0,007
akran değerlendirme ölçeği	İzin verici	R 0,007	-0,016	-0,074	-0,091	-0,044	-0,053	0,005	,214**	,166**	1,000
	P	0,906	0,801	0,229	0,140	0,478	0,395	0,935	0,000	0,007	.

Çekingenlik puanı ile sosyal kabul, problem çözme, sosyal davranış (orta derece), saldırganlık (zayıf derece) ve SAİDÖ toplam puanı (yüksek derece) arasında pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı derecede ilişki tespit edildi ($p<0.05$). Çekingenlik puanı arttıkça, sosyal kabul, problem çözme, sosyal davranış, saldırganlık ve SAİDÖ toplam puanı artacaktır. Aynı şekilde, çekingenlik puanı azaldıkça, sosyal kabul, problem çözme, sosyal davranış, saldırganlık ve SAİDÖ toplam puanı azalacaktır.

Sosyal kabul puanı ile problem çözme, sosyal davranış, saldırganlık (orta derece) ve SAİDÖ toplam puanı (yüksek derece) arasında pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı derecede ilişki tespit edildi ($p<0.05$). Sosyal kabul puanı arttıkça, problem çözme, sosyal davranış, saldırganlık ve SAİDÖ toplam puanı artacaktır. Aynı şekilde, sosyal kabul puanı azaldıkça, problem çözme, sosyal davranış, saldırganlık ve SAİDÖ toplam puanı azalacaktır.

Sosyal kabul puanı ile otoriter tutum arasında negatif yönde, çok zayıf derecede ve istatistiksel olarak anlamlı ilişki tespit edildi ($r=-0.127$; $p=0.039$). Sosyal kabul puanı arttıkça, otoriter tutum puanı azalacaktır. Aynı şekilde, sosyal kabul puanı azaldıkça, otoriter tutum puanı artacaktır.

Problem çözme puanı ile sosyal davranış, saldırganlık (orta derece) ve SAİDÖ toplam puanı (yüksek derece) arasında pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı derecede ilişki tespit edildi ($p<0.05$). Problem çözme puanı arttıkça, sosyal davranış, saldırganlık ve SAİDÖ toplam puanı artacaktır. Aynı şekilde, problem çözme puanı azaldıkça, sosyal davranış, saldırganlık ve SAİDÖ toplam puanı azalacaktır.

Problem çözme puanı ile aşırı koruyucu tutum arasında negatif yönde, çok zayıf derecede ve istatistiksel olarak anlamlı ilişki tespit edildi ($r=-0.131$; $p=0.034$). Problem çözme puanı arttıkça, aşırı koruyucu tutum puanı azalacaktır. Aynı şekilde, problem çözme puanı azaldıkça, aşırı koruyucu tutum puanı artacaktır.

Sosyal davranış puanı ile saldırganlık (orta derece) ve SAİDÖ toplam puanı (yüksek derece) arasında pozitif yönde ve istatistiksel olarak anlamlı derecede ilişki tespit edildi ($p<0.05$). Sosyal davranış puanı arttıkça, saldırganlık ve SAİDÖ toplam puanı artacaktır. Aynı şekilde, sosyal davranış puanı azaldıkça, saldırganlık ve SAİDÖ toplam puanı azalacaktır.

Sosyal davranış puanı ile otoriter tutum arasında negatif yönde, çok zayıf derecede ve istatistiksel olarak anlamlı ilişki tespit edildi ($r=-0.165$; $p=0.007$). Sosyal davranış puanı arttıkça, otoriter tutum puanı azalacaktır. Aynı şekilde, sosyal davranış puanı azaldıkça, otoriter tutum puanı artacaktır.

Saldırganlık puanı ile SAİDÖ toplam puanı arasında pozitif yönde, yüksek derecede ve istatistiksel olarak anlamlı derecede ilişki tespit edildi ($r=0.758$; $p=0.000$). Saldırganlık puanı arttıkça, SAİDÖ toplam puanı artacaktır. Aynı şekilde, saldırganlık puanı azaldıkça, SAİDÖ toplam puanı azalacaktır.

Saldırganlık puanı ile otoriter tutum arasında negatif yönde, çok zayıf derecede ve istatistiksel olarak anlamlı ilişki tespit edildi ($r=-0.189$; $p=0.002$). Saldırganlık puanı arttıkça, otoriter tutum puanı azalacaktır. Aynı şekilde, saldırganlık puanı azaldıkça, otoriter tutum puanı artacaktır.

SAİDÖ toplam puanı ile otoriter tutum arasında negatif yönde, çok zayıf derecede ve istatistiksel olarak anlamlı ilişki tespit edildi ($r=-0.139$; $p=0.025$). SAİDÖ toplam puanı arttıkça, otoriter tutum puanı azalacaktır. Aynı şekilde, SAİDÖ toplam puanı azaldıkça, otoriter tutum puanı artacaktır.

Demokratik tutum puanı ile otoriter tutum arasında negatif yönde, zayıf derecede ve istatistiksel olarak anlamlı ilişki tespit edildi ($r=-0.312$; $p=0.000$). Demokratik tutum puanı arttıkça, otoriter tutum puanı azalacaktır. Aynı şekilde, demokratik tutum puanı azaldıkça, otoriter tutum puanı artacaktır.

Otoriter tutum puanı ile izin verici tutum arasında pozitif yönde, çok zayıf derecede ve istatistiksel olarak anlamlı ilişki tespit edildi ($r=0.214$; $p=0.000$). Otoriter tutum puanı arttıkça, izin verici tutum puanı artacaktır. Aynı şekilde, otoriter tutum puanı azaldıkça, izin verici tutum puanı azalacaktır.

Aşırı koruyucu tutum puanı ile izin verici tutum arasında pozitif yönde, çok zayıf derecede ve anlamlı ilişki tespit edildi ($r=0.166$; $p=0.007$). Aşırı koruyucu tutum puanı arttıkça, izin verici tutum puanı artacaktır. Aynı şekilde, aşırı koruyucu tutum puanı azaldıkça, izin verici tutum puanı azalacaktır.

Tablo 6. Ebeveyn tutum ve Selçuk Akran ilişkilerini değerlendirme ölçek puanlarına ilişkin bulguların dağılımı

Ölçek puanları		Ortalama	Standart sapma	Medyan	Min.	Max.
İlişkileri	Çekingenlik	22,94	3,46	23,0	9,0	30,0
	Sosyal kabul	17,27	2,83	18,0	6,0	20,0
	Problem çözme	17,69	2,98	18,0	8,0	25,0
Akran değerlendirme ölçeği	Sosyal davranış	23,81	4,28	24,0	7,0	30,0
	Saldırganlık	25,82	4,09	27,0	9,0	30,0
Selçuk	SAİDÖ Toplam	107,53	14,64	109,0	56,0	133,0
Ebeveyn tutum ölçeği	Demokratik	4,45	0,40	4,5	3,0	5,0
	Otoriter	1,84	0,50	1,8	1,0	3,8
	Aşırı koruyucu	3,84	0,69	3,9	1,8	5,0
	İzin verici	2,18	0,54	2,1	1,0	4,6

Ölçeklere ilişkin bulguların dağılımı tablo(4)'te verilmiştir. Tabloya göre araştırmaya katılan çocukların saldırganlık ortalaması($\bar{X}$ =25.82); çekingenlik($\bar{X}$ =22.94), sosyal kabul($\bar{X}$ =17.27), problem çözme($\bar{X}$ =17.69) ve sosyal davranış($\bar{X}$ =23.81)'tan yüksek bulundu. Çalışmaya katılan ebeveynler ortalama $\bar{X}$ =4.45 oranında demokratik tutum gösterdiklerini bildirdi. En yüksek düzeyde gözlenen demokratik tutumu sırasıyla aşırı koruyucu($\bar{X}$ =3.84), izin verici($\bar{X}$ =2.18) ve otoriter($\bar{X}$ =1.84) izledi.

Tablo 7. Okul değişkenine göre ebeveyn tutum ölçeği puanlarının karşılaştırılması

Ebeveyn tutum ölçeği (n=263)	n	Demokratik tutum	Otoriter tutum	Aşırı koruyucu tutum	İzin verici tutum
		Medyan [Min-Max]	Medyan [Min-Max]	Medyan [Min-Max]	Medyan [Min-Max]
Okul türü					
Devlet	225	4,5 [3,0-5,0]	1,7 [1,0-3,8]	3,9 [1,8]	2,1 [1,0-4,6]
Özel	38	4,5 [3,8-50]	1,9 [1,0-3,6]	3,9 [0,9]	2,3 [1,6-4,0]
İstatistiksel analiz		Z=-0,175	Z=-1,082	Z=-0,778	Z=-2,645
Olasılık		p=0,861	p=0,279	p=0,430	p=0,008

Devlete bağlı ve bağımsız okul öncesi eğitim kurumlarındaki ebeveynlerin demokratik, otoriter, aşırı koruyucu tutum puanları arasında anlamlı bir fark bulunamadı ($p>0.05$). Bununla birlikte özel kurumlardaki ebeveynlerin izin verici tutum puanları devlete bağlı okullardan anlamlı derecede yüksek bulundu ($p<0.05$).

Tablo 8. Okul değişkenine göre Selçuk akran ilişkilerini değerlendirme ölçeği puanlarının karşılaştırılması

Selçuk akran ilişkilerini değerlendirme (n=263)	n	Çekingenlik	Sosyal Kabul	Problem çözme	Sosyal davranış	Saldırganlık	Toplam
		Medyan [Min-Max]	Medyan [Min-Max]	Medyan [Min-Max]	Medyan [Min-Max]	Medyan [Min-Max]	Medyan [Min-Max]
Okul türü							
Devlet	225	23,0 [9,0-30,0]	18,0 [6,0-20,0]	17,0 [8,0-24,0]	24,0 [7,0-30,0]	27,0 [9,0-30,0]	109,0 [56,0-132,0]
Özel	38	24,0 [12,0-30,0]	19,0 [7,0-20,0]	18,5 [9,0-25,0]	24,5 [12,0-30,0]	27,0 [17,0-30,0]	113,0 [61,0-133,0]
İstatistiksel analiz*		Z=-2,819 p=0,005	Z=-2,141 p=0,032	Z=-2,106 p=0,035	Z=-0,529 p=0,597	Z=-0,552 p=0,581	Z=-2,002 p=0,045
Olasılık							

Araştırmada özel kurumlarda okul öncesi eğitimi alan çocukların çekingenlik, sosyal kabul, problem çözme ve toplam SAİDÖ puanları anlamlı düzeyde daha yüksek bulundu ($p<0.05$). Sosyal davranış ve saldırganlık puanları arasında anlamlı düzeyde bir farklılık tespit edilemedi ($p>0.05$).

5. TARTIŞMA

Araştırma bulgularında, aile-çocuk etkileşiminde çocuğun cinsiyetinin önemli bir etken olduğu sonucuna varıldı. Yapılan incelemelerde kız çocuklarına uygulanan aşırı koruyucu tutum ortalaması erkeklerden daha yüksek bulundu ($p=0,043$) (Tablo 2). Cinsiyetin ebeveyn tutumlarına etkisinin olmadığını belirleyen McKee ve ark. (2007) araştırmalarında her iki cinsiyete uygulanan disipline edici davranışın ve sevginin çocuklarda aynı sonuçları desteklediğini bulmakla birlikte ebeveynlerin erkek çocuklarına uyguladıkları otoriter tutum kızlara oranla daha yüksek çıkmıştır ($p<0.05$) (117).

Ebeveyn davranışlarının ailenin içinde bulunduğu kültürden etkilendiği düşünüldüğünde, anne ve baba kız çocuklarını savunmasız gördüklerinden özgürlüklerini kısıtlayarak aileye bağımlı yetiştirebilmektedir (22). Otani ve ark. (2013) ebeveyn davranışlarının çocukların başarı, bağımlılık davranışlarına etkisinde cinsiyete bağlı farklılıklar tespit etmiştir. Japonların davranış incelemesindeki araştırma bulguları annelerin kız çocuklarına (11.4 ± 6.3) erkeklerden (11.6 ± 6.9) daha yüksek düzeyde aşırı korumacı davranış modelini kullanması bu çalışmada çıkan sonuçları destekler niteliktedir (120). Araştırmalarda farklı sonuçlar gözlenmesinin kültürel farklılıklardan doğabileceği düşünülmektedir (57). Mevcut araştırma bulgularında kız çocuklarının daha koruyucu bir tutumla yetiştirildiği ve bunun gelenekselliğe önem veren doğu kültürüyle benzerlik gösterdiği söylenebilir.

İnanç ve ark. (2017) aşırı koruyucu ebeveyn özelliklerinin, anne ve babanın yüksek sorumluluk duygusuyla hareket etmesi sonucu ortaya çıktığını belirlemişlerdir (122) Bu ebeveyn modelinde anne-baba duygusal anlamda da dengesizlik yaşayabilmektedir (46). Bunun yanı sıra aşırı koruyucu tutum içerisindeki ebeveyn, çocuğun sosyal gelişimi ve uyumuna zarar vermektedir. Çocuğa gösterilen aşırı sevgi ve gereğinden fazla kollama refleksi, çocuğun ben merkezci bir kişiliğe bürünmesine neden olabilmektedir. Çocuk akran etkileşimlerinde de kendini gruba dâhil ettirmek için istenmeyen ve isyankâr tavırlar sergileyebilmektedir (121).

Araştırma bulgularında ortanca çocuğun kardeşlerinden daha fazla aşırı koruyucu ebeveyn gözetiminde olduğu sonucuna ulaşıldı (Tablo 2). Clarke ve ark. (2013), aşırı koruyucu tutum gösteren 90 anne ve çocuk davranışlarını incelediği, 5-7

yaşındaki çocukların yer aldığı çalışmada ise küçük yaş grubundaki çocukların annelerinin daha korumacı olduğunu tespit etmiştir (122). Araştırmamızda ortaya çıkan ortanca çocuğa daha fazla aşırı koruyucu ebeveyn tutumu bulunması, Clarke ve ark. bulgularından farklıdır. Ortanca kardeşlere karşı olan bu farklı bulgunun yorumunda kardeşler arasındaki yaş farklarının dikkate alınarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Ancak araştırmada bu sonuç öngörülemediğinden kardeşler arasındaki yaş farkları veri olarak toplanılmamıştır.

Anne ve baba birlikteliğine göre ebeveyn tutum ölçeği puanları otoriter yönde anlamlı farklılık tespit edildi ($Z=-2.554$; $P=0.011$) (Tablo 2) . Anne ve babanın ayrı yaşadığı durumlarda her iki ebeveyn çocuğu daha çok disipline etme çabası güttüğü düşünülmektedir. Öngider (2006), boşanma sonrası anne çocuk ilişkilerini incelemiştir. İnceleme esnasında evli ve boşanmış annelerin çocuğa davranış şekillerindeki farklılıklara değinmiştir. Sonuçlarda boşanmış annelerin çocuk üzerinde otorite kurma çabasının evli annelere göre daha yüksek bulmuştur. Bizim araştırmamızda da toplanan verilerin büyük çoğunluğu anneler tarafından doldurulmuştur. Çıkan sonuçlar araştırmamızı bu yönüyle desteklemektedir (123). Özellikle parçalanmış aile tablosundaki ebeveyn çocuk ilişkisi etkili yönetilmediği sürece çocuğun biyo-psikososyal gelişiminde kalıcı hasarlara neden olabilmektedir.

Araştırmada ebeveynin ilköğretim mezunu olmasının çocuğa tutumunda farklılığa neden olduğu, öğrenim durumunun düşüşü ile birlikte aşırı korumacı tutumda artma gözlemlendiği bulundu (Tablo 2). Araştırma bulgularıyla benzer olarak, Şahin ve Özyürek (2008)'in beş ve altı yaş grubu çocuk sahibi ebeveynlere yaptıkları incelemede anne ve babanın eğitim düzeyinin tutumlarında etkili olduğu sonucuna varmışlardır. Lise ve lisans mezunu annelerde demokratik tutum daha çok gözlenirken, öğrenim durumu düşük annelerin çocukla özdeşleşme tutumuna başvurdukları saptanmıştır (124).

Sak ve ark. (2015) dört ve altı yaşlarında çocuğu olan 258 ebeveyn üzerinde bir inceleme yapmıştır. Ebeveyn tutumlarının farklı değişkenlerle ölçüldüğü çalışmada aşırı koruyucu tutumun ilkokul mezunu ebeveynlerin lise ve üniversite mezunu ebeveynlerden anlamlı derecede farklılaştığı sonucuna ulaşmıştır (40). Sonuçlar ebeveynin eğitim durumunun çocuk davranışlarının şekillendirilmesinde ve gelişiminde etkili olduğunu göstermektedir.

Araştırmaya katılan ebeveynlerden yaşı 30 ve daha küçük olanların aşırı korumacı tutumu tercih etme sıklığı, diğer yaş gruplarından daha fazla görüldü (Tablo 2). Sak ve ark. (2015) araştırmasında ebeveynin öğrenim durumu ile aşırı koruyucu tutum arasında elde edilen sonuçlar ile paralellik gösterirken, anne ve babanın yaş değişkeninin aşırı koruyucu tutum ile ilgili bir farklılık oluşturmadığını belirlemiştir (40). Aynı şekilde Aydoğdu ve Dilekmen (2016) çalışmalarında, ebeveyn tutumlarının cinsiyet, yaş, ebeveynin çalışma ve eğitim durumunda etkilenme durumunu belirlemeye yönelik incelemelerinde; yaş ve cinsiyetin tutumlarda bir farklılık oluşturmadığı sonucuna varmıştır. Bununla birlikte otoriter ve aşırı koruyucu tutumları benzer çalışma durumu ve öğrenim seviyesine sahip bireylerin kullandığını saptamıştır. Araştırma sonuçlarıyla benzerlik gösteren sonuçlarda öğrenim seviyesi düşük olan ailelerde aşırı koruma içgüdüsünün diğerlerine kıyasla daha ön planda olduğu bulunmuştur (125).

Araştırmada aşırı koruyucu ebeveyn tutumunun en çok kız çocuklarına uygulandığı ($p=0.043$) sonucu elde edilmesine rağmen öğretmen değerlendirmeleriyle doldurulan ölçekte kızların tüm alt boyutlardaki istendik davranış gösterme eğilimleri erkeklerden anlamlı derecede yüksek bulundu ($p<0.05$) (Tablo 3). Aşırı koruyucu ebeveyn tutumunun çocuk psikolojisini olumsuz yönde etkilediğini savunan Dirik ve ark.(2015) çalışmasında anne ve baba davranışlarını ayrı değerlendirmiştir. Sonuçlarda her iki ebeveynin aşırı korumacı tutumları çocukların yüksek derecede anksiyete, depresyon düzeyi ve benlik algısında olumsuzluğa yol açtığı bulunmuştur. Bu sonuçlar çalışmamız açısından desteklenmemiştir. Her iki ebeveyn davranışlarının değerlendirildiği yeni çalışmalarla farklı sonuçlara ulaşılabileceği düşünülmektedir (126).

Cinsiyet değişkenine göre SAİDÖ alt madde ve toplam puanlarında anlamlı farklılıklar bulundu ($p<0.05$). Kullanılan SAİDÖ ölçeğinde saldırganlık alt maddelerinin toplam puanının yüksek olması çekingen davranışın çocuklarda gözlenme oranının azalmasıyla sonuçlandığını ifade etmektedir. Aynı şekilde çekingenlik davranış puanının yüksekliği de çekingen davranışın çocuk üzerindeki etkisinin daha az olduğunu göstermektedir. Bulgularda kız çocuklarının bütün alt madde puanlarında yüksek puan alması sonucunda kızlardaki çekingen davranış özelliği erkeklere oranla az bulundu ($p<0.05$) (Tablo 3). Bununla birlikte sosyal kabul, problem çözme ve sosyal davranışların kızlarda daha yüksek çıkmasıyla, akranlarla iletişimde başarılı grubu kız

çocuklarının oluşturduğu söylenebilir (Tablo 3). Altay ve Güre (2012)'nin araştırma bulguları çalışmayı desteklemektedir (112). Kiuru ve ark. (2012) , çocuğun sosyal beceri gelişiminin ebeveyn davranışlarıyla şekillendiği sonucunu bulmuştur. Yaptıkları araştırma sonuçlarında çocuklar ebeveyni tarafından sevgi ile desteklendiği takdirde beceri ve öğrenme motivasyonlarında artış gözleneceğini belirtilmiştir (44). Chang ve ark. (2005) erken çocukluk dönemindeki çekingen çocukların eşduyum, problem çözme ve kendilik algı seviyelerinin düşük olduğu kanaatine varmıştır. Bu çocukların akran gruplarıyla etkileşimi sınırlıdır (127). Acar ve ark.(2018) ise davranış düzenlemede risk altında olan çocukları incelemiştir. Anne ve öğretmen ile çocuk ilişkisinin, davranış düzenlemeye etkisinin araştırıldığı bu çalışmada sonuç kızların lehine anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur ($p<0.05$). Aynı çalışmada ebeveyn yakınlığının çocuklarda davranış düzenleme yeteneğini geliştirdiği saptanmıştır ($p<0.05$) (128).

Çocukların kendi yaşlılarına olan saldırganlık davranışları, korku-kaygılı olma durumu, yaşlıları tarafından istenmeme, hiperaktivite ve akran şiddetine maruz kalma durumlarını inceleyen Salı ve ark. (2014), 5-6 yaş arası 243 çocuğu kapsayan araştırma sonucunda, cinsiyet değişkeninin saldırgan tutum sergilemede etkili olduğu sonucuna varmıştır. Erkeklerde saldırganlık, reddedilme ve aşırı hareketlilik gözlenirken kız çocuklarda ise yaşlılarına yardımda bulunma davranışının daha fazla olduğu bulunmuştur. Aynı şekilde akran şiddetine maruz olan çocukların cinsiyet çoğunluğunu erkekler oluşturmuştur (129). Davranış problemlerinin yoğun olarak gözlemlendiği çocukların sosyal beceri düzeyi ortalamanın altındadır. Bu nedenle duygularını ifade edemez ve şiddete başvururlar (130). Erkeklerdeki şiddet davranışının alt nedenleri incelendiğinde ebeveyn davranışlarında olumsuz örneklerle karşılaşan çocukların diğerlerinden daha fazla şiddete başvurduğu sonucuna ulaşılmıştır (77).

Aydoğan ve Özyürek (2013)'in farklı illerdeki 216 çocuğa uyguladıkları araştırmaların verilerini okul öncesi öğretmenleri doldurmuştur. Çocukların okuldaki şiddet eğilimini içeren davranışlarını ölçmeyi hedefledikleri araştırma sonuçlara göre; çocuklar arasında en çok gözlenen türü fiziksel şiddet olarak bulunmuş ve şiddetin en çok itme, sarsma şeklinde gözlemlendiği saptanmıştır. Aynı çalışmada çocukların duygusal şiddet uygulamalarında %56.9 oranında küsmeyi kullandıkları saptanmıştır. Şiddetin uygulanması aşamasında erkekler ön planda yer almıştır (77).

Bu araştırmada çekingen davranışın azalmasıyla birlikte çocuğun orta düzeyde akran kabulü, sosyal davranış ve sorunlara çözümler getirme becerilerinde artma gösterdiği sonucuna ulaşıldı (Tablo 3). Birkaç araştırma çocuklarda görölen çekingen davranış ile ebeveyn tutumunu ilişkilendirmiştir ve ortaya çıkan sonuçlarda bulgular desteklenmektedir. Çekingenliğin ebeveynin baskıcı, aşırı korumacı davranışı ya da çocuğun bireysel özelliklerinin sonucunda olduğu düşünölmektedir (109, 131). Sosyal davranış problemleri içerisinde yer alan bu davranışta çocuğun içselleştirme sorunu yaşadığı ifade edilmektedir (23). Bir başka araştırmada oyun terapisi ve çekingen davranış birlikte ele alınmıştır. Koçkaya ve Siyez (2016)'in yapmış oldukları bu çalışmada altı oturumda uygulanan oyun terapisi ile çekingenlik davranışını azaltma yönünde girişimler yer almıştır. Grafiksel analizler sonucunda akranlarla oyun yoluyla etkileşime giren çocuğun sosyal davranışlarında olumlu değişiklikler gözlenmiştir. Prososyal davranış artmış ve çekingenlik bulguları azalmıştır (92).

Araştırma bulgularında akran kabulünün çocuğun “sosyal davranış” ve “problem çözümler becerisi” ve çekingenliğini (orta düzeyde) yordadığı sonucuna varılmıştır (Tablo 3) Çocukların yaşıtlarına kendi isteğiyle yardım etme ve sorunlara çözümler bulabilme davranışının akranları tarafından sevilmesine olumlu etki ettiği düşünölebilir.

Araştırmada kardeş sayısı ile çekingenlik arasında zıt yönde anlamlı bir ilişki bulundu gelişiminde etkili olduğu bulundu ($\chi^2=11,264$; $p=0,0010$). Kardeş sayısı artışının çocuğun girişkenliğini desteklediği sonucuna varıldı.

Ebeveyn tutumları ile SAİDÖ karşılaştırması sonuçlarında ebeveynin baskıcı, kısıtlayıcı tutumunun çocuklarda sorunlu davranış görölme ihtimalini arttırdığı sonucu bulundu (Tablo 5). Benzer sonuçlar elde eden Kuppens ve Ceulemons(2019) rastgele örneklemlerle belirledikleri 8 ve 10 yaş aralığındaki Flaman çocuk ve ailesine(n=527) uyguladıkları anketlerde ebeveynlik modellerini incelemişlerdir. Otoriter ebeveyn davranışlarının problem davranışı pekiştirdiğini saptamıştır. Davranışın içselleştirme ya da dışsallaştırılmasının çocuğun yaşı ile değişkenlik gösterdiğini belirtmişlerdir (132, 133) Aynı zamanda erken çocukluk döneminde uygulanan davranışsal engellemeler çocuğun yaşı büyödükçe başta sosyal fobi olmak üzere kaygı bozukluklarına neden olabilmektedir (101). Buna rağmen otoriter ebeveynler ahlaklı olmanın gerekliliğini mutlak itaat olarak görmekte. Çocuğun davranışları beklentisine uymadığı takdirde

ebeveyn çeşitli cezalarla uyarı yapmaktadır. Bu tutum bulgularında olduğu gibi çocuğun sosyal davranışlarına zarar verebilecek bir ortam yaratabilmektedir (43).

Avcı ve ark. (2018) dört ve altı yaşları arasındaki çocukların şiddet davranışlarını incelemiştir. Araştırmaya katılan 391 çocuğun bilgileri ailesi ve öğretmeninin verdiği cevaplarla toplanmıştır. Çocukların şiddete başvurma ve akranları tarafından şiddete maruz kalma durumlarının ileri düzeyde anlamlı bir ilişki içerisinde olduğu bulunmuştur ($p < 0.001$). Akran şiddetine başvuran çocuklarda cinsiyet, ebeveynin eğitim durumu, ailenin gelir düzeyi, aile yapısı ve ebeveyn tutumu gibi özellikler arasında farklılıklar gözlenmiştir. Otoriter aile tipinde yetişen çocuklarda şiddet puan ortalaması (4.48 ± 0.69) istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p < 0.05$) (133). Bu durum otoriter ebeveyn tutumunun çocukta olumsuz davranışları tetiklediğini göstermektedir.

Araştırma sonuçlarında otoriter ve aşırı koruyucu ebeveyn özellikleri ile izin verici tutum arasında aynı yönde zayıf bir ilişki bulundu (Tablo 5). Bunun yanında demokratik ve otoriter tutum arasında birbirlerine zıt yönde zayıf bir ilişki tespit edildi (Tablo 5). Araştırmalarda demokratik tutumun çocukların duygusal ve davranışsal becerilerine etkisi incelendiğinde diğer ebeveyn tutumlarına kıyasla çocuklarda daha fazla olumlu sonuçlar elde edildiği görülmüştür (134). Kuppens ve Ceulomons (2018), rastgele örneklem ile belirlediği 527 Flaman aile incelemesinde çıkan sonuçlarda otoriter ebeveynliğin çocuklardaki en kötü davranış problemlerine neden olduğunu bulmuştur. Otoriter ve izin verici ebeveyn sonuçlarında ise benzerlik saptamıştır (135).

Eldeleklioğlu (1997), üniversite öğrencilerinin karar verme süreçlerinde anne ve babanın etkisine odaklanmıştır. Bulgularında koruyucu, talepkâr ve otoriter ailelerde yetişen ergenlerin karar verme aşamasında zorlandığı ve karar veremediği sonucuna ulaşılmıştır. Aşırı koruyucu modelde ebeveynler çocuğa yüksek sevgi göstermekle birlikte yoğun denetim altına almaktadır. Denetimin aşırı kullanımı bu tutumun demokratik ebeveyn tutumundan ayrı olarak değerlendirilmesine neden olmuştur (53). Çıkan sonuçlarda demokratik tutumun zıt yönde hareket etmesinin nedeni olarak demokratik ebeveynin diğer tutumlara kıyasla çocuklarla daha olumlu duygusal ve davranışsal ilişki içerisinde bulunması gösterilebilir. Diğer tutumların egemen olduğu ailelerdeki çocuklarda ise sosyal, duygusal, bilişsel ya da akademik yaşantılarda sorunlar olabilmektedir (43).

Bu araştırmada ebeveyn tutumlarının Devlet ve Özel okullarında görülme sıklığı karşılaştırmalarında, özel okullardaki ebeveynlerin izin verici tutum alt boyut puanları anlamlı derecede yüksek bulundu ($p=0.008$). Demokratik ($p=0.861$), otoriter (0.279) ve aşırı koruyucu (0.430) tutum puanları arasında anlamlı bir farklılık tespit edilemedi (Tablo 6).

Çocukların davranış özellikleri değerlendirilmesinde Devlet ve Özel okul öncesi eğitim kurumlarında farklılıklar gözlemlendi. Sosyal kabul ($p=0.032$), problem çözme ($p=0.035$) ve toplam puan ($p=0.045$) özel okullardaki çocuklarda anlamlı düzeyde yüksek bulundu. Sosyal davranış ($p>0.05$) ve saldırganlık($p>0.05$) her iki grupta farklılık göstermezken, devlet okullarında okuyan öğrencilerin çekingenlik ($p=0.005$) alt boyut puanları anlamlı derecede yüksek bulundu (Tablo 7). Altay ve Güre (2012), özel okul türündeki öğrencilerin saldırgan davranış eğilimlerini daha yüksek bulmuştur (112). Devlet okullarındaki sınıftaki toplam öğrenci sayısının fazla olması ve sınırlayıcı davranışların sık kullanımının bu sonuca neden olduğunu düşünmektedir. Çekingenlik davranışının devlete bağlı kurumlarda daha yüksek görülmesi çocukların disiplin uygulamalarıyla daha sık karşılaşması neticesinde oluşabilir. Miçözkadıoğlu ve Kazak (2003), çocukların eğitim aldıkları ortam şartlarının düzenlenmesinin akranlarla iletişimi kuvvetlendireceği tespit etmiştir. Araştırmalarına göre eğitim alınan sınıftaki grup büyüklüğü ile öğrenciler arasındaki sorunlarda anlamlı düzeyde artış gözlenmektedir ($p<0.05$). Bu sonuçlar özel kurumlardaki öğrencilerin prososyal davranış özelliklerinin yüksek çıktığı araştırma bulgusunu desteklemektir (136).

6. SONUÇ ve ÖNERİLER

Beş ve altı yaş çocuklarda ebeveyn tutumlarının akran ilişkilerine etkisini inceleyen araştırma sonuçlarında,

Ebeveyn tutum ölçeğinde yer alan aşırı koruyucu ebeveyn modeli puanları cinsiyete göre farklılık göstermiştir ($Z=-2,020$; $p=0,043$). Kızlara uygulana aşırı koruyucu tutum alt boyutu puanları, erkeklerden yüksek bulundu ($p<0.05$).

Çocuğun kardeşler arasındaki sıralamasının ebeveyn tutumlarını farklılaştırdığı sonucuna varıldı. Ortanca çocuğa uygulanan aşırı koruyucu tutum puanı ilk, tek ve son çocuğa göre anlamlı derecede yüksek bulundu ($\chi^2=11,561$; $p=0,009$).

Anne ve baba birlikteliğine göre ebeveyn tutum ölçeği puanları otoriter yönde anlamlı farklılık tespit edildi ($Z=-2.554$; $P=0.011$) (Tablo 2) .

Ebeveyn tutumlarının ebeveynin yaşına göre farklılık gösterdiği tespit edildi ($\chi^2=8,139$; $p=0,043$). Araştırmaya katılan ebeveynlerden yaşı; 30 yaş ve altı olanlar ile 36-40, 40 yaş üzeri olanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilmiştir. 30 yaş ve altı olanların ebeveyn tutum ölçeği aşırı koruyucu tutum alt boyutu puanı, 36-40, 40 yaş üzeri olanlara göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha yüksektir ($p<0.05$).

Yakının eğitim düzeyi incelemesinde eğitimi ilkökul düzeyinde olan ebeveynler ile lisans ve yüksek lisans olanlara göre aşırı koruyucu tutum puanları arasında farklılık tespit edildi. Ebeveynin öğrenim derecesi düştükçe aşırı koruma davranışını daha sık kullandığı sonucuna varıldı ($\chi^2=33,938$; $p=0,000$).

Öğretmenlerin verdikleri yanıtlara göre incelenen SAİDÖ'ye göre;

“Sosyal kabul”, “çekingenlik”, “problem çözme”, “sosyal davranış”, “saldırganlık” ve toplam ölçek puanlarının çocuğun cinsiyetine göre farklılaştığı tespit edildi. Kızların SAİDÖ alt boyut ve toplam ölçek puanları erkeklerden yüksek bulundu ($p<0,05$).

Çocuk yaşı, sınıfı, kaçınıcı çocuk olduğu, gelir durumu, aile tipi, anne-baba birlikteliği, çocuğa yakınlık, yakının yaşı, yakının eğitimi, ailede sağlık çalışanı olma durumu açısından Selçuk akran ilişkilerini değerlendirme ölçeği alt boyutları çekingenlik, sosyal kabul, problem çözme, sosyal davranış, saldırganlık ve toplam puan açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunamadı ($p>0,05$).

Kardeş sayısının akran ilişkilerine etkisinde çekingenlik alt boyutu açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($\chi^2=11,264$; $p=0,0010$). Üç veya daha fazla kardeşi olanların Selçuk akran ilişkileri ölçeği çekingenlik alt boyutu puanı, 1 kardeşi olanlara göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde daha düşük bulundu ($p<0.05$).

Çekingenlik puanı ile sosyal kabul, problem çözme, sosyal davranış (orta derece), saldırganlık (zayıf derece) ve SAİDÖ toplam puanı (yüksek derece) arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulundu ($p<0.05$).

Sosyal kabul puanı ile problem çözme, sosyal davranış, saldırganlık (orta derece) ve SAİDÖ toplam puanı (yüksek derece) arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki tespit edildi ($p<0.05$).

Ebeveyn tutumlarının çocuğun sosyal kabul ve sosyal davranış beceri gelişiminde etkili olduğu bulundu. Çıkan sonuçlarda; ebeveynin otoriter tutumunun çocuğun akran kabulünü olumsuz etkilediği tespit edildi ($r=-0.127$; $p=0.039$) (Tablo 5). Aynı şekilde sosyal davranış puanı ile otoriter tutum arasında zıt yönde zayıf bir ilişki bulundu ($r=-0.165$; $p=0.007$).

Ebeveyn tutumları arasında yer alan aşırı koruyucu tutum ile çocuğun problem çözme yeteneği arasında zıt yönde bir ilişki bulundu ($r=-0.131$; $p=0.034$).

Problem çözme puanı ile sosyal davranış, saldırganlık (orta derece) ve SAİDÖ toplam puanı (yüksek derece) arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki tespit edildi ($p<0.05$).

Sosyal davranış puanı ile saldırganlık (orta derece) ve SAİDÖ toplam puanı (yüksek derece) arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulundu ($p<0.05$). SAİDÖ toplam puanının saldırganlık alt boyutu ile yapılan karşılaştırmasında her iki tarafın uyumlu bir şekilde artış gösterdiği bulundu ($r=0.758$; $p=0.000$).

Ebeveynin otoriter tutumunun artması çocuğun çekingen tavırlarındaki artışa neden olacağı bulundu. Aynı şekilde azalması da çocuktaki çekingenliğin azalmasıyla ilişkilendirildi ($r=-0.189$; $p=0.002$).

Araştırma sonuçlarında otoriter ve aşırı koruyucu tutumun çocuğun akran ilişkilerine olumsuz etkileri olduğu sonucuna ulaşıldı. Fakat demokratik ve izin verici ebeveyn tutumları çocuğun davranışlarında belirgin bir farklılık oluşturmadı.

SAİDÖ toplam puanı ile otoriter tutum arasında negatif yönde, çok zayıf derecede ve istatistiksel olarak anlamlı ilişki tespit edildi ($r=-0.139$; $p=0.025$).

Tutumlar arasındaki ilişkiler incelendiğinde; demokratik tutum puanı ile otoriter tutum arasında negatif yönde ($r=-0.312$; $p=0.000$), otoriter tutum puanı ile izin verici

tutum arasında pozitif yönde ($r=0.214$; $p=0.000$), aşırı koruyucu tutum puanı ile izin verici tutum arasında pozitif yönde anlamlı ilişki tespit edildi ($r=0.166$; $p=0.007$).

Devlete bağlı ve bağımsız okul öncesi eğitim kurumlarındaki ebeveynlerin demokratik, otoriter, aşırı koruyucu tutum puanları arasında anlamlı bir fark bulunamadı ($p>0.05$). Bununla birlikte özel kurumlardaki ebeveynlerin izin verici tutum puanları devlete bağlı okullardan anlamlı derecede yüksek bulundu ($p<0.05$).

Araştırmamıza göre özel kurumlarda okul öncesi eğitimi alan çocukların çekingenlik, sosyal kabul, problem çözme ve toplam SAİDÖ puanları anlamlı düzeyde daha yüksek bulundu ($p<0.05$). Sosyal davranış ve saldırganlık puanları arasında anlamlı düzeyde bir farklılık tespit edilemedi ($p>0.05$).

Bu sonuçlar doğrultusunda;

- Okul öncesi eğitim kurumlarında görev yapan hemşirelerin, ebeveynlere erken çocukluk dönemi gelişim özellikleri hakkında eğitimlerle bilgilendirme yapılması,
- Aile içerisinde yaşanan sorunların çocuğa etkisi hakkında eğitimlerle aile bilgilendirmelerinin artırılmasıyla birlikte sonuçlarda değişiklik gözlemlenebileceği düşünülmektedir.
- Araştırmayı detaylandırmak amacıyla, ailedeki çocukların yaş aralıklarının verilerde toplanması önerilebilir. Hatta anne-babaların her bir çocukları için kaç yaşlarında olduklarının da detaylı olarak verilerde elde edilmesi bu ortanca yaşlardaki çocuğa olan tutumu açıklamaya yardımcı olabilir. Belki de anne-babaların yaşlarının büyük olması veya tam tersine küçük olması bu tutuma neden olmuş olabilir.
- Öğretmenlerin ve ebeveynlerin çocukları ayrı değerlendirebildiği çalışmalar yapılarak her iki grubun cevaplarına göre çocuğun aile ve okul ortamındaki davranışları daha detaylı incelenebilir. Bu durum çocuğun bütün olarak değerlendirilmesinde yardımcı olarak ev ve okul ortamındaki davranış farklılıklarını ortaya çıkaracaktır.
- Sonraki araştırmalarda anne ve babanın ayrı değerlendirmelerle incelenmesinin sorun tespitinde daha etkili olabileceği düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

1. **Barberis P, Petrakis S.** *Parenting : Challenges, Practices and Cultural Influences*, Nova Science Publishers, **2013**. <https://www.worldcat.org/title/parenting-challenges-practices-and-cultural-influences/oclc/829713870?referer=di&ht=edition>.
2. **Queiroz P, Camino C, García O, Zacarés J.J,** Parenting Style and Adolescent Adjustment in Contexts at Psychosocial Risk: Evidence from Spanish Families, *Parenting : cultural influences and impact on childhood health and well-being / editor, Garcia F*, Nova Science Publishers, ebook, **2015**, New York.
3. **Yörükoğlu A,** Çocuk Ruh Sağlığı, Özgür Yayınları, 36. Basım, **2015**, İstanbul.
4. **Pikunas J,** Psychology of Human Development, Mcgraw-Hill Book Company, Inc., **1961**,s.131-143.
5. **Sayiner B, Köknel Ö, Turanlı M.** *Lise Öğrencilerinde Ana-Baba Tutumunun Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi*. Vol 21.; **2005**. <https://dergipark.org.tr/download/article-file/1931>
6. **Chen R.** *Cognitive Development : Theories, Stages and Processes and Challenges*. NY: Nova Science Publishers; **2014**. [https://kclpure.kcl.ac.uk/portal/en/publications/cognitive-development-theories-stages--processes-and-challenges\(ae9efac0-ea02-45a2-b604-7b37de585acc\)/export.html](https://kclpure.kcl.ac.uk/portal/en/publications/cognitive-development-theories-stages--processes-and-challenges(ae9efac0-ea02-45a2-b604-7b37de585acc)/export.html).
7. **Cüceloğlu D,** İnsan ve Davranışı, Remzi Kitabevi, 34. Basım, **2017**, İstanbul.
8. **September S.J, Rich E.G, Roman N.V,** The role of parenting styles and socio-economic status in parents' knowledge of child development. *Early Child Dev Care*, **2016**;186(7):1060-1078. doi:10.1080/03004430.2015.1076399.
9. **Nieminen S.H, Sajaniemi N,** Mindful awareness in early childhood education, *South African Journal of Childhood Education*, **2016**, 6(1), a399. <http://dx.doi.org/10.4102/sajce.v6i1.399>.
10. **Akman B, Ertürk G, Deniz A, Dönmezer I, Ogelman H.G, Veziroglu M, Kargı E,** *Erken Çocukluk Döneminde Gelişim*, Pegem Akademi Yayıncılık; **2012**, Ankara <https://www.pegem.net/YayınKatalogu/117662-Erken-Cocukluk-Doneminde-Gelisim-kitabi.aspx>.
11. **Demir İ, Yavuzer H,** Yeni Kuşak Anne-Babalar ve Çocukları, Remzi Kitabevi, **2016**, İstanbul.
12. **Fan J, Zhang L,** The role of perceived parenting styles in thinking styles, Faculty of Education, The University of Hong Kong, *Learning and Individual Differences* 32, **2014**, 204–211.
13. **Rena S, Abedalaziz N, Hai Leng C,** The Relationship between Parenting Styles and Students' Attitude toward Leisure Time Reading. *Malaysian Online J Educ Sci*. **2013**;1(2):37-54. <https://eric.ed.gov/?id=EJ1086208>.
14. **Ninivaggi F.J,** *Biometal Child Development : Perspectives on Psychology and Parenting*, Rowman & Littlefield Publishers, **2012**.
15. **Öngider N,** Anne-Baba ile Okul Öncesi Çocuk Arasındaki İlişki, *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, **2013**; 5(4):420-440 doi:10.5455/cap.20130527.
16. **Durmuş E,** The Perceptions of Shy and Non-Shy Students, Vol 40, **2007**. <https://dergipark.org.tr/download/article-file/509091>.

17. **Fatih A, Mücahit D**, Ebeveyn Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi, *Bayburt Eğitim Fakültesi Derg.* **2016**.
18. **Bozdemir F, Gündüz B**, Bağlanma stilleri, anne baba tutumları ve çocukluk çağı örülenme yaşantılarının duygusal zekâ ile ilişkileri, *International Journal of Human Sciences*, **2016**, 13(1), 1797-1814. doi:10.14687/ijhs.v13i1.3700.
19. **Salisch M**, Children's emotional development: Challenges in their relationships to parents, peers, and friends, *Int J Behav Dev.*, **2001**;25(4):310-319. doi:10.1080/01650250143000058.
20. **Baumrind D**, Current Patterns of Parental Authority, *Dev. Psychol.*, **1971**;4(1):1-103.
21. **Maccoby E.E, Martin J.A**, Socialization in the context of the family: Parent-child interaction, **P.E. Mussen (Ed.)**, *Handbook of Child Psychology: Socialization, Personality and Social Development*, 1-101. Newyork: Wiley.
22. **Berk L.E**, Çocuk Gelişimi, Çev. Dönmez A, İmge Kitabevi Yayınları, **2013**, Ankara.
23. **Gülây H**, Okul Öncesi Dönemde Akran İlişkileri, Pegem Akademi, **2010**, Ankara.
24. **Sayiner B, Köknel Ö, Turanlı M**, *Lise Öğrencilerinde Ana-Baba Tutumunun Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi*, M.Ü. Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi, **2005**, Sayı 21, ss 193-212, <https://dergipark.org.tr/download/article-file/1931>.
25. **Sümer N, Aktürk E.G, Helvacı E**, Anne-Baba Tutum ve Davranışlarının Psikolojik Etkileri: Türkiye'de Yapılan Çalışmalara Toplu Bakış, *Türk Psikoloji Yazıları*, **2010**, 13 (25), 42-59
26. **Garcia F (Ed)**, Parenting: Culturel Influences And Impact On Childhood Health And Well-Being, Nova Science Publishers, New York, **2015**.
27. **Grljušić A.K, Kolak A**, Peer Relations In Inclusive Classes. *Res Pedagog*, **2018**;8(1):17-35. doi:10.17810/2015.68.
28. **İnanç B.Y, Bilgin M, Atıcı M.K**, Gelişim Psikolojisi, Pegem Akademi, 13. Baskı, **2017**, Ankara.
29. **Taylan S, Alan S, Kadioğlu S**, Hemşirelik Roller ve Özerklik, Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi **2012** -2.
30. **Aykanat B, Gözen D**, Çocuk Sağlığı Hemşireliğinde Aile Merkezli Bakım Yaklaşımı. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilim Derg.* **2014**;3(1):683-695. <https://dergipark.org.tr/gumussagbil/issue/7501/98886>.
31. **Park S, Holloway S**. *Parental Involvement in Adolescents' Education: An Examination of the Interplay Among School Factors, Parental Role Construction, and Family Income*, Vol 28, **2018**. <http://www.schoolcommunitynetwork.org/SCJ.aspx>.
32. **Ersoy E**, The role of perceived parental attitudes and self-esteem in predicting secondary school students' depression. *Cypriot J Educ Sci*. **2018**. doi:10.18844/cjes.v13i3.1879.
33. **Saylık F.Z, Gezici Yalçın M**, Investigation of the Effects of Authoritarian vs. Democratic Parental Attitudes, and Parental Attachment on Shame and Guilt by Quasi-Experimental Method. *Psikoloji Çalışmaları / Stud Psychol*. **2018**. doi:10.26650/sp404167.
34. **Wang F, Cox M.J, Mills-Koonce R, Snyder P**. Parental behaviors and beliefs, child temperament, and attachment disorganization. *Fam Relat*. **2015**. doi:10.1111/fare.12120.

35. **Zorbaz S.D**, *Ebeveyn Özyetkinliğinin Yordayıcısı Olarak Ebeveyn-Çocuk İlişkisi*, *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, **2018**, Sayı 46, s. 144-153.
36. **Ullmann E, Licinio J, Barthel A, Petrowski K, Stalder T, Bornstein S.R, Kirschbaum C**, Persistent LHPA Activation in German Individuals Raised in an Overprotective Parental Behavior. *Sci Rep.* **2017**;7(1):2778. doi:10.1038/s41598-017-01718.
37. **Akgün E, Yeşilyaprak B**. *Çocuk Anababa İlişki Ölçeği Türkçe Formunun Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışması*,. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,Cilt 13 Sayı 24, **2010** ss.44-53. <https://toad.halileksi.net/sites/default/files/pdf/cocuk-anababa-iliski-olcegi-toad.pdf>.
38. **Demir S, Gündüz B**, *Ebeveyn Yetkinlik Ölçeği'nin Uyarlanması: Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışmaları*, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 11,Sayı 25,**2014**, s. 309-322.
39. **Öztabak M.E**, Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Öz Düzenleme Becerileri İle Anne-Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, *Karabük Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü*, Yüksek Lisans Tezi, **2017**, Karabük. Danışman: Arzu Özyürek.
40. **Sak R, Sak İ.T, Atlı S, Şahin B.K**, Okul Öncesi Dönem: Anne Baba Tutumları, *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Derg.* **2015**. doi:10.17860/efd.33313.
41. **Demir E.K, Şendil G**, Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ). *Edeb A J Middle East Lit.* **2008**;11(21):15-25.
42. **Berk L.E**, *Bebekler ve Çocuklar Doğum Öncesinden Orta Çocukluğa*, Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim ve Danışmanlık, 7. Basım, Çev. Erdoğan N.I, **2015**, Ankara.
43. **Carapito E, Ribeiro M.T, Pereira A.I, Roberto M.S**, Parenting stress and preschoolers' socio-emotional adjustment: the mediating role of parenting styles in parent-child dyads. *J Fam Stud.* **2018**;0(0):1-17. doi:10.1080/13229400.2018.1442737.
44. **Kiuru N, Aunola K, Torppa M, Lerkkanen M.K, Poikkeus A.M, Niemi P, Viljaranta J, Lyyra A.L, Leskinen E,Tolvanen A, Nurmi J.E**, The role of parenting styles and teacher interactional styles in children's reading and spelling development. *J Sch Psychol.* **2012**;50(6):799-823. doi:10.1016/j.jsp.2012.07.001.
45. **Dewar, G**, The authoritative parenting style: Warmth, rationality, and high standards. A guide for the science-minded parent, **2013**. <https://www.parentingscience.com/authoritative-parenting-style.html>.
46. **İnanç L, Altıntaş M, Barış T**, Ebeveynlerin Çocuk Yetiştirme Tutumları İle Kişilik Yapıları Arasındaki İlişki, *International Journal of Social Sciences and Education Research*, **2017**, 3(5).
47. **Buri J.R, Post M.C, Alliegro M.C**, *Parental Authority and Early Maladaptive Schemas*, American Psychological Association Convention, San Francisco, **2018**.
48. **Fuentes M.C, Martínez I, Navarro F**, Spanish Parenting Styles and Antisocial Behavior in Adolescents, (Ed.) Garcia F, *Parenting Cultural Influences And Impact On Childhood Health And Well-Being*, Nova Science Publishers, Inc, **2015**.
49. **Yılmaz E, Tepeli K**, 60-72 Aylık Çocukların Sosyal Problem Çözme Becerilerinin Duyguları Anlama Becerileri Açısından İncelenmesi, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, **2013**;17 (2):117-130.
50. **Yavuzer H**, *Çocuğu Tanımak ve Anlamak*, Remzi Kitabevi, 13. Basım, **2015**, İstanbul.

51. **Vreeke L.J, Muris P, Mayer B, Huijding J, Rapee R.M,** Skittish, shielded, and scared: Relations among behavioral inhibition, overprotective parenting, and anxiety in native and non-native Dutch preschool children. *J Anxiety Disord.* **2013**;27(7):703-710. doi:10.1016/J.JANXDIS.
52. **Derman M.T, Başal H.A,** Okulöncesi Çocuklarında Gözlenen Davranış Problemleri ile Ailelerinin Anne-Baba Tutumları Arasındaki İlişki Amasya Üniversitesi, *Eğitim Fakültesi Dergisi,* **2013**;2(1):115-144, <http://dergi.amasya.edu.tr/article/view/1031000063/1031000031>.
53. **Eldeleklioğlu J,** Karar Stratejileri ile Ana - Baba Tutumları Arasındaki İlişki, *Türk Psikolojik Danışma ve Rehb Derg.* **1997**;2(11):7-13.
54. **Dursun A,** Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Davranış Problemleriyle Anne-Baba Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, **2010**, İzmir, Danışman: Günseli Girgin.
55. **Aunola K, Stattin H, Nurmi J.E,** Parenting styles and adolescents' achievement strategies. *J Adolesc.* **2000**;23(2):205-222. doi:10.1006/JADO.2000.0308.
56. **Ogelman H.G, Önder A, Seçer Z, Erten H.** Anne Tutumlarının 5-6 Yaş Çocuklarının Sosyal Becerilerini ve Okula Uyumlarını Yordayıcı Etkisi, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilim Enstitüsü Dergisi,* **2013**;29.
57. **Gafoor A, Kurukkan A.** Construction and Validation of Scale of Parenting Style. **2014**;2(4). www.gjbss.org.
58. **Conk Z, Başbakkal Z, Bal Yılmaz H, Bolşık B,** Pediatri Hemşireliği, Akademisyen Tıp Kitabevi, **2013**,Ankara.
59. **Reyes A.C, Chaves R, Baxter-Jones A.D.G, Vasconcelos O, Tani G, Maia J,** A mixed-longitudinal study of children's growth, motor development and cognition. Design, methods and baseline results on sex-differences. *Ann Hum Biol.* **2018**;45(5):376-385. doi:10.1080/03014460.2018.1511828.
60. **Hekim M, Hekim H,** Çocuklarda Kuvvet Gelişimi ve Kuvvet Antrenmanlarına Genel Bakış, The Journal of Current Pediatrics, **2015**;13:110-5, DOI:10.4274/jcp.22932.
61. **Ulutaş, A., Demir, E. ve Yayan, E. H,** Motor Gelişim Eğitim Programının 5-6 Yaş Çocukların Kaba ve İnce Motor Becerilerine Etkisinin İncelenmesi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, **2017**;17(3):1523-1538.
62. **Kerkez F.İ,** Türkiye'de Çocuklarda Motor Gelişimin Değerlendirilmesinde Tgmd-2 Uygulamalarına Bir Bakış, *Spor Bilim Derg.* **2013**;24(3):245-254. <https://dergipark.org.tr/sbd/issue/16374/171331>.
63. **Kahraman G,** Okulöncesi 4-6 yaş arası çocuklarda anne-baba tutumlarının; akran ilişkilerine, sosyal uygunluk yeterliliklerine etkisinin araştırılması, Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, **2016**, ss.19, Danışman: Samuray Özdemir. <https://www.mendeley.com/viewer/?fileId=1f5a3e8b-1871-74fb-278d-862d3b3fb708&documentId=62d0f474-4d4a-310a-aafa-05a1a8a25831>
64. **Gülay H,** 5-6 Yaş Çocuklarının Sosyal Konumlarını Etkileyen Çeşitli Değişkenler, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi, **2009**;6(1):104-121. <http://efdergi.yyu.edu.tr>.
65. **Santrock J.W,** Yaşam Boyu Gelişim, 13. Basım, Çev. Yüksel G, Nobel Yayın Dağıtım, **2017**.
66. **Greenwood J.** *Becoming Human : The Ontogenesis, Metaphysics, and Expression of Human Emotionality.*; **2015**. <https://mitpress.mit.edu/books/becoming-human>.

67. **Penn H**, *Understanding Early Childhood: Issues and Controversies*. McGraw Hill/Open University Press; **2008**.
https://books.google.co.uk/books/about/Understanding_Early_Childhood.html?id=qS07aX6_jxkC.
68. **Milli Eğitim Bakanlığı**, Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Bilişsel Gelişim, **2014**, Ankara http://megep.meb.gov.tr/mte_program_modul/moduller_pdf/Bili%C5%9Fsel%20Geli%C5%9Fim.pdf.
69. **Bergen D**, The Role of Pretend Play in Children's Cognitive Development, *Early Childhood Research & Practice: An Internet Journal on the Development, Care, and Education of Young Children*, **2002**. <http://ecrp.uiuc.edu/v4n1/index.html>.
70. **Vygotsky L.S**, *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Process*, **1978**, Cambridge, MA: Harvard University Press.
71. **Gerric R.J, Zimbardo P.G**, Psikoloji ve Yaşam, 19. Basım, Çev. Sart G, Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim ve Danışmanlık, **2017** ss. 319.
72. **Yurdalan E**, Annelerin Bağlanma Stilleri İle Çocuk Yetiştirme Tutumları Arasındaki İlişki, Yüksek Lisans Tezi, Yakın Doğu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Danışman: Mehmet Çakıcı, **2019**.
73. **Altinkaynak, Ş.Ö, Akman B**, Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Okula Uyum Becerilerine Anne Baba Tutumlarının Etkisi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, **2019**, 30(1), 19-36.
74. **Hetherington E.M, Parke R.D**, *Child Psychology: A Contemporary Viewpoint*, 4. Baskı, New York: McGraw-Hill, **1993**.
75. **Soelen I.L.C, Brouwer R.M, Peper J.S, Leeuwen M, Koenis M.M.G, Beijsterveldt T, Swagerman S.C, Kahn S, Hulshoff Pol H.E, Boomsma D.I**, Brain SCALE: Brain Structure and Cognition: an Adolescent Longitudinal Twin Study into the Genetic Etiology of Individual Differences, *Twin Research and Human Genetics*, **2012**;15(3):453-467. doi:10.1017/thg.2012.4.
76. **Şanlı D, Öztürk C**, Anne Babaların Çocuk Yetiştirme Tutumları ve Tutumlar Üzerine Kültürün Etkisi, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Derg.* **2015**;8(4):240-246.
77. **Aydoğan Y, Özyürek A**, Okul Öncesi Çocuklarda Şiddet Davranışları, *Uluslararası Aile Çocuk ve Eğitim Dergisi*, **2013**;1(2), Jel kodu I-10 ID:18 K:7.
78. **Kağıtçıbaşı Ç**, *Family, Self, And Human Development Across Cultures*, Lawrence Erlbaum Associates, **2007**, Mahwah, NY.
79. **Kara Y, Aslan B**, Okul Öncesi Dönemde Besinler Konusunun Yaratıcı Drama Uygulamalarıyla Öğretmesinin Öğrenme Düzeyine Etkisi, *Ekev Akademi Dergisi* Yıl: 22, Sayı: 75, **2018**.
80. **Valdés-Sosa PA, Galler JR, Bryce CP, Rabinowitz AG, Bringas-Vega ML, Hernández-Mesa N, Taboada-Crispi A**. Seeking biomarkers of early childhood malnutrition's long-term effects, *MEDICC Rev*, **2018**;20(2):43-8, 1.
81. **Kazeem A, Musalia J.M**, The Implication of Early Childhood Malnutrition for Age of Entry into Primary School in Nigeria. *Child Indic Res.*, **2018**;11(4):1337-1368. doi:10.1007/s12187-017-9446-y.
82. **Şahin M.K, Çoban A.E, Karaman N.G**, Okul Öncesi Öğretmenlerinin Medyanın Çocukların Beslenme Alışkanlıkları ve Bozuklukları Üzerindeki Etkisine Yönelik Bakış Açılımları, *İlköğretim Online*, **2018**; 17(1): s.125-142. [Online]: <http://ilkogretim-online.org.tr> doi 10.17051/ilkonline.2018.413749.

83. **Alderman H, Headey D**, How important is parental education for child nutrition?, *World Development*, **2017**; 94,448-464.
84. **Wang P, Hao M, Han W, Yamauchi T**, Factors associated with nutritional status and motor development among young children. *Nurs Health Sci.*, **2019**. doi:10.1111/nhs.12604.
85. **Watt TT, Appel L, Lopez V, Flores B, Lawhon B**. A Primary Care-Based Early Childhood Nutrition Intervention: Evaluation of a Pilot Program Serving Low-Income Hispanic Women. *J Racial Ethn Heal Disparities*, **2015**; 2(4):537-547. doi:10.1007/s40615-015-0102-2.
86. **National Institute of Child Health and Human Development Early Child Care Research Network**, *Duration and Developmental Timing of Poverty and Children's Cognitive and Social Development From Birth Through Third Grade*, *Child Development*, **2005**; 76(4):795 – 810, <http://aspe.hhs.gov/hsp/00trends>.
87. **Dereli F**, 2-5 Yaş Arası Sağlıklı Çocukların Beslenme Özellikleri Ve Aile Etkileşimi, Çocuk Sağlığı Ve Hastalıkları Hemşireliği Ana Bilim Dalı, Marmara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, **2016**, İstanbul Danışman: Zerrin Çiğdem.
88. **Bilge A, Keskin G**. Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı Alanında Bakımın İncelikleri, *Türkiye Klinikleri J Psikiyatrl Nurs-Special Topics*, **2015**;1(1):32-9.
89. **Avşar F, Alkaya S.A**, Akran Zorbalığının Önlenmesinde Okul Sağlığı Hemşiresinin Rolü, *Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, **2018**, 5(1), 78-84.
90. **Coelho L, Torres N, Fernandes C, Santos A.J**, Quality of play, social acceptance and reciprocal friendship in preschool children, *European Early Childhood Education Research Journal*, **2017**;25:6, 812-823, DOI:10.1080/1350293X.2017.1380879.
91. **Aslan Ö.M, Tuğrul B**. Okul Öncesi Dönemdeki Çocukların Oyunlarında Ortaya Çıkan Zorbalık ve Mağdur Olma Davranışlarının İçerik Analizi, *Kuramsal Eğitimbilim Derg.* **2014**;7(1):60-77.
92. **Koçkaya S, Siyez D.M**, Okul Öncesi Çocuklarının Çekingenlik Davranışları Üzerine Oyun Terapisi Uygulamalarının Etkisi, *Psikiyatrl Güncel Yaklaşımlar*, **2016**;9(1):31-31. doi:10.18863/pgy.281082.
93. **Ogelman H.G, Sarıkaya H.E**, Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Oyun Davranışlarının Akran İlişkileri Üzerindeki Yordayıcı Etkisi, *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sos Bilim Enstitüsü Derg.* **2014**;14(3):301-322. <http://dergipark.gov.tr/asbed/issue/16843/175151>.
94. **Çetin F, Bilbay A.A, Kaymak D.A**, Araştırmadan Uygulamaya Çocuklarda Sosyal Beceriler, Epsilon Yayıncılık Hizmetleri, **2002**, İstanbul.
95. **Mead G.M**, *Mind, Self, and Society*, University of Chicago Press, **1934**, ss. 135-222, Chicago
96. **Walker S, Irving K, Berthelsen D**, Gender influences on preschool children's social problem-solving strategies, *The Journal of Genetic Psychology* **2002**, 163(2), 197-209.
97. **Şen B, Özbey S**, Okul Öncesi Dönem Çocuklarının Duyusal Zekâ Düzeyleri İle Akran İlişkileri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi, *e-Journal New World Sci Acad.* **2017**;12(1):40-57. doi:10.12739/NWSA.2017.12.1.1C0668.
98. **Castro M, Mendez J, Fantuzzo J**, A Validation Study of the Penn Interactive Peer Play Scale With Urban Hispanic and African American Preschool Children. *School Psychology Quarterly*, **2002**;17 (2), 109-127. <http://dx.doi.org/10.1521/scpq.17.2.109.20856>.

99. **Sette S, Hipson W.E, Zava F, Baumgartner E, Coplan R.J.** Linking Shyness With Social and School Adjustment in Early Childhood: The Moderating Role of Inhibitory Control. *Early Educ Dev.* **2018**;29(5):675-690. doi:10.1080/10409289.2017.1422230.
100. **Aslan Ö.M,** Davranışsal Ketlenme, Sosyal İçedönüklük, Utangaçlık Ve Sosyal İlgisizlik Üzerine Bir Derleme, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, **2016**;15:57, ss.487-511. doi:10.17755/esosder.69298.
101. **Rubin K.H, Coplan R.J,** *The Development of Shyness and Social Withdrawal.* Guilford; **2010.** [https://eric.ed.gov/?id=ED512326.](https://eric.ed.gov/?id=ED512326)
102. **Demir S, Kaya A,** Grup Rehberliği Programının Ergenlerin Sosyal Kabul Düzeyleri ve Sosyometrik Statülerine Etkisi, *İlköğretim Online*, **2008**;7(1):127-140. [https://dergipark.org.tr/ilkonline/issue/8602/107136.](https://dergipark.org.tr/ilkonline/issue/8602/107136)
103. **Stotsky MT, Bowker JC.** An Examination of Reciprocal Associations Between Social Preference, Popularity, and Friendship during Early Adolescence. *J Youth Adolesc.* **2018**;47(9):1830-1841. doi:10.1007/s10964-018-0846-1.
104. **Walden T, Lemerise E, Smith MC.** Friendship and Popularity in Preschool Classrooms. *Early Educ Dev.* **1999**;10(3):351-371. doi:10.1207/s15566935eed1003_7.
105. **Anlıak Ş, Dinçer Ç.** Okul Öncesi Dönemde Kişiler Arası Bilişsel Problem Çözme Becerilerinin Geliştirilmesi, *Eurasian Journal of Educational Research*, **2005**, 20, ss. 122-134.
106. **Özmen D,** 5-6 Yaş Grubu Çocukların Akran İlişkilerinin Sosyal Problem Çözme Becerisi Açısından İncelenmesi, *Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.* **2013**:1-115. Danışman: Kezban Tepeli).
107. **Crick N.R, Dodge K.A,** A review and reformulation of social information processing mechanism in children's in social adjustment, *Psychological Bulletin*, **1994**, S: 115.
108. **Chen G, Gully S.M, Eden D,** Validation of a new general self-efficacy scale. *Organ Res Methods*, **2001**;4(1):62-82 [https://search.proquest.com/docview/195078889?accountid=141837.](https://search.proquest.com/docview/195078889?accountid=141837)
109. **Aunola K, Nurmi J.E.** The role of parenting styles in children's problem behavior. *Child Dev.* **2005**;76(6):1144-1159. doi:10.1111/j.1467-8624.2005.00840.x-i1.
110. **Ezmeçi F, Akman B.** Erken Çocukluk Döneminde Düşünme Becerileri Reggio Emilia Yaklaşımı Ve High/Scope Programı, *Uluslararası Erken Çocukluk Eğitimi Çalışmaları Dergisi*, **2010**:1-13.
111. **Raver C.C, Zigler E.F,** Social competence: An untapped dimension in evaluating Head Start's success, *Early Childhood Research Quarterly*, **1997**; 12, 363-385.
112. **Altay F.B, Güre A,** Okulöncesi Kuruma (Devlet-Özel) Devam Eden Çocukların Sosyal Yeterlik ve Olumlu Sosyal Davranışları İle Annelerinin Ebeveynlik Stilleri, *Kuram ve Eğitim Bilim*, **2012**;12(4):2699-2718.
113. **Akcan F, Özsoy S, Ergül Ş.** Birinci Basamak Sağlık Hizmetlerinde Çalışan Ebe Ve Hemşirelerin Danışmanlık Becerilerinin İncelenmesi, *Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilim Derg.* **2010**;9(4):10-21. [https://dergipark.org.tr/ataunihem/issue/2635/33896.](https://dergipark.org.tr/ataunihem/issue/2635/33896)
114. **Akça S.Ö, Gözen D.** Çocuk Hemşiresinin Savunucu Rolü, *Florance Nigtingale Hemşirelik Dergisi*, **2013**;21: 3, s. 213-218
115. **Arıkan D, Yaman S, Çelebioglu A,** *Çocuk İhmalı Ve İstismarı Konusunda Hemşirelerin Bilgileri,* Atatürk Ün iv. Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, **2000**, Cilt: 3, Sayı: 2.

116. **Bakır E, Kapucu S**, Çocuk İhmali ve İstismarının Türkiye’de Yapılan Araştırmalara Yansıması: Bir Literatür İncelemesi,*Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, **2017**.
117. **Hergüner S, Özbaran B**, Çocuk ve Ergen Psikiyatrisinde Ölçütler ve Ölçekler, Chapter: Ölçme Araçlarının Kullanımı İle İlgili Temel Kavramlar, **2010**, ss.1-7
118. **Kolcu Ş**, Farklı Bilişsel Tempodaki Çocukların Oyun Davranışlarının Ve Akran İlişkilerinin İncelenmesi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, **2014**, Konya, Danışman: Kezban Tepeli
119. **McKee L, Roland E, Coffelt N, Olson A.L, Forehand R, Massari C, Jones D, Gaffney C.A, Zens M.S.** Harsh Discipline and Child Problem Behaviors: The Roles of Positive Parenting and Gender. *J Fam Violence*. **2007**;22(4):187-196. doi:10.1007/s10896-007-9070-6.
120. **Otani K, Suzuki A, Matsumoto Y, Shibuya N, Sadahiro R, Enokido M**, Parental overprotection engenders dysfunctional attitudes about achievement and dependency in a gender-specific manner. *BMC Psychiatry*. **2013**;13(1):345. doi:10.1186/1471-244X-13-345.
121. **Kaya M**, Ailede Anne-Baba Tutumlarının Çocuğun Kişilik ve Benlik Gelişimindeki Rolü, Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi Sayı: **9,1997**, Samsun.
122. **Clarke K, Cooper P, Creswell C**, The parental overprotection scale: associations with child and parental anxiety, *J Affect Disord.*, **2013**;151(2):618-624. doi:10.1016/j.jad.
123. **Öngider N**, Evli ve Boşanmış Ailelerde Algılanan Ebeveyn Kabul veya Reddinin Çocuğun Psikolojik Uyumunu Üzerindeki Etkileri (Doktora Tezi), Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, **2006**, İzmir.
124. **Şahin F.T, Özyürek A**, 5-6 Yaş Grubu Çocuğa Sahip Ebeveynlerin Demografik Özelliklerinin Çocuk Yetiştirme Tutumlarına Etkisinin İncelenmesi, Vol **6**; **2008**. <https://dergipark.org.tr/download/article-file/256308>.
125. **Aydoğdu F, Dilekmen M**, Ebeveyn Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından Değerlendirilmesi, Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi, **2016**, Cilt: 11 Sayı: 22016.
126. **Dirik G, Yorulmaz O, Karancı A.N**, Çocukluk Dönemi Ebeveyn Tutumlarının Değerlendirilmesi: Kısaltılmış Algılanan Ebeveyn Tutumları-Çocuk Formu, *Türk Psikiyatri Dergisi* **2015**;26(2):123-30.
127. **Chang L, Lei L, Kit-Lí K, Liu H, Guo B, Wang Y, Fung K.Y.** Peer Acceptance and Self Perceptions of Verbal and Behavioral Aggression and Social Withdrawal, *International Journal of Behavioral Development*, **2005**.
128. **Acar I.H, Torquati J.C, Garcia A**, Examining the Roles of Parent–Child and Teacher–Child Relationships on Behavior Regulation of Children at Risk, *Merrill-Palmer Quarterly*, **2018**, Vol. 64, No. 2, pp. 248–274.
129. **Salı G**, An Examination of Peer Relationships And Exposure to Peer Violence Among Pre-School Children in Terms of Different Variables, *Cukurova Univ Fac Educ J.*, **2014**;43(2):195-216. doi:10.14812/cufej.2014.020.
130. **Mihic J, Novak M, Basic J, Nix R.L.** Promoting Social and Emotional Competencies among Young Children in Croatia with Preschool PATHS. **2016**;8(2):pp. www.um.edu.mt/ijee.
131. **Seven S**, Ailesel Faktörlerin Altı Yaş Çocuklarının Sosyal Davranış Problemlerine Etkisi, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*,**2007**, sayı 51, ss: 477-499.

132. **Rinaldi C.M, Howe N**, Mothers' and fathers' parenting styles and associations with toddlers' externalizing, internalizing, and adaptive behaviors. *Early Child Res Q.* **2012**;27(2):266-273. doi:10.1016/j.ecresq.2011.08.001.
133. **Avcı D, Selçuk K.T, Kaynak S.** Anaokuluna Devam Eden Çocukların Akran Şiddetine Maruz Kalma, Akran Şiddeti Uygulama Düzeyleri ve İlişkili Etmenler, *Kocaeli Tıp Dergisi*, **2018**:199-207.
134. **Daglar M, Melhuish E, Barnes J.** Parenting and preschool child behaviour among Turkish immigrant, migrant and non-migrant families. *Eur J Dev Psychol.* **2011**;8(3):261-279. doi:10.1080/17405621003710827.
135. **Kuppens S, Ceulemans E.** Parenting Styles: A Closer Look at a Well-Known Concept. *J Child Fam Stud.* **2019**; 28:168-181. doi:10.1007/s10826-018-1242-x.
136. **Micözkadıoğlu İ.İ, Berument K.S,** Okul öncesi kurumların kalitesi ve çocukların sosyal yeterliği, *Türk Psikoloji Dergisi*, **2003**, 18 (51), 79-93.

EKLER

“5-6 YAŞ GRUBU ÇOCUKLARDA EBEVEYN TUTUMLARININ AKRAN İLİŞKİLERİNE ETKİSİ “ başlıklı bu yüksek lisans tez çalışması Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik bölümü bünyesinde Doç.Dr.Şenay ÇETİNKAYA danışmanlığında Hem. Özge ERDOĞDU tarafından yürütülmektedir. 5-6 yaş grubu okul öncesi kurumunda eğitim gören çocuk ve ailelerinin davranışlarını incelemek, aile davranışlarının çocuğun sosyal çevresine olan etkisini belirlemek amacıyla yapılması planlanıyor. Katılımcıların kimlik bildiriminde bulunması istenmemektedir ve kişisel bilgiler gizli tutulacaktır. Derlenen veriler toplu olarak

ÖN BİLGİ

EK-1: Veri Toplama Formu

A. Tanıtıcı Bilgilere İlişkin Sorular

Okulu:.....

Çocuğunuzun Adı Soyadı:.....

Öğretim yılı:...../.....

Doğum tarihi:...../...../..... Cinsiyeti:..... Sınıfı:.....

Kardeş sayısı:..... Kaçınıcı çocuk: Tek: ( ) İlk: ( ) Ortanca: ( ) Son: ( )

Ailenin gelir düzeyi: Düşük: ( ) Orta: ( ) Yüksek: ( )

Aile: Çekirdek: ( ) Geniş: ( )

Anne-Baba: Birlikte yaşıyor: ( ) Ayrı yaşıyor: ( ) Boşanmış: ( )

Çocuğa Yakınlık Dereceniz: Anne ( ) Baba ( )

Anne/ Babanın yaşı:.....

Anne/ Babanın eğitim durumu: İlköğretim ( ) Lisans ( ) Yüksek lisans ( )

Ailede sağlık çalışanı bulunma durumu: Var( ) Yok ( )

EK-2: Ebeveyn Tutum Ölçeği

S.No		Hiçbir zaman	Nadiren	Bazen	Çoğunlukla	Her zaman
1	Ben bir başkasıyla konuşurken çocuğumun araya girmesine izin veririm.					
2	Çocuğumun kendine özgü bir bakış açısı olduğunu kabul ederim.					
3	Çocuğumla aynı fikirde olmadığımız zaman, benim fikirlerimi kabul etmesi için onu zorlarım.					
4	Çocuğumu, hayatın ufak tefek güçlüklerinden korurum.					
5	Çocuğuma bağımsız olmayı öğrenmesi konusunda yardımcı olurum.					
6	Çocuğuma, kurallara neden uyması gerektiğini açıklarım.					
7	Çocuğuma yaptığı şeyin önemli olduğunu hissettiririm.					
8	Çocuğumu, kendisi için yorucu olabilecek işlerden korurum.					
9	Çocuğum söz dinlemediğinde ona vururum					
10	Çocuğumu başka çocuklarla kıyaslarım.					
11	Çocuğumun iyi ve kötü davranışı karşısında neler hissettiğimi ona açıklarım.					
12	Çocuğumu yola getirmek için onu azarlarım.					
13	Çocuğuma karşı koruyucu davranırım.					
14	Çocuğum iyi davrandığında onu överim.					
15	Çocuğumun kişisel görüşlerine saygı gösteririm.					
16	Çocuğumu bir şeyleri kendi yapması konusunda cesaretlendiririm.					
17	Arkadaşları çocuğuma sataştığı zaman onu korurum.					
18	Çocuğumun başkaları konuşurken araya girmesine izin veririm.					

19	Çocuğumun cinsel konularda sorduğu soruları anlayacağı bir dilde doğru olarak cevaplarım.					
20	Çocuğum yanlış bir şekilde davrandığında ona bağırırım.					
21	Ebeveynlik konusunda bir yanlış yaptığımda çocuğumdan özür dilerim.					
22	Çocuğumu, kendisi için zor olabilecek işlerden korurum.					
23	Çocuğumun hastalanmasından endişe ederim.					
24	Çocuğumun duygularını serbestçe ifade etmesine izin veririm.					
25	Çocuğumun istediği saatte uyumasına izin veririm.					
26	Çocuğum yanlış davrandığında, bunun neden yanlış olduğunu ona açıklarım.					
27	Çocuğuma kızdığında çocuğumu cezalandırırım					
28	Fiziksel cezayı, çocuğumu disipline sokmanın bir yolu olarak kullanırım					
29	Çocuğumun hayal kırıklığına uğramaması için elimden geleni yaparım.					
30	Çocuğumun büyüdükçe yeni şeyler denemeyi göze alması gerektiğine inanırım.					
31	Çocuğumun her şeyi yapmasına izin veririm.					
32	Çocuğumun yanlış davranışını görmezden gelirim.					
33	Çocuğumun şımarıklıklarına göz yumarım.					
34	Çocuğumu şımartırım.					
35	Çocuğuma karşı çabuk öfkelenirim.					
36	Çocuğum bana bir şey anlatırken sözünü kesmeden dinlerim.					
37	Çocuğuma bir şey alırken onun da fikrini alırım.					
38	Çocuğumla her konuyu konuşabilirim.					
39	Çocuğuma karşı sabırsızım.					

40	En ufak bir hatasında, çocuğumu cezalandırırım					
41	Çocuğum için hemen hemen bütün eğlencelerimden fedakarlık ederim.					
42	Çocuğumun kendi başına becerebileceği şeyleri denemesi için ona fırsat tanırım.					
43	Çocuğuma bana sormaksızın şahsi eşyalarımın herhangi birini alıp kullanmasına izin veririm.					
44	Evimizde hangi televizyon programının izleneceği, çocuğumun isteğine göre belirlenir.					
45	Çocuğumu yapabileceğinden fazlasını yapması için zorlarım.					
46	Çocuğumu, onun cesaretini kırabilecek zor işlerden uzak tutarım.					

EK-3: Selçuk Akran İlişkilerini Değerlendirme Ölçeği Örneği

- 1- Grup aktiviteleri esnasında diğer çocuklarla konuşmaz, iletişime geçmez.
- 2- Akran grubu tarafından kabul görür.
- 3- Bir tartışma sonucu arkadaşından ayrıldığında kısa zamanda yeniden barışır.
- 4- Zor durumdaki arkadaşlarına yardım eder.
- 5- Diğer çocuklara vurur onları ısırır ve onlara tekme atar.

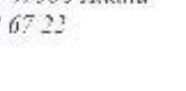

EK-4: Kurum İzinleri

T.C. ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ GİRİŞİMSEL OLMAYAN KLİNİK ARAŞTIRMALAR ETİK KURULU

Toplantı Sayısı	Tarih
81	5 Ekim 2018

KARAR NO 26- Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Hemşirelik Anabilim Dalı'nda, Doç. Dr. Şenay Çetinkaya yönetiminde, Özge Soysal tarafından yürütülmesi öngörülen, "5 - 6 Yaş Grubu Çocuklarda Ebeveyn Tutumlarının Akran İlişkilerine Etkisi" başlıklı yüksek lisans tez projesi araştırma etiği yönünden değerlendirildi. Toplantıya katılan üyelerin oybirliğiyle uygun olduğuna karar verildi.

BAŞKAN	Prof Dr Selim Kadioğlu Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı	Toplantıya Katılmadı
ÜYELER	Prof Dr Davut Alptekin Tıbbi Biyoloji Anabilim Dalı	
	Prof Dr Dinçer Yıldızdaş Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı	
	Prof Dr Gülşah Seydaoğlu Biyostatistik Anabilim Dalı	
	Prof Dr Gürhan Sakman Genel Cerrahi Anabilim Dalı	
	Prof Dr Murat Gündüz Anesteziyoloji ve Reanimasyon Anabilim Dalı	
	Doç Dr Ezgi Özyılmaz Saraç Göğüs Hastalıkları Anabilim Dalı	
	Av. Zehra Bulut Hukukçu Üye	Toplantıya Katılmadı
	Dr Neşe Kayrı Kurum Dışı Üye	

Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Dekanlık Binası, Balçova 91330 Adana
Telefon: 0322 338 60 60 dahili 3465. Faks: 0322 338 67 22

KUZEY KIBRIS TÜRK CUMHURİYETİ
MİLLİ EĞİTİM VE KÜLTÜR BAKANLIĞI
İLKÖĞRETİM DAİRESİ MÜDÜRLÜĞÜ

Sayı : İÖD.0.00-006-19-E.1141
Konu : Anket çalışma izni hk.

28 Şubat 2019

Sayın Özge ERDOĞDU

Müdürlüğümüze bağlı Okul Öncesi Eğitim Kurumlarındaki öğrencilere uygulamak istediğiniz *"5 - 6 Yaş Gurubu Çocuklarda Ebeveyn Tutumlarının Akran İlişkilerine Etkisi"* konulu çalışması, Talim ve Terbiye Dairesi Müdürlüğü tarafından incelenmiş gizlilik ve gönüllülük ilkelerine riayet edilerek uygulanması uygun görülmüştür.

Çalışma uygulanmadan önce okul müdürlükleri ile temas kurulması ve tamamlandıktan sonra da sonuçların Talim ve Terbiye Dairesi Müdürlüğü'ne iletilmesinin yasa gereği olduğunu bildirir, gereğini saygı ile rica ederim.

 e-imzalıdır
İlkşen VAROĞLU ATİK
Müdür

Not: 93/2007 sayılı Elektronik İmza Yasası'nın 6.maddesi gereği bu belge elektronik imza ile imzalanmıştır.

Evrak Doğrulama Kodu: MGYBVMSSSEKLOHLEIDE | Evrak Takip Adresi: <http://dogrulama-ebys.gov.ct.tr>
Şht. Mehmet Hasan Tuna Sokak No.5 Yenişehir 99010 LEFKOŞA
Tel: 2286893
Faks: 2287158

Bilgi için: Funda BİSTAN
Sekreter

GÜLEN YÜZLER ANAOKULU MÜDÜRLÜĞÜ

Tel : (0392) 227 40 11

Fax: (0392) 228 98 76

e-mail: sozmenek@mebnet.net

Tarih : 2 / 4 / 2019

İlgili Makama.

Yüksek Lisans öğrencisi Özge Erdoğan'ın Okul Öncesi kurumlarda eğitim gören 5-6 yaş grubundaki çocukların ailelerinin otoriter, demokratik, hoşgörülü ve ihmalkar tutumlarının akran ilişkilerine etkisini incelemek amacı ile yapılacak olan "5-6 Yaş Grubu Çocuklarda Ebeveyn Tutumlarının Akran İlişkilerine Etkisi" isimli tez çalışmasında kurumumuzda gönüllü olarak katılacak ebeveyn ve öğretmenlere uygulanmasında kurumumuz açısından hiçbir sakınca yoktur.

GİRNE MAARİF ANAOKULU

Tel: 0392 8153388 Fax: 0392 815 2908 e-mail: girne-maarifao@mebnet.net

Tarih: 15.04.2019

İlgili Makama,

Yüksek Lisans öğrencisi Özge ERDOĞDU'nun okul öncesi kurumlarda eğitim gören 5-6 yaş grubundaki çocukların ailelerinin otoriter, demokratik, hoşgörülü ve ihmalkar tutumlarının akran ilişkilerine etkisini incelemek amacıyla yapılacak olan 5-6 yaş grubu çocuklarda ebeveyn tutumlarının akran ilişkilerine etkisi tez çalışmasında kurumumuzda gönüllü olarak katılacak ebeveyn ve öğretmenlere uygulanmasında kurumumuz açısından hiçbir sakınca yoktur.

YENİ YÜZYIL ANAOKULU MÜDÜRLÜĞÜ
LEFKOŞA
Tel: 2274303

Tarih : 10 / 04 / 2019

İlgili Makama,

Yüksek Lisans öğrencisi Özge Erdoğan'ın okul öncesi kurumlarda eğitim gören 5-6 yaş grubundaki çocukların ailelerinin otoriter, demokratik, hoşgörülü ve ihmalkar tutumlarının akran ilişkilerine etkisini incelemek amacıyla yapılacak olan 5-6 yaş grubu çocuklarda ebeveyn tutumlarının akran ilişkilerine etkisi tez çalışmasında kurumumuzda gönüllü olarak katılacak ebeveyn ve öğretmenlere uygulanmasında kurumumuz açısından hiçbir sakınca yoktur.

GÖNYELİ FAZIL PLÜMER ANAOKULU MÜDÜRLÜĞÜ

Tel: 22 38582

08.04.2019

İlgili Makama,

Yüksek Lisans öğrencisi Özge ERDOĞDU'nun okul öncesi kurumlarda eğitim gören 5-6 yaş grubundaki çocukların ailelerinin otoriter, demokratik, hoşgörülü ve ihmalkar tutumlarının akran ilişkilerine etkisini incelemek amacıyla yapılacak olan 5-6 yaş grubu çocuklarda ebeveyn tutumlarının akran ilişkilerine etkisi tez çalışmasında kurumumuzda gönüllü olarak katılacak ebeveyn ve öğretmenlere uygulanmasında kurumumuz açısından hiçbir sakınca yoktur.

Canan GÜRKAN
Okul Müdürü.
ANAOKULU

YERİNE KALAN ÖZGÜR
08.04.2019

Millî Eğitim ve Kültür Bakanlığı
Fazıl Plümer Anaokulu Müdürlüğü
Lefkoşa Tel. No:2275049

20 / 02 / 2019

Sayı : İÖD.1.11 / 2018 - 19 / 73

Konu : Özge Erdoğan'ın Tez Çalışmasını Kurumumuzda Uygulaması Hak.

Sayın Doç. Dr. Şenay ÇETİNKAYA
Çukurova Üniversitesi
Sağlık Bilimleri Fakültesi
Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği
Anabilim Dalı Başkanı

Danışmanı olduğunuz Yüksek Lisans öğrencisi Özge ERDOĞDU'nun Okul Öncesi Kurumlarda eğitim gören 5-6 yaş grubundaki çocukların ailelerinin otoriter, demokratik, hoşgörülü ve ihmalkar tutumlarının akran ilişkilerine etkisini incelemek amacıyla yapılacak olan " 5-6 Yaş Grubu Çocuklarda Ebeveyn Tutumlarının Akran İlişkisine Etkisi " isimli tez çalışmasını kurumumuzda gönüllü olarak katılacak çocuk ve ailelere uygulamasında kurumumuz açısından hiçbir sakınca yoktur.

Girne Montessori Anaokulu ÖZGE ERDOĞDU'nun beş altı yaş çocuklarda EBEVEYN TUTUMLARI
-NIN AKRAN İLİŞKİLERİNE ETKİSİ konulu yüksek lisans tez çalışması okul müdürü GÜL TUNÇ'un izni
dahilinde gerçekleşmiştir.

OKUL İDARESİ

MONTESSORI
PRE-SCHOOL LTD
MŞ 15181

NEO KIDS KREŞ VE ANAOKULU

Doç Dr. Şenay ÇETİNKAYA

Çukurova Üniversitesi

Sağlık Bilimleri Fakültesi

Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Hemşireliği

Anabilim Dalı Başkanı

Danışmanı olduğunuz Yüksek Lisans öğrencisi Özge ERDOĞDU'nun okul Öncesi kurumlarda eğitim gören 5-6 yaş grubundaki çocukların ailelerinin otoriter, demokratik, hoşgörülü ve ihmalkar tutumlarının akran ilişkilerine etkisini incelemek amacıyla yapılacak olan "5-6 yaş Grubu Çocuklarda Ebeveyn Tutumlarının Akran İlişkisine Etkisi" isimli tez çalışmasını kurumumuzda gönüllü olarak katılacak çocuk ve ailelere uygulamasında kurumumuz açısından hiçbir sakınca yoktur.

Saygılarımızla

Onur Mandralı

Neo Kids Kreş ve Anaokul

Tel: 0548 828 400

ÖZGEÇMİŞ

Özge Erdoğan, Kadirli/Osmaniye’de doğdu. İlköğretim ve lise öğrenimini Kadirli’de tamamladı. Liseyi Gülten-Ali Ziyen Anadolu Lisesi’nde okudu. 2008 yılında Gülhane Askeri Tıp Akademisi Hemşirelik Yüksekokulu’nda üniversite öğrenimine başladı. 2012 yılında mezun oldu. Mezun olduğu dönemden 2019 yılına kadar, İstanbul Haydarpaşa Asker Hastanesi’nde Dahiliye ve Genel Cerrahi Yoğun Bakım hemşiresi (2012-2013), Elazığ Asker Hastanesi’nde Psikiyatri, Ortopedi Servisleri ve Ara Yoğun Bakım hemşiresi, Elazığ Eğitim Araştırma Hastanesi’nde Anestezi Yoğun Bakım hemşiresi (2017-2018) olarak görev yaptı. Halen Adana Şehir Hastanesi Ortopedi Servisi klinik hemşiresi olarak görev yapmaktadır. 2015-2016 yılları arasında Fırat Üniversitesi Eğitim Fakültesi’nden pedagojik formasyon eğitimini tamamladı. 2016 yılında Yoğun Bakım Sertifikasyon Eğitimini aldı. 2017 yılında Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Hemşirelik Anabilim Dalında Tezli Yüksek Lisans programına başladı. Orta seviyede İngilizce bilmektedir.